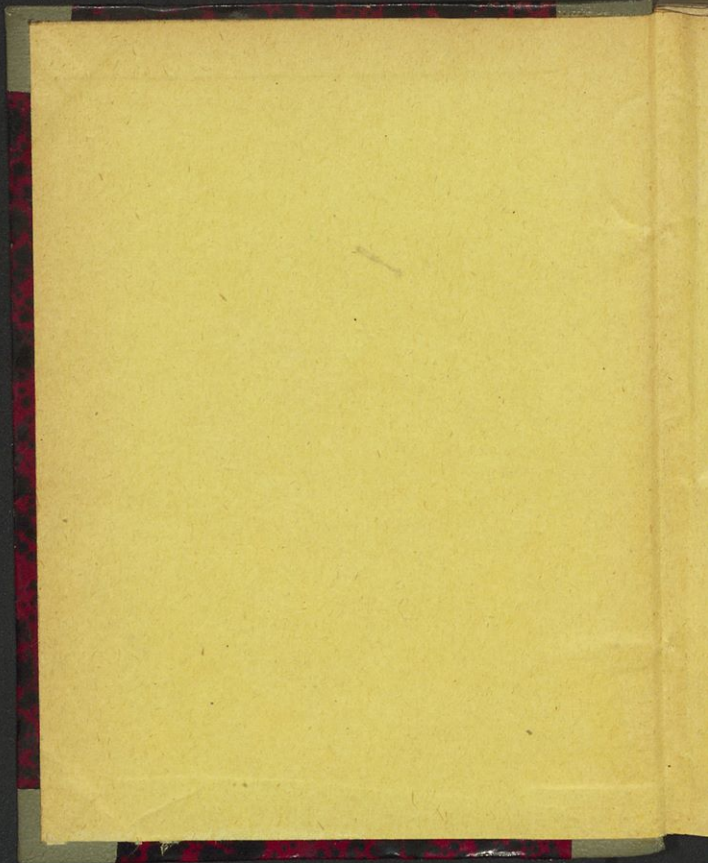

66966

Selski župnik.

Roman.

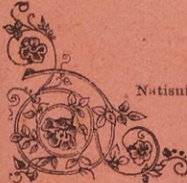
Spisal Ludovik Halévy.

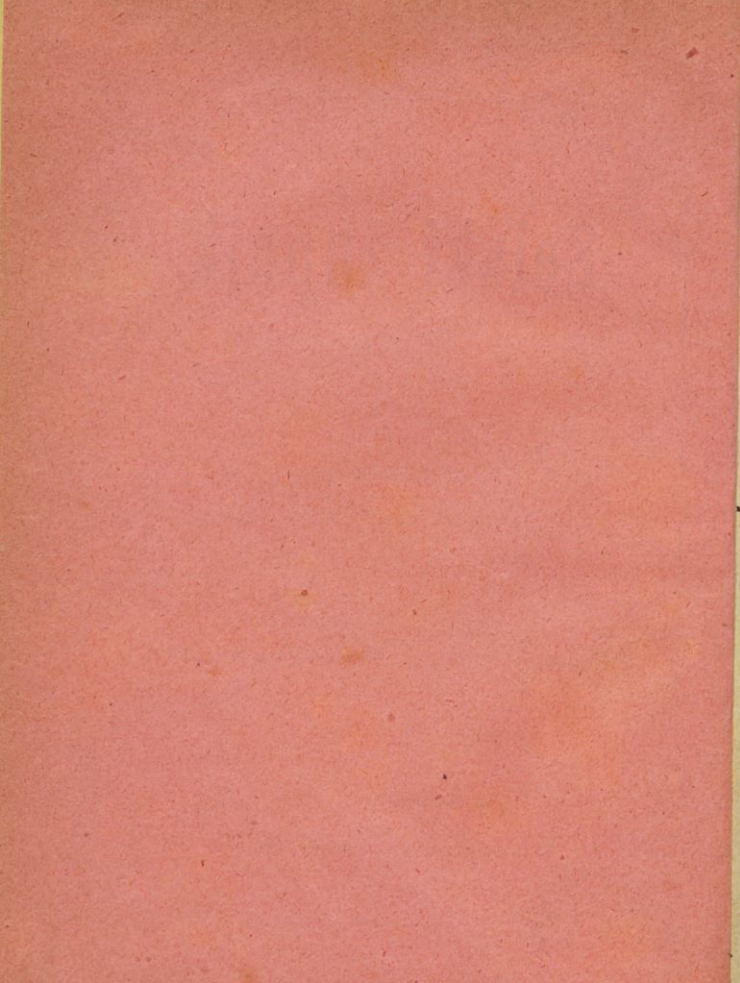
Poslovenil Vinko.

(Ponatisneni listki iz „Slovenskega Naroda“).

V Ljubljani, 1886.

Natisnila in založila „Narodna Tiskarna“.

Selski župnik.

Roman.

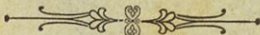
Spisal

Ludovik Halévy.

Poslovenil

Vinko.

*Benkovič
Alj. u.*

Karol Zichner

V Ljubljani, 1886.

Natisnila in založila „Národná Tiskarna“.

66966 Selaki

Prvo poglavje.

S trdnim in krepkim korakom stopal je starac po prašnej cesti v polnej solnčnej svetlobi. Bilo je temu že trideset let, kar je abbé Konstantin živel kot župnik v vasi, ki je dremala tam v ravnini, na bregu majhne rečice, zvane Lizotte.

Četrť ure šel je že abbé Konstantin ob zidu gradu Longuevalskega; zdaj je naposled prišel pred visoka in težka omrežena vrata v uhodu, ki so bila udelana v dva ogromna, od starosti porjavela in od časa razjedena kamnitna stebra. Župnik se je ustavil ter žalostno gledal dva velika modra razglasa, ki sta bila prilepljena na stebra. Razglasa sta naznanjala, da se bode v sredo dne 18. maja l. 1881. ob jedni popoludne od civilne sodnije Souvignyjske na dražbi prodalo imetje Longuevalsko, in sicer v teh le štirih oddelkih: ..

1. Grad Longuevalski z njegovimi poslopji, lepimi ribniki in širnimi travniki, zraven tudi park, sto in petdeset hektarjev velik, okrog in okrog obdan od zidu in pretekan od rečice Lizotte. Cena: 600.000 frankov.

2. Posestvo Blanche-Couronne, tristo hektarjev.
Cena: 500.000 frankov.

3. Posestvo Rozeraie, dvesto in petdeset hektarjev. Cena: 400.000 frankov.

4. Gozdovi Mionnski, štiristo in petdeset hektarjev veliki. Cena: 550.000 frankov.

Ta štiri števila bila so v dnu razglasa sešteta in delala so svoto 2,050.000 frankov.

Tako je tedaj vendar imelo biti razdeljeno to krasno posestvo, katero je skozi dve stoletji, umikajoč se razkosavanju, nedotakneno prehajalo od očeta na sina v rodbini Longuevalskej.

Plakat je sicer razglašal, da se po združenji vseh štirih delov posestvo vender le še more dobiti celokupno; a to je bil precej ogromen kos in težko da bi se našel kupec zanj.

Markiza Longuevalska umrla je bila pred šestimi meseci. Leta 1873. izgubila je bila jedinega svojega sina, Roberta pl. Longuevala; kot dediči ostali so trijo vnuki markizini: Peter, Helena in Kamila. Posestvo moralo se je dati na prodaj, ker Helena in Kamila še nesta bili polnoletni.

Peter, triindvajsetletni mladič, se je s svojimi neumnostmi že na pol pripravil na nič in ni mogel misliti na to, da bi Longueval dobil za se.

Bilo je poludne. V jednej uri dobil bode grad Longuevalski novega gospodarja. In kdo bode ta gospodar? Katera žena bode odslej v velikem salonu s starimi udelanimi preprogami v kotu pri levi zavzemala mesto markize, stare prijateljice ubozega vaškega župnika? Ona je sezidala vaško cerkev, ona je vzdrževala lekarno, katero je v župniji vodila Pavlina, služabnica župnikova; ona se je dvakrat na teden pripeljala v svojej velikej landavskej kočiji, obloženej z otročjimi oblačilci in volnenimi jopicami po abbéa Konstantina, da bi se ž njim, kakor je dejala, „na lov na reveže“ peljala.

Utopljen v te misli, stopal je stari duhovnik dalje. Mislil pa je — tudi največji svetniki imajo svoje male slabosti — na vse tiste ljube navade, ki so se mu omilile teh trideset let, ki bodo zdaj iznenada pretrgane. V četrtek in v nedeljo obedoval je vselej v gradu. Kako so ga tam razvajali, božali in mehkužili! Mala osemletna Kamila sedala mu je na koleno ter dejala: „Ali že veste, gospod

župnik, da se bom jaz v Vašej cerkvi poročila in da bode ljuba mamica cerkev napolnila s cveticami še bolj nego maja meseca? Taka bo, kakor velik vrt, vsa bela, vsa bela!“

Mesec maj! . . . Zdaj je bil zopet tu in sicer se je oltar vselej kar skrival mej premnogimi cveticami iz grajskih rastlinjakov. Letos je stalo na oltarji samo nekaj siromašnih kit šmarnic in belega bezga v pozlačenih porcelanastih vazah.

Druga leta prihajala je k vsakej velikej maši in vsak večer v maji gospodična Hebertova, predčitateljka gospe Longuevalove, ter igrala na mali harmonij, ki ga je darovala markiza. Zdaj je bil ta harmonij nem in ni več spremljal glasov vaščanov in zborov otrok. Gospodična Marbeauova, poštarica, umela je tudi nekaj o glasbi in rada bi zavzemala mesto gospodičine Hebertove — a ni se upala, boječ se, da bi je ne razglasili za klerikalno in da bi je ne ovadil mêt, ki je bil svobodomiseln. To bi bilo moglo škoditi njenemu povišanju.

Zid parka, v katerem je stari župnik poznal vsak kotiček, bližal se je koncu. Pot je šla zdaj kraj reke Lizotte in onostran rečice širili so se trav-

niki obeh posestev; za njimi pa se je videl visokē gozd Mionnski. Razkosana, razkosana ima biti ta krasna lastnina!... Ta misel je zbadala v srce ubozega duhovna.

Zanj je bilo vse to že trideset let jedna sama, nerazdeljena celota. Vse mu je bilo, kakor da mu je lastnina, da je njegovo posestvo. Na polji Longuevalskem bil je kakor doma.

Često se je že pripetilo, da je sam s seboj zadovoljen ustavil se pred širnim žitnim poljem, izruval klas in robkajoč zrna dejal:

„Zrno je krasno, tako okroglo in tako polno. Letos bomo imeli lepo žetev.“

In sam v sebi vesel ubral je pot dalje čez svoje polje in čez svoje travnike. Skratka: z vsem svojim življenjem, z vsemi navadami in spomini svojimi navezan je bil na to posestvo, kateremu je zdaj odbila poslednja ura.

Abbē je zdaj ugledal v daljavi pristavo Blanche-Couronne; njene strehe od rudeče opeke so se različno ločile od zelenega gozda. Tudi tam je bil župnik doma. Bernard, markizin zakupnik, bil je njegov prijatelj, in kadar se je stari duhovnik za-

kasnil pri ubozih in bolnih, kadar se je solnce že nagibalo nad goro, in je starček čutil utrujenost in glad, ustavil se je pri Bernardu, okrepčal se z doberšnim kosom slanine s krompirjem ter zraven pil vrček mošta. Po večerji pa je zakupnik svojo staro črno kobilo upregel pred voziček ter župnika peljal nazaj v Longueval. Celo pot sta se razgovarjala in kregala. Župnik je očital zakupniku, da nikoli ne pride k maši, in ta se je izgovarjal:

„Žena in hčere hodijo namesto mene. Saj veste, gospod župnik, je že tako pri nas. Ženske so ob jednom tudi za možke pobožne, one nam bodo že odprle vrata v raj.“

In vselej je poredno dodal, črno kobilo pošlatavši z bičem:

„Če je kje kateri!“

In potem je vselej stari duhovnik od groze skoro iz voza skočil:

„Kakó? Če je kje kateri? Sevéda je!

„Potem boste Vi gotovo tam, gospod župnik. Vi mislite, da to ni čisto gotovo? . . . Povem Vam, če je kje . . . Vi boste tam. Vi boste tam stali pri vratih, čakajoč svojih župljanov in še zmirom pe-

čavši se z našimi zadevami. In rekli boste svetemu Petru . . . saj je sveti Peter tisti, ki ima ključe od raja?“

„Da, sveti Peter.“

„No torej, rekli boste svetemu Petru, če bode hotel vrata meni pred nosom zapreti, češ da nikdar nesem bil pri maši, rekli boste: „E, le kar pustite ga, saj je on Bernard, zakupnik gospe markize in vrl mož. Bil je mestni svetovalec in je glasoval proti pregnanju nun iz šole.“ To bode ganilo svetega Petra, da bode odgovoril: „No, potem pa le noter, Bernard, a to naj bo le gospodu župniku na ljubo.“ Tudi tam gori boste še gospod župnik, in sicer župnik Longuevalski. Vam bi bil celo raj neprijeten, ako bi tam ne smeli ostati župnik Longuevalski“.

Župnik Longuevalski! Vse svoje življenje ni bil nič družega, nego župnik Longuevalski, nikdar ni sanjal o čem družem in nikdar si ni želel kaj družega. Trikrat ali štirikrat ponujali so mu večje fare z znatnimi dohodki in z dvemi ali tremi vikarstvi; a on je vselej odrekel. Ljubil je svojo cerkvico, svojo vasico, svojo malo župnijo. Tam je

živel sam in miren, delaje vse sam, vedno na poti, o solnci in dežji, o nevihti in toči. Telo se mu je utrdilo vsled teh težav, a duša mu je ostala nežna in tankočutna.

Tako je živel v svojem župnijskem stanovanji, v velikej kmetskej hiši, katero je le pokopališče ločilo od cerkve. Kadar je stopil na lestvico, da bi svoje hruške in breskve privezal h kolom, videl je čez zid grobove onih, nad katerimi je molil poslednje molitve ter jim prvo perišče prsti vrgel na rakvo. Opravljajoč svoje vrtnarsko delo, govoril je v duhu molitvico za vzveličanje vseh teh ranjkih, ki so mu delali skrbi in kateri so utegnili biti še zadrževani v vicah. Vera mu je bila priprosta in pokojna.

A mej temi grobovi bil je jeden, kateremu je bolj pogosto nego ostalim veljala njegova pozornost in molitev njegova. Bil je to grob starega njegovega prijatelja, doktorja Reynauda, ki je izdihnil dušo v njegovem naročji leta 1871., in v kakih okolnostih! Kakor Bernard doktor ni hodil k maši, a bil je tako dober, tako ljudomil, tako sočuten k tistim, ki so trpeli! . . . To je bila velika skrb žup-

nikova. Kje je prijatelj njegov Reynaud? Premišljeval je blago življenje starega selskega zdravnika, življenje polno pogumne nesamopridnosti, premišljeval je njegovo smrt, pred vsem njegovo smrt, in potem je dejal sam v sebi:

„V raji, drugje ne more biti kakor v raji! Ljubi Bog mu je morda dal ukusiti prav majhno trohico vic . . . kar tako v šali . . . a prej nego čez pet minut ga je sigurno rešil iz njih . . .“

To je vršalo po glavi sivemu župniku, ko je nadaljeval svojo pot proti Souvignyu. Šel je v mesto k pravnemu prijatelju markizinemu, da bi zvedel izid prodaje, da bi povprašal, kdo so novi lastniki Longuevala.

Imel je iti še jeden kilometer daleč do prvih hiš v Souvignyu; zdaj je korakal za zidom parka Lavardenskega, kar začuje nad glavo glasove, ki so ga klicali:

„Gospod župnik! gospod župnik!“

Na tem mestu delal je dolg lipov drevored za zidom nekakovo teraso, in abbé je privzdignivši glavo uzrl gospo Lavardensko in sina njenega Pavla.

„Kam pa greste, gospod župnik?“ vpraša grofinja.

„V Souvigny k sodnji, rad bi slišal . . .“

„Ostanite tukaj . . . Gospod de Larnak pride takoj po prodaji sem, povedat nam izid.“

Abbé Konstantin stopi na teraso.

Gertruda de Lannilis, grofinja Lavardenska, bila je zelo nesrečna. V osemnajstem letu storila je veliko napako, jedino svojega življenja, a napako ki se ne da več popraviti. Vzela je iz ljubezni, napadena od vzletelega navdušenja, gospoda de Lavardensa, jednega od najbolj zapeljivih in najbolj duhovitih mož tiste dobe. On je ni ljubil, oženil se je le v sili; zapravlil je do zadnjega beliča svoje očetovsko imenje in zadnji dve ali tri leta mogel se je le še z dolgovi vzdrževati v družbi. Gospodičina Lannilisova vedela je vse to, a na to stran delala si ni nikakih iluzij in dejala si je: „Ljubila ga bom tako, da me bode moral naposled tudi on ljubiti“.

Odtod pričela se je vsa njena nesreča. Njena usoda bila bi že znosljiva, da bi ne bila svojega moža tolikanj ljubila; a imela ga je preveč rada. S svojim nagnenjem in nežnostjo ga le utrudila, in kmalu je zopet živel po prejšnji navadi, dà, še bolj nerodno.

Petnajst let minilo je tako v dolgem mučeništvu, katero je prenašala gospa Lavardensova s topo resignacijo, z resignacijo, katere ni bilo v njenem srci. Nič je ni moglo utešiti ali ozdraviti jo te ljubezni, ki jo je izžigala.

Gospod de Lavardens umrl je leta 1869; zapustil je štirinajstletnega sina, v katerem so se že pokazovale vse napake in lastnosti očetove. Imetje gospe Lavardensove sicer ni bilo ozbiljno v nevarnosti, a vendar je nekaj trpelo ter se zmanjšalo. Prodala je torej svoj hotel v Parizu, umaknila se na kmete, ter tukaj živela v urejenej štedljivosti, vso žrtvujoč se vzgojevanju svojega sina.

A tudi zdaj sta jo še čakali žalost in skrb. Pavel de Lavardens bil je razborit, ljubezniv in dobrodušen, a uporno se je upiral vsakej sili in vsakemu rednemu delu. Trije ali štirje vzgojevalci, zaman prizadevajoč si, pripraviti ga na ozbiljno pot, obupali so nad njim. Potem se je oglasil v Saint-Cyru, a ni bil vsprejet in zdaj je v Parizu čudovito hitro in na najnespametnejši način zabil dve do tristo tisoč frankov. Na to je ustopil v prvi polk lovcev

afriških (chasseurs d' Afrique), šel je sebi na srečo takoj v začetku z malim oddelkom v Saharo, vedel se korenjaški, postal jako hitro stanodelnik in je imel že tretje leto imenovan biti poročnikom, a zaljubil se je v mlado damo, ki je v gledališči Alžirskem igrala „hčer gospe Angotove“. Pavel je doslužil, odšel od vojske ter se vrnil v Pariz s svojo mlado operetno pevko. Nekaj časa potem bilo ga je videti z neko plesalko, potem z neko igralko in potem z neko umetno jezdkinjo iz cirka. Poskušal se je v vseh umetnijah. Tako je živel sijajno, a vender žalostno življenje brezdelnih ljudij . . . Ali v Parizu se je mudil le tri do štiri mesece na leto. Njegova mati obljubila je plačevati mu po trideset tisoč frankov na leto, razloživši mu, da ne dobi, dokler bode ona živa, niti krajcarja več, ako se ne oženi. Poznal je svojo mater, dobro vedoč, da se ne šali. Ker pa je vkljub temu v Parizu hotel odlično živeti ter se zabavati, potratil je vseh trideset tisoč frankov od meseca marca pa do maja in se je potem povsem pameten vrnil na Lavardens, kjer je hodil na lov, ribaril ter občeval s častniki topničarskega polka, ki je bil v Souvignyi v posadki.

Župnik sede na terasi poleg gospe Lavardensove, ki mu veli: „Jaz Vam lahko tudi brez gospoda Larnaka povem imena kupcev Longuevalskih. Jaz sem čisto mirna in ne dvojim o vspehu naše kombinacije. Da bi brezpametno ne izpodrivali drug drugoga, dogovorili smo se, da moj sosed gospod de Larnak prevzame gozdove Mionnske, gospod Gallard, bogat bankir iz Pariza, grad in Blache-Couronne, jaz pa pristavo Rozeiraie. Vem, gospod župnik, da Vas skrbé Vaši reveži; a umirite se, Gallardovi so sila imoviti in ne bodo Vam odrekli podpore.“

Ta hip prikaže se v daljavi na cesti voz v prašnem oblaku.

„To je gospod de Larnak,“ izpregovori Pavel. „Poznam njegove konjičke.“ Urno vsi trije s terase odidejo v grad. Došli so tja baš takrat, ko se je voz ustavil pred mostom.

„No?“ vpraša gospa Lavardensova.

„No, zdaj nemamo kar nič!“ odvrne gospod Larnak.

„Kako? Kar nič?“ vpraša gospa Lavardensova bleda in osupela.

„Nič, čisto nič, niti jedni, niti drugi.“ Gospod de Larnak skoči z voza ter pripoveduje, kaj se je pripetilo pri seji v sodnici Souvignyjskej.

„Od kraja šlo je vse kakor namazano,“ pravi, „Grad je dobil gospod Gallard za 600.050 frankov. Dovolj je bilo, da je primaknol petdeset frankov. Nikdo ni več ponudil. Za Blanche-Couronne pa se je vnela majhna bitka. Ponudbe so se tirale od 500.000 na 520.000 frankov, a slednjič je vender gospod Gallard zmagal. Nova in še živejša bitka bila je za Rozeraiie; slednjič pa so jo pustili Vam, milostiva gospa, za 455.000 frankov, potem pa sem jaz dobil gozde Mionnske, primaknivši sto frankov. Vse se je zdelo končano; zbirali so se okrog naših pooblaščenecv, da bi zvedeli imena kupcev. A zdaj je gospod Brazier, sodnik, ki je vodil prodajo, še jedenkrat povzel besedo, ter dal vse štiri dele združene ponuditi za dva milijona sto in petdeset ali sto in šestdeset tisoč frankov, tega se ne spominjam natanko. Mej prisotnimi čulo se je posmehljivo mrmranje. Od vseh stranij bilo je slišati: „Saj nikdo več ne ponuja, nehajte, saj nikdo več ne ponuja.“ Kar iznenada vstane mali odvetnik Gibert,

ki je sedel v prvej vrsti in doslej ne pokazal znamenja življenja, ter mirno pravi: „Jaz za vse štiri dele skupaj ponujam dva milijona in dve sto tisoč frankov. To je bilo kakor strela z jasnega neba! Za osupelo tihoto prišla je kmalu glasna jeza in klicanje. Dvorana bila je polna zakupnikov in poljedelcev iz okolice. Za jedno samo posestvo take svote, to jih je omamilo in osupnilo. Mej tem se je bil gospod Gallard zmenil s svojim pooblaščenecem Sandrierom in pričela se je bitka mej Gibertom in Sandrierom. Gnala sta do polutretjega milijona. Gallard se je malo pomislil, potem pa je sklenil, dalje gnati na tri milijone. A tu je prenehal in posestvo je dobil Gibert. Vse plane k njemu, skoro raztrgali so ga iz radovednosti. „Kako se zove kucepec? Ime! Ime!“ slišalo se je od vseh strani. — „Neka Američanka,“ odvrnil je Gibert, „gospa Scottova!“

„Gospa Scottova?“ oglasi se Pavel de Lavardens.

„Jo li poznaš?“ vpraša ga mati.

„Če jo poznam? Ne, ne poznam je! Ali bil sem pri njej na plesu pred šestimi meseci.“

„Pri njej na plesu? Pa je vendar ne poznaš?
Kdo pa je ta ženska?“

„Čarobna, mična, prekrasna, prečudna ženska?“

„Je li tudi kakov gospod Scott?“

„Vsakako, to Vam je velik, plavolas mož.
Tudi on je bil na njenem plesu . . . pokazali so mi
ga. Pozdravljal je po nameri na desno in na levo,
a kazalo je, da se nič kaj ne zabava. Nas je pogledal,
kakor da hoče reči: „Kaj pa so prav za prav ti ljudje?
Kaj pa delajo tu?“ Hoteli smo samo videti gospo Scottovo
in njeno sestro, gospodično Percivalovo . . . In bilo je vredno!“

„Poznate li Vi Scottove?“ obrne se zdaj gospa Lavardensova proti gospodu de Larnaku.

„Da, milostiva gospa, poznam jih! Gospod Scott je neizmerno bogat Amerikanec, kateri se je bil lansko leto preselil v Pariz. Precej, ko sem čul njegovo ime, vedel sem, da mu nikdo ne bode kos. Gallard je bil že naprej poražen. Scottovi so si v Parizu takoj kupili hotel za dva milijona, poleg parka Monceau.“

„Res je, v ulici Murillovej,“ Pravi Pavel. „Saj Vam pravim, da sem bil tam na plesu. Bilo je to . . .“

„Daj vender gospodu de Lartnaku izgovoriti. Saj nam lahko pozneje poveš o tistem plesu pri gospé Scottovej.“

„Komaj so si Amerikanci ustanovili v Parizu, že je jel od njih vreti pravi zlati dež. Kot pravim povišancem delalo jim je veselje, novce razsipati, kaker bi noreli. Njih ogromno imetje še ni staro; pravijo celo, da je gospa Scottova še pred kakimi desetimi leti beračila po ulicah New-Yorških.“

„Beračila!“

„Tako se pripoveduje, milostiva gospa. Pozneje se je omožila ter vzela tega Scotta, sina nekega New-Yorškega bankirja, in potem jima je dala neka dobljena pravda v roke ne samo milijone, marveč deseterne milijone! Nekje v Ameriki imajo srebern rudnik, pravi rudnik s pravim srebrom, rudnik z neizmernimi zakladi. No, saj boste videli, kakšna gizdavost pride ž njimi v Longueval! . . . Mi bodedo reveži proti njim. Trdi se, da po stotisoč frankov izdajo na dan.“

„Take sosede imamo torej,“ velí gospa Lavardensova.

„Srečolovka, — a to še ni nič; krivoverka, gospod abbé, protestantka!“

Krivoverka! protestantka! Ubogi župnik! Na to je najprej mislil, slišavši besede: Neka Američanka, gospa Scottova! Nova grajska gospa ne bode hodila k maši. Kaj to, ako je beračila! Kaj je njemu za njene milijone! Ali ona ni katoličanka! Ne bode mogel krščevati otrok, rojenih na Longuevalu, in grajska kapelica, kjer je tolikokrat služil sveto mašo, ima se premeniti v protestantsko molilnico, kjer bode odslej slišati glas kakšnega kalvinskega ali protestantskega pastorja.

Sredi vse te osupelosti in skrbi bil je jedini Pavel še vesel videti.

„A to Vam bo divna krivoverka,“ dejal je, „ali prav za prav dve divni krivoverki! Treba je le videti ti sestri na konjih v gozdu Boulogneškem in za njima dva mičkена konjarja . . .“

„No, Pavel, povej nam, kar veš o plesu, o katerem si prej pravil. Kako si prišel na ples k tem Američankam?“

„Sreča je tako nanesla . . . Okolo desete ure grem tja . . . a bogme! saj veste, da o sredah zve-

čer pri teti Valentini ne vlada kakova brezmejna veselost . . . Bil sem tam jedva dvajset minut, kar opazim, kako se Roger de Puymartin potuhneno umika. Doidem ga v predsobi. Pravim mu: Idiva skupaj nazaj. — O, jaz ne grem nazaj. — Kam pa pojdeš? — Na ples. — H komu? K Scottovim; greš li z mano? — A jaz nesem povabljen. — Jaz tudi ne. — Kaj, ti tudi ne? — Ne, z nekim prijateljem pojdem tja. — Ali tvoj prijatelj pozna Scottove? — Malo, a vender dovolj, da naju lahko predstavi . . . Pojdi torej . . . Videl bodeš gospo Scottovo. — Saj sem jo že videl na konji. — Na konji je zapeta do vratu. Nesi še vidil njenih ram, a te je vredno videti. Ta čas v Parizu ni lepših. — Šel sem torej na ta ples. Videl sem rudečkasto-plave lase gospe Scottove, videl sem njene bele rame, in upam jih zopet videti, ko bode na Longuevalu priredila prvi ples.

„Pavel!“ veli gospa Lavardensova ter pokaže abbéa.

„Gospod župnik, prosim Vas odpuščenja, če sem kaj nedostojnega rekel. A jaz mislim . . .“

Ubogi duhovnik ga ni bil umel. Njegove misli bile so drugje. Že je videl grajskega propovednika, kako hodi po vaških ulicah, pred vsako hišo postaja in skozi razpoke v vratih vtika evangeljske brošurice.

Pavel je bil mej tem pričel opisovati hotel, ki je bil po njegovih besedah pravo čudo.

„To se ve, da je opravljen neukusno in s kričečo gizdo,“ seže mu gospa Lavardensova v besedo.

„Nikakor ne, mamica, nikakor ne! Nič kričečega, nič posiljenega . . . Oprava prekrasna, vse ukusno in originalno urejeno . . . Imajo tudi rastlinjak, da ga ni takega, z električno svetlobo. V tem rastlinjaku stala je miza z okrepčali v senčnici, polnej grozdja — sredi aprila! In odtrgal si jih, kolikor si hotel. Kotiljonova drobnjav stala je tisti večer baje štirideset tisoč frankov. Dragotine, bonboniere in mične stvarice bile so vmes . . . in prosili so te, da bi vzel jih s sabo. Jaz sicer nesem ničesar vzel, a marsikdo se ni dal dvakrat prositi . . . Puymartin pravil mi je tisti večer zgodbo gospe Scottove, a ta se ni popolnem ujemala z

zgodbo gospoda de Larnaka. Roger mi je pravil, da so vrvoplesci odnesli gospo Scottovo, ko je bila še majhna, in da jo je njen oče zopet našel v potujočej jezdarni. kjer je skakala skozi papirnate obroče . . .

„Umetna jahalka!“ vzklikne gospa Lavar-densova; „beračica bi mi bila vendar le ljubša!“

„In mej tem, ko mi je Roger pripovedoval ta pustolovni roman, videl sem to umetno jahalko, stopivšo iz stranske dvorane, odeto z divnim odelom od svile in zobcev in čudil sem se tem sijajnim plečam, na katerih se je videla ovratnica z demanti kot golobje jajce. Pravili so, da je finančni minister skrivaj polovico kronin的角度 demantov prodal gospe Scottovej ter samo vsled tega jeden mesec poprej v budgetu imel petnajst milijonov preostanka. Vrhu tega moram povedati, da je bila ta kome-dijantka jako odlična videti in popolnem domača v svojem bogastvu.“

Pavel se je bil tako razvnel, da mu je mati morala seči v besedo. Vpričo gospoda Larnaka, ki je bil malo nataknen, je vendar malo preprostodušno izražal svoje veselje, da je zanimljivo Američanko dobil za sosedo.

Abbé Konstantin se je zdaj hotel odpraviti nazaj proti Longuevalu, a Pavel mu je branil.

„Ne, ne, gospod abbé, o tej vročini ne smete še jedenkrat na pot do Longuevala. Dovolite mi, da Vas popeljem. Žal mi je, da Vas vidim tako žalostnih, a poskušal Vas bom razvedriti. Če prav ste svetnik, pa sem Vas vendar le včasih s svojimi šalami spravil v smeh.“

Čez pol ure peljala sta se župnik in Pavel proti vasi. Pavel je govoril brez konca in kraja. Njegove matere ni bilo več zraven, da bi ga tešila in mirila. Veselost njegova je kar kipela.

„Veste, gospod abbé, Vi nimate prav, da se Vam to zdi tako ozbiljno . . . Le pogledjte, kako peketeta moja kobilica, kako elegantno privzdiguje noge! Je li, Vi je še neste poznali? Veste li, koliko sem dal za njo? Štiristo frankov. Pred dvema tednoma zasledil sem jo v ojesu nekega sočivarskega voza. Kadar pride v tek, preteče Vam štiri milje v jednej uri. Le pogledjte, kako vleče! Hodi! Hi, hi! — Saj se Vam ne mudi, kaj ne da ne, gospod abbé? Peljati se hočeva skozi gozd. Dobro Vam bode delo, da použijete malo tega zraka . . . Ko bi Vi vedeli,

gospod abbé, kako Vas imam rad, kako Vas čislam! . . . Saj menda nesem poprej preveč neumno govoril vpričo Vas? To bi mi bilo tako žal . . .

„Ne, milo dete, jaz nesem ničesa slišal.“

„Kaj ne, da se popeljeva skozi gozd?“

Krenivši v les, pričel je Pavel iz nova:

„Dejal sem Vam že, gospod abbé, Vi nimate prav, da se Vam to zdi tako ozbiljno. Hočete li, da Vam povem, kaj jaz mislim? To je velika sreča, da se je tako obneslo.“

„Velika sreča?“

„Vsakako, velika sreča . . . Jaz imam rajši Scottove na Longuevalu, nego li Gallardove. Neste li pred kratkim slišali gospoda Larnaka, ki jim je celo očital, da tako brezpametno zapravljajo svoje novce? Nikdo ni brezpameten, ako zapravlja svoje novce. Brezpametnost je, plaho stiskati jih. Vaši reveži, — vem, da mislite le na svoje reveže, — Vaši reveži imeli so danes srečen dan. Jaz že tako mislim. Vera? i no, vera . . . K maši ne bodo hodili, to Vas skrbi, seveda, a pošiljali Vam bodo novcev, mnogo novcev . . . in Vi jih boste vsprejeli, to se umeje, tega ne morete tajiti. To bode zlat

dež za celo pokrajino. To Vam bode vrvenje in drvenje! Štiriuprežne kočije, napudrani kočijaži, lovi, plesi, umetni ognji . . . V tem le gozdu, v tem le drevoredu, po katerem se baš peljeva, našel bodem morebiti kmalu zopet ves Pariz. Zopet bodem videl amazonki in tista dva konjarčka, o katerih sem poprej pravil. Ko bi Vi vedeli, kako sta sestri elegantni videti na konjih! Neko jutro bil sem jima v Parizu ves čas za petami v gaji Boulogneškem. Še zdaj sta mi pred očmi. Imeli sta visoka siva klobuka z majhnima črnima veloma, ki sta se tiščala njijinih obrazov, in oblačili, tesno oprijemajoči se telesa — in dama, ki more nositi takovo oblačilo, mora biti prav lepe rasti.“

Nekaj časa župnik že ni več pazil na Pavlovo blebetanje. Voz je krenil v dolg in čisto raven drevored. Tam na konci je bil župnik uzrl jezdeca, ki je dirjal nasproti.

„Poglejte, pogledajte,“ pravi župnik Pavlu. „Vi imate boljše oči, nego jaz. Ni li tam le Ivan?“

„Da, Ivan je, poznam njegovo sivo kobilico.“

Pavel je imel rad konje, in vselej je videl najprej konja, potem še le jezdeca. Res, bil je Ivan

in ko je ugledal župnika in Pavla, zamabnil je s svojo čako, ki je imela dva zlata pasa. Ivan je bil poročnik v topničarskem polku, ki je bil v Souvignyji v posadki.

Čez nekaj trenutkov stal je poleg vozička ter dejal župniku:

„Bil sem pri Vas, gospod kum, in Pavlina mi je rekla, da ste šli v Souvigny k dražbi . . . No, kdo je kupil grad?“

„Neka Američanka, gospa Scottova.“

„In Blanche-Couronne?“

„Tudi gospa Scottova.“

„In Rozeraie?“

„Zopet gospa Scottova.“

„In gozde . . . sigurno zopet gospa Scottova.“

„Vsakako,“ veli Pavel. „Jaz poznam gospo Scottovo, zdaj se bomo dobro zabavljali . . . Jaz te bodem predstavil . . . Samo gospodu abbéu to dela sive lase, ker je Američanka protestantka.“

„Ah! res je, ubogi kum! . . . A o tem se še jutri lahko pogovorimo. Prišel bodem k Vam na obed, oglasil sem se pri Pavlini. Dolgo se ne morem tu muditi, ker imam službo. Ob treh moram

biti že na stražnici . . . Na svidenje Pavel! . . . Z Bogom, gospod kum!“

Poročnik spusti se v dir. Pavel požene svojega konjiča.

„Vrl dečko, ta Ivan,“ pravi Pavel.

„Da, istina!“

„Jaz ne poznam vrlejšega od Ivana!“

„Ne, ni ga vrlejšega.“

Župnik se obrne ter pogleda za jezdecem, ki je bil že izginil v lesu.

„Jeden je pa vender — Vi, gospod župnik!“

„Jaz? Jaz nikoli!“

„No, potem Vam bodem pa nekaj družega povedal, gospod abbé: Na sveti ni boljšega nego sta vidva skupaj, Vi in pa Ivan! Tako je prav, jelite? . . . Glejte, tukaj so dobra tla za dir, naj pa Niniche malo poleti. Zdel sem jej ime Niniche.“

Pavel malo pošlata Ninicho z bičem in žival zleti kot vrag. Ves blažen kliče Pavel:

„Poglejte vender, kako noge vzdiguje, gospod abbé, pogledjte, pogledjte, kako jih vzdiguje! Tako pravilno! . . . kakor ura! . . . Pripognite se malo, da boste videli, tako!“

In abbé, hoteč ustreči želji Pavlovej, se malo pripogne, da bi videl, kako Niniche privzdiguje noge . . . a mislil je na vse kaj družega.

Oni topničarski poročnik zval se je Ivan Reynaud. Bil je to sin onega zdravnika, ki je počival na pokopališči Longuevalskem. Ko je abbé Konstantin leta 1846. prišel na svojo majhno župnijo, bival je doktor Reynaud, ded Ivanov, v prijaznej hišici ob cesti v Souvigny, mej Longuevalskim in Lavardenskim gradom.

Marcel, sin tega doktorja Reynauda, dokončal je tisti čas svoje medicinske študije v Parizu. Bil je zelo priden, zraven pa tudi redke nadarjenosti. Izpit dovršil je sijajno ter sklenil ostati v Parizu ter tam poskusiti svojo srečo. „Vse mu je obetalo najsrečnejšo in najlepšo bodočnost . . . kar leta 1852. dobi vest, da mu je oče umrl za mrtudom. Potrt od žalosti hiti Marcel v Longueval, kajti oboževal je svojega očeta. Jeden mesec ostal je pri materi, potem pa je jel govoriti o vrnitvi v Pariz.

„Res je,“ dejala je ona, „treba je, da odpotuješ.“

„Jaz? Ne, oba morava odpotovati. Mislite li, da Vas bom same pustil tukaj? . . . Vi pojdete z mano!“

„Jaz naj bi v Parizu živela? Zapustila bi naj kraj, kjer sem bila rojena, kjer sem živela s tvojim očetom, kjer je zatisnil oči? . . . Tega ne morem, milo dete, nikdar ne morem. Odpotuj sam, tam bodeš našel svojo bodočnost. Poznam te, vem, da me ne bodeš pozabil, da me bodeš često obiskal, prav često.“

„Ne, mamica, jaz ostanem tu.“

Ostal je . . . Vsi upi, ves ponos minil ga je v jednej minuti in izginil. Samo jedno je še videl: dolžnost, da svoje stare, bolne matere ne sme pustiti same. Uklonil se je tej dolžnosti ter jo mirno izvrševal . . . in to ga je osrečevalo. In če prav premislimo: saj jedina sreča je vendar le v spolnovanji svojih dolžnostij.

Marcel se je hitro in z lahka privadil življenja svojega. Nadaljeval je življenje svojega očeta ter na istem mestu zasadil brazdo, kjer je oni pustil. Brez jada in brez mrmranja posvetil se je tihemu poklicu zdravnika na kmetih. Oče mu je

bil ostavil nekaj novcev in nekaj zemlje. A on je živel kolikor mogoče priprosto in polovico svojega življenja dajal je revežem, od katerih ni nikdar jemal niti beliča plače. To je bilo jedino njegovo razkošje.

Na svojem potu našel je brdko deklico, brez imetja, ki je bila osamljena na svetu. Vzel jo je za ženo. To se je zgodilo leta 1855. Naslednje leto pa je doktorju prineslo veliko žalost in veliko veselje: umrla mu je stara mati in rodil se mu je sin Ivan.

Komaj je preteklo šest tednov, odkar je abbé Konstantin na grobu babičinem moral moliti mrtvaške molitve, že je kumoval pri krstu vnukovem.

Često sta se našla duhoven in zdravnik pri ležišči trpečih in umirajočih z istimi mislimi in čustvi, in tako ja je vedno vleklo skupaj. Čutila sta, da spadata v jedno in isto vrsto ljudi, mej tenkočutne, dobrotvorne in sočutne. Tako je minilo leto za letom, mirno in tiho, posvečeno le zvestemu delu in izpolnovanju svojih dolžnostij. Ivan je doraščal. Oče mu je dal prve nauke v branji in pisanji, pri župniku pa se je naučil pričetnih vodil iz latinščine.

Ivan je bil prebrisan in priden. Napredoval je tako urno, da njegova učenika, sosebno pa župnik, v par letih nesta več vedela, káj bi ga učila. Učenec ja je do malega prekosil. Ravno v tem časi preselila se je grofinja po smrti svojega moža v Lavardens. S sabo je pripeljala izgojevatelja za svojega sina Pavla, ki je bil zelo ljubezniv, a tudi zelo len dečko. Dečka sta bila iste starosti in poznala sta se od najmlajših let.

Gospa Lavardensova imela je zelo rada doktorja Reynauda; nekega dne mu je to-le predlagala:

„Pošljite Ivana vsako jutro k meni in jaz ga Vam slehern večer pošljem nazaj. Pavlov izgojevatelj je izvrsten mladenič, in lahko poučuje oba otroka . . . Zelo mi boste ustregli. Ivan bode Pavlu dajal dober vzgled.“

Tako je bila reč dogovorjena in mali meščanski sin je bil mlademu plemiču v istini izboren vzgled v pridnosti in gorečnosti. A žal, ta lepi vzgled ni našel posnemanja.

Pričela se je vojska. Dne 14. novembra ob sedmih zjutraj zbrale so se ugotovljene garde Souvignyjske na mestnem trgu. Kot dušni pastir sprem-

ljal jih je abbé Konstantin, kot višji zdravnik pa doktor Reynaud. Oba sta se zajedna odločila za to. Duhovnik je bil takrat dvainšestdeset let star, doktor pa petdeset.

Bataljon je odšel po cesti, ki je držala mimo Longuevala. Šel je torej mimo doktorjeve hiše. Gospa Reynaudova in Ivan sta čakala na cesti. Deček je očetu svojemu padel okolo vratu ter ga prosil: „Vzemi me s sabo, o papa, vzemi me s sabo.“ Gospa Reynaudova je plakala. Doktor je dolgo držal v objetji ljubljenca svoja, potem pa je šel dalje. Na ovinku, ki ga cesta kmalu nato dela, ustavil se je še jedenkrat. Dolg pogled je poslal svojej ženi in sinku nazaj . . . za slovo . . . zadnjič! Ni jih več videl . . .

V dan 8. januarja 1871. leta naskočile so garde Souvignyjske vas Villersexel. V njej so se Prusi močno utrdili. Boj se je pričel. Nekega gardista v prvi vrsti zadela je kroglja v prsi, da se je zgrudil. Nekaj časa so drugi omahovali in obotavljali se. A častniki so klicali: „Naprej! naprej!“

Vojaki so drli čez telo svojega tovariša ter mej zvižganjem krogelj prodrli v vas.

Doktor Reynand in abbé Konstantin sta se držala vojakov. Ustavila sta se pri ranjenci, kateremu je kri lila iz ust.

„Jaz mu ne morem več pomagati,“ pravi doktor, „že umira Vaš je.“

Duhovnik poklekne poleg umirajočega, zdravnik pa odide proti vasi. Komaj stori deset korakov, ustavi se, z rokama mahne po zraku ter pade na tla. Duhovnik hiti k njemu. Bil je mrtev: kroglja mu je prodrla sence.

Zvečer je bila vas naša in naslednje jutro so pokopali truplo doktorja Reynauda na pokopališči Villersexelskem. Dva meseca pozneje prepeljal je abbé Konstantin rakvo svojega prijatelja v Longueval in za to rakvo stopala je sirota . . . Ivan je izgubil tudi mater svojo. Slišavši o smrti svojega moža bila je štiriindvajset ur brezzavestna, niti jedne besede ni izgovorila, niti jedne solze jokala. Potem jo je zgrabila huda mrzlica, ki se je izprevrгла v blaznost . . . in čez štirinajst dnij je bila mrtva.

Ivan je sam ostal na sveti. Takrat je bil štirinajst let star. Že sto let bili so vsi udje nje-

gove rodbine dobri in pošteni ljudje. Zdaj je sam ta otrok ostal, ki je na grobu svojega očeta trdno sklenil, da bode, kakor je bil njegov ded in oče njegov, dober in pošten . . . Ivan je čutil svojo bolelost kot mož. Dolgo je žaloval ter bil zamišljen. Tisti večer, ko so mu pokopali očeta, vzel ga je abbé Konstantin s sabo v župnijo. Dan je bil mrzel in deževen. Ivan je sedel v kotu pri ognji, duhovnik je prebiral svoj brevir in stara Pavlina je imela opraviti s pospravljanjem. Tako je molče minila jedna ura. Kar Ivan iznenada izpregovori: „Dragi kum,“ pravi, „ali mi je oče zapustil kaj novcev?“

To vprašanje je bilo tako čudno, da je župnik mislil, da ni prav slišal.

„Ti hočeš vedeti, je li tvoj oče . . .“

„Da, dragi kum, vedel bi rad, mi je li oče zapustil kaj novcev.“

„Seveda jih je . . .“

„Mnogo novcev, kaj ne da? Čestokrat sem slišal, da je bil moj oče premožen. Koliko pa mi je kaj zapustil?“

„Tega ne vem . . . Ti me izprašuješ o rečeh . . .“

Stari duhovnik je čutil, kako se mu je srce bolešno krčilo. Tako vprašanje o tem časi!... Kljubu temu pa je mislil, da pozna srce svojega Ivana, in v tem srci ni bilo prostora za take misli, to je dobro vedel.

„Prosim Vas, povejte mi, ljubi kum,“ prosi Ivan milo. „Potem Vam razložim, zakaj bi rad to vedel.“

„No, dobro, tvoj oče je imel okolo dvakrat do trikrat sto tisoč frankov.“

„Je li to mnogo?“

„Seveda, zelo mnogo.“

„In ves ta denar je zdaj moj?“

„Vse je tvoje.“

„To je lepo. Tisti dan, ko je bil umorjen moj oče, padel je tudi sin neke uboge udove iz Longuevala, matere Klementove in takrat so umorili tudi brata Rozalikeinega, s katerim sem se igral, ko sem bil še otrok. Zdaj sem jaz bogat, oni pa revni. Zato bom z materjo Klementovo in z Rozaliko delil denar, ki ga mi je zapustil oče.“

O teh besedah plane župnik kvišku, prime Ivana za roke, potegne ga k sebi ter ga objame.

Bela glava tiščala se je plave. Dve veliki solzi zbrali sta se v očeh starega duhovnika ter mu počasi tekli čez razorano lice. Potem pa je abbé svojemu krščencu vendar le moral razložiti, da je sicer v posesti dedščine svojega očeta, a da vendar nema pravice posluževati se je, kakor bi hotel, in da to pristoji njegovemu varuhu.

„Gotovo ste Vi moj varuh?“

„Ne, dete moje, jaz nesem, duhoven ne sme biti varuh. Jaz mislim, da bodo za to izvolili gospoda Lenienta, notarja Souvignyskega. On je bil tvojemu očetu velik prijatelj. Govori ž njim in razodeni mu svojo željo.“

In res je gospoda Lenienta rodbinski svèt postavil za varuha. Ivan ga je tako „živo in nujno prosil, da se je napósled notar dal pregovoriti, vsako leto od obrestij celega imetja vzeti dva tisoč in štiristo frankov in razdeliti jih mej materjo Klementovo in malo Rozaliko.

Gospa Lavardensova se je v vseh teh premenah izvrstno odlikovala. Šla je k abbéu Konstantinu in rekla:

„Izročite mi Ivana do cela, da dovrši svoje študije, vsako leto mej počitnicami pripeljem ga k Vam. S tem Vam nočem iti na roko, marveč Vi mi boste s tem storili uslugo, kajti svojemu sinu boljšega ne morem želeti. Morala bodem ostaviti Lavardens, ker hoče Pavel postati vojak in ustopiti v Saint-Cyr. Le v Parizu morem mu najti učiteljev, in oba dečka bodem vzela tjakaj s sabo. Pred mojimi očmi naj se skupno vzgojujeta kot brata. Prepričani bodite, da nobenega razločka ne bodem delala mej njima.“

Tako ponudbo je bilo težko v nemar pustiti. Res, da bi bil stari župnik Ivana rad obdržal pri sebi: srce se mu je stiskalo, mislečemu na ločitev. Vender pa je moral misliti le na blagor dečkov, vse drugo pa pustiti . . . Poklicali so Ivana.

„Dragi moj,“ rekla mu je gospa Lavardensova „hočeš li z mano in s Pavlom nekaj let skupaj živeti? Vzela vaju bodem v Pariz.“

„Vi ste predobri, milostiva gospa, a jaz bi vender rad tukaj ostal.“

Pogledal je župnika, in ta se je obrnil v stran.

„Zakaj pa naj bi odpotoval,“ dejal je dalje,
 „zakaj pa hočete Pavla in mene peljati v Pariz?“

„Ker le v Parizu resno in korenito moreta
 dovršiti svoje študije. Pavel se bode pripravljaj za
 izpit v Saint-Cyru. Saj veš, da hoče biti vojak.“

„Jaz hočem tudi vojak postati, milostiva gospa.“

„Ti . . . vojak!“ začudi se župnik. „Tega tvoj
 oče ni hotel. Dostikrat je v pričo mene govoril o
 tvojej bodočnosti, o tvojej karieri. Postati bi imel
 zdravnik, kot on, zdravnik Longuevalski, in kot on
 ubogim pomagati in bolnikom streči. Ivan, dragi
 moj, to pomisli!“

„Vem, vem!“

„Potem moraš pa tudi to storiti, kar je tvoj
 oče hotel. To ti je dolžnost Ivan, to ti je dolžnost.
 Iti moraš v Pariz . . . Verjamem ti, da bi rad tu-
 kaj ostal, tudi jaz bi to rad videl . . . a ne gre, pa
 ne gre. Iti moraš v Pariz ter delati, pridno delati.
 To me tudi kar nič ne skrbi, ker ti si sin svojega
 očeta. Iz tebe ne bo samo pošten, marveč tudi de-
 laven mož, kajti kdor je prvo, je tudi drugo. Ne-
 kega dne bodo našli reveži v hiši tvojega očeta,
 na istem mestu, kjer je storil toliko dobrega, dru-

zega doktorja Reynauda, ki jim bode s svojo pomočjo stal ob strani kot oni. In če jaz morebiti doživim tisti dan, potem bom zelo srečen, zelo srečen . . . A jaz nimam prav, da sam o sebi govorim . . . To se ne spodobi, jaz nimam nič pri tem. Le na svojega očeta moraš misliti. Še jedenkrat ti pravim, Ivan, da je bila to njegova največja želja, tega ne smeš pozabiti “

„Saj tega nesem pozabil. A če bi me moj oče zdaj le videl in slišal, gotovo bi me umel in odpustil. Saj samo zavoljo njega . . .“

„Zavoljo njega?“

„Da! Ko sem zvedel, da je umrl in ko sem čul, kako je umrl, sklenil sem takoj sam v sebi, da moram postati vojak in to tudi hočem biti. Ne ovirajte me, gospod kum, ne odvrčajte me od tega, milostiva gospa . . .“

Solze so se dečku udrle iz očíj. Ves je bil obupan. Grofinja in abbé skušala sta ga pomiriti s prijaznim prigovarjanjem.

„No, da, saj smeš, saj smeš storiti, kar hočeš, vse, kar le hočeš . . .“

Oba sta si mislila: Ivan je še otrok, čas ga bode že na drugo pot spravil. A oba sta se motila v tem, kajti Ivan ni odstopil od svojega sklepa.

Meseca septembra leta 1876. izpodletelo je Pavlu v Saint-Cyru in Ivan je bil vsprejet v tehniško šolo. Ta dan je pisal abbéu Konstantinu:

„Vzprejet sem in še predobro, kajti vstopiti hočem v vojaško, a ne v civilno službo . . .“

In tako se je res zgodilo. Ivan je leta 1878 vstopil v izobraževalnico v Fontainebleau. Izpolnil je baš jednoindvajseto leto. Bil je torej polnoleten, gospodar svojega imetja. Prvo delo samostojnosti njegove bil je jako izdaten strošek. Kupil je Klementovki in malej Rozaliki, ki je bila mej tem do rasla, vsakej po jedno dohodarsko pismo za petnajst sto frankov. To ga je stalo sedemdeset tisoč frankov, nekako ravno toliko, kolikor je bil Pavel prvo leto svoje prostosti zapravil v Parizu za gospodičino Liziko Bruyère.

Dve leti pozneje napravil je Ivan kot prvi svoj izpit v Fontainebleau-u. S tem si je pridobil pravico, da si sme izbrati prosta častniška mesta. Jedno je bilo baš prosto v polku, ki je bil v Sou-

vignyu, in Souvigny je bil le tri kilometre od Longuevala. Ivan je prosil za to mesto, ter je dobil. Tako se je zgodilo, da je Ivan Reynaud, poročnik v devetem topničarskem polku, v oktobru l. 1880 vzel v svojo last hišo doktorja Marcela Reynauda. Bil je zopet v deželi, v katerej je preživel svojo mladost in kjer je še vsakdo mislil nazaj na življenje in smrt njegovega očeta. In tako je tudi abbé Konstantin imel svoje veselje, da je zopet videl sina svojega prijatelja. Ne da se celo tajiti, da si kar nič več ni želel, da bi bil Ivan postal zdravnik. Kadar je stari župnik po maši prišel iz cerkve ter ugledal na cesti bližajoč se prašen oblak, in slišal, kako se zemlja trese od drdranja topov, postal je, ter se kakor otrok veselil, ko je polk šel mimo. Seveda, zanj je bil ves polk le njegov Ivan, tisti krepki, brdki jezdec, kateremu se z jasnega obraza ni bralo družega, kot poštenost, pogum in dobrosrčnost.

Kadar je Ivan iz daljave ugledal župnika, izpodbodel je svojega konja v dir ter začel s svojim kumom malo kramljati. Njegov konj je že zmirom glavo iztegoval proti župniku, dobro vedoč, da je

bil v žepu črne, oguljene in zakrpane suknje — zmirom najti košček sladkorja. Abbé je imel tudi jedno zelo lepo suknjo, ki je bila še povsem nova, njo je skrbno hranil za družbo, če je sploh katero obiskal.

Ko je šel polk skozi vas, zveneale so tröbente in vsako oko je iskalo Ivana, malega Ivančka, kajti za tiste stare ljudi iz Longuevala bil je še vedno mali Ivanček. Neki star kmet je bil celo še zmirom navajen pozdravljati ga rekoč: „Dober dan, dečko, kako je?“ Mej tem je postal šest čevljev visok, ta dečko! In vselej, kadar je šel Ivan skozi vas, videl je pri dveh oknih skloneno Klementovko in smebljajočo se Rozaliko. Ta se je bila jedno leto poprej omožila. Ivan je bil njen drug in zvečer po poroki je z Longuevalskimi dekletimi veselo plesal.

To je bil topničarski poročnik, ki je v soboto dne 28. maja leta 1881. okolo pete ure popoldne stopil s konja pred vratmi Longuevalske župnije. Ustopil je in konj je šel poslušno za njim ter sam od sebe stopil v ograjo na dvorišči. Pavlina je stala pri kuhinjskem oknu v pritličji. Ivan pristopi ter jo krepko poljubi na lici.

„Dober dan, Pavlinica, kako je?“

„Dobro, prav dobro. Ravno ti pripravljam kosilo. Hočeš li vedeti, kaj bo? Krompirjeva juha, koštrunova pečenka in jajčnik . . .“

„Saj to je izvrstno, same moje najljubše jedi . . . In vrhu tega sem lačen . . .“

„Še salato sem pozabila. Pomagati mi bodeš moral, da jo otrebiva. Danes bomo jedli točno o polu sedmih, ker ima gospod župnik potem še molitve.“

„Kje pa je moj kum?“

„Na vrtu. Gospod župnik je zelo žalosten zaradi včerajšnje dražbe.“

„Da, vem . . .“

„To ga bode malo utešilo, da si ti prišel. Tako je srečen, ako si ti pri njem . . .“

Ivan poprej še poskrbi za svojega konja, sname mu sedlo in brzde, priveže ga v ograji ter mu vrže naročaj mrve. Potem gre v hišo, odloži sabljo in namesto čake pokrivši se s starim izdelanim slamnikom, poda se na vrt k župniku.

Ubogi abbé je bil res zelo žalosten videti. Celo noč ni bil očesa zatisnil, dočim je sicer vedno

tako lahko in tako dobro spal, kakor nedolžno dete. Njegova duša je bila užaljena. Longueval imetje tujke, krivoverke, pustolovke!

Ivan je zdaj baš tisto rekel, kot Pavel prejšnji dan:

„Dobili boste denarja za reveže, prav mnogo denarja!“

„Denar in zopet denar! Ne rečem, da bi moji reveži kaj izgubili, mogoče, da je še bolje zanje . . . A jaz bom za ta denar moral prositi in v salonu, kjer je svoje dni sedela draga, stara prijateljica moja, našel bom to Američanko z rudečimi lasmi. Res, storil bom to pot za svoje reveže in dobil bom novcev, a družega ne kot novce . . . Markiza je dala več, kajti dala je veselega srca. Vsako nedeljo zvečer šla sva skupaj obiskat svoje reveže in bolnike. Ona je poznala vse trpljenje in vso revo tega kraja. In kadar je mene trganje zadrževalo vsobi, šla je sama in vse ravno tako dobro opravila, da še bolje nego jaz.“

Pavlina pretrga ta razgovor. Prinesla je ogromno skledo salate ter sedla, da bi jo rezala. Ivan jej je pomagal peresa devati v skledo, in župnik ja je tužno gledal.

Ta hip se začuje drdranje voza. Ker je župnikov vrt samo nizka ograja ločila od ceste, videli so vsi trije, da je bil navaden najet voz. Vanj sta bila uprežena dva krepka belca in vozil je star kočijaž. Zraven voznika sedel je obšit sluga, ki je bil videti sila okoren in pravilen. V vozu sta sedeli dve dami, obe čisto jednako opravljeni z elegantno, a preprosto potno obleko.

Ko se je bil voz ustavil pri vrtnej ograji, obdržal je voznik konja ter se obrnil k abbéu.

„Gospod župnik,“ pravi, „ti dve dami želita z Vami govoriti.“

Potem se obrne k damama ter veli :

„Tukaj je župnik Longuevalski.“

Abbé Konstantin vstane ter odpre mala vratica v ograji. Dami izstopita in njiju pogleda se z začudenjem ustavita na mladem častniku, ki je malo zmešan stal pred njima, s slamnikom v jednej in z veliko skledo za salato v drugej roki. Ženski stopita na vrt in starejša, ki je morala imeti kakih petindvajset let, pravi abbéu Konstantinu s posebnim inozemskim naglasom :

„Primorana sem torej, da se Vam sama predstavim, gospod župnik . . . Jaz sem gospa Scottova, tista gospa Scottova, ki je kupila grad in drugo. Ako Vas ne motim, prosila bi vas, dovoliti mi pet minut.“

In kazoč na svojo spremljevalko:

„Miss Betina Percival, moja sestra, kar ste bržkone že uganili. Kaj ne, da sva si vrlo podobni? . . . Ah, Betina, v vozu sva pozabili vrečici, mislim, da nama jih bode treba.“

„Grem ponje.“

Ko miss Percivalova hoče iti po vrečici, pravi Ivan:

„Prosim, gospodična, dovolite mi . . .“

„Obžalujem, da Vam delam ta trud. Sluga Vam ji bode dal, na sprednjem sedeži ležita.“

Ona je govorila z istim poudarkom, kakor njena sestra, njene velike črne oči gledale so ravno tako veselo in jasno in njeni lasje bili so ravno tako — ne rudeči, marveč zlato-plavi, da so se na solnci kar lesketali. Pozdravila je Ivana z lahnim nasmehom in ta je stopil po vrečici, oddavši skledo za salato Pavlini. Mej tem je abbé Konstantin, ki

je bil zelo vzburjen in zmešan, novo graščakinjo Longuevalsko peljal v župnijo.

Tretje poglavje.

Palača župnija Longuevalska ravno ni bila. Ista soba v pritličji je bila ob enem salon in obednica in je bila zvezana s kuhinjo z vedno odprtimi vratni. Ta soba je bila zelo prosto opravljena. V njej je stalo le par starih naslonjačev, šest stolov, miza za pripravljanje in okrogla jedilna miza. Na to je bila Pavlina že položila jedilno opravo za župnika in za Ivana.

Gospa Scottova in miss Percivalova opazovali sta opravo župnikovo z nekako otročjo radovednostjo.

„Vrt, hiša, kako je vse krasno,“ pravi prva.

Meni nič, tebi nič, gresta zdaj tudi v kuhinjo. Abbé Konstantin gre za njima, razburjen in preplašen od tega nenadnega napada Američank. Tudi stara Pavlina gledala je tujki nemirna in skrbna. „To sta torej krivoverki, izgubljenki,“ mrmrala je sama pri sebi, in s tresočo roko trebila je dalje svojo salato.

„Čestitam Vam, gospodična,“ nagovori jo zdaj Betina. „Vaša kuhinja je res zelo snažna. No, Suzanka, to je torej župnija, kakeršno si si ti mislila.“

„In tudi župnika sem si mislila takega,“ pri-
stavi gospa Scottova. „Saj Vam vender smem to
povedati, gospod župnik? Ah, ko bi Vi vedeli, kako
me veseli, da sem Vas našla ravno takega, kakor
ste. Kaj sem ti pravila danes zjutraj na železnici,
Betina, in še prej le v vozu?“

„Moja sestra mi je rekla, gospod župnik, da
upa tukaj dobiti duhovnika, ki ni premlad in ne
prestar, župnika s sivimi lasmi in tihim prijaznim
obrazom.“

„In Vi ste ves tak, gospod župnik. Bolje
nesva mogli naleteti. Samo prosim Vas, oprostite,
da tako govorim. Parižanke se znajo seveda bolje
izražati, jaz pa, to vem, da bi francoski mogla go-
voriti le težko umljivo, ako bi ne govorila prosto
in odkrito, kakor mislim. Oh, saj sem vendar tako
srečna in zadovoljna, in nadejam se, da boste tudi
Vi gospod župnik zadovoljni z novima župljanoma
svojima.“

„Z mojima župljanoma?“ vsklikne abbé, iz nova zadobivši besedo in zavest, ki sta ga bili za nekaj minut popolnem zapustili. „Z mojimi župljani? Oprostite, milostiva gospa, oprostite, gospodična, jaz sem tako vznemirjen. Vidve ste torej vender-le katoličanki?“

„Seveda sva katoličanki.“

„Katoličanki, katoličanki,“ ponavlja župnik.

„Katoličanki, katoličanki sta,“ vsklikne stara Pavlina, vsa zmešana roke dvigaje, prikazavši se mej kuhinjskimi vratmi.

Gospa Scottova pogleda najprej župnika, potem pa Pavlino in se zelo čudi, da je z jedno samo besedo naredila tak učinek. Da je bila slika popolna, prikaže se zdaj tudi Ivan z vrečicama v roki. Župnik in Pavlinka pozdravita ga z istimi besedami:

„Katoličanki, katoličanki sta!“

„Zdaj še le umejem,“ pravi gospa Scottova smeje se, „najino ime in najin rod sta Vas premotila. Imeli ste naju za protestantki. A to nikaikor nesva. Moja mati bila je iz francoske katoliške rodovine v Kanadi, zato sestra in jaz francoski go-

voriva z lahnim naglasom in z nekolikimi ameri-
kanskimi zavijanji, a vender tako gladko, da naju
je lahko umeti. Moj mož je protestant, a pušča mi
popolno prostost. Moja dva otroka vzgojena sta
katoliški. Uprav zavoljo tega sva Vas hoteli takoj
prvi dan spoznati, gospod župnik.“

„Zavoljo tega,“ pristavi Betina, „in še za-
voljo nekaj družega. K temu pa potrebujeva svoji
vrečici.“

„Tukaj sta, gospodična,“ veli Ivan.

„Ta je moja . . .“

„Ta pa moja.“

Častnik odda vrečici gospe Scottovi in Betini,
in župnik ga predstavi Američankama. Pri tem pa
je bil še zmirom tako razburjen, da se predstavl-
ljanje nikakor ni zvršilo po vseh pravilih. Župnik
je namreč pozabil samo malenkost, ki je pa pri
predstavljanji vender le jako važna: rodbinsko ime
Ivanovo.

„To je Ivan, moj krščevanec,“ dejal je, „po-
ročnik v topničarskem polku, ki leži v Souvignyji.
On je domač.“

Ivan naredi dva globoka poklona, Američanki dva majhna. Potem pa odpreta svoji vrečici ter iz vsake potegneta zvitek tisoč frankov, ki so bili lično spravljeni v zelenih, z zlatom tiskanih tokih od kačje kože.

„To sem prinesla s sabo za Vaše reveže, gospod župnik,“ pravi gospa Scottova.

„To le pa jaz,“ veli Betina.

O teh besedah spustita svoji darili v desno in levo roko starega župnika, ki je pogledal zdaj na svojo levo, zdaj na desno roko ter dejal :

„Kaj pa je to? Tu notri mora biti zlato . . . Koliko pa, koliko?“

Abbé Konstantin učakal je svoje dvainsedemdeseto leto in mnogo novcev mu je že šlo skozi roke, če prav seveda uesto dolgo ostajali v njih, a ves ta denar mu je vedno prihajal v malih svoticalah in zategadelj še mislil ni na tako veliko darilo. Dva tisoč frankov! Toliko še svoje žive dni ni imel, niti tisoč ne! Ker župnik ni vedel, koliko se mu je dalo, tudi ni prav vedel, kako bi se zahvalil in zato je samo jecljal:

„Lepa hvala Vam, milostiva gospa . . . Vi ste tako dobrotni, ljuba gospodična.“

Ker njegova zahvala ni našla pravega izraza, segel je Ivan vmes.

„Dami sta Vam dali dva tisoč frankov, dragi kum!“

Zdaj vzklikne župnik oduševljen od hvaležnosti:

„Dva tisoč frankov! Dva tisoč frankov za moje reveže!“

In Pavlina plane iz kuhinje ter tudi vzklikne.

„Dva tisoč frankov! Dva tisoč frankov!“

„Da, da, tako bo,“ pravi župnik, „tako . . . nate Pavlina, vzemite denar in pazite . . .“

Stara Pavlina bila je do malega vse v njegovem gospodarstvu: služkinja, kuharica, lekar in zakladničar. Njeni roki sta spoštljivo tresoč se segli po malih zvitkih, ki sta mogla olajšati toliko bede in toliko bolečin utešiti.

„A to še ni vse, gospod župnik,“ veli gospa Scottova. „Dala Vam bodem na mesec še pet sto frankov.“

„In jaz ravno toliko kot moja sestra.“

„Tisoč frankov na mesec! Potem pa kmalu nobenega reveža ne bode več v našem kraju.“

„Saj to ravno hočeva. Jaz sem bogata, zelo bogata in moja sestra tudi. Da, ona je še bogatejša nego jaz, ker mlada deklica vendar ne more tolikanj potrošiti. Jaz pa . . . Kolikor le morem, kolikor le znam, toliko potrošim! Če ima človek mnogo, če ima preveč denarja, ako ima več, nego je prav, se Vam li ne zdi, gospod abbé, da potem ni družega pripomočka, to nejednakost storiti odpustljivo, kakor da človek vedno z odprtima rokama daje, ne-
prestano daje, kolikor mogoče mnogo in kolikor mogoče na dober način? . . . Zdaj morate pa tudi Vi meni nekaj dati!“

Obrne se k Pavlini:

„Bodite tako dobri, gospodična in dajte mi kozarec vode . . . Ne, ne, nič družega . . . Kozarec vode . . . Kar umrla bi od žeje.“

„Jaz tudi,“ pravi Betina smeje se, mej tem, ko je šla Pavlina po kozarec vode, „jaz bom tudi kmalu umrla, a le od glada! Vem dobro, gospod župnik, da sem strašno objestna, a vidim, da je Vaša miza pogrtnena; ali bi naju mogli povabiti k obedu?“

„Betina!“ zakliče gospa Scottova.

... „Pusti me, Suzie, pusti me vender! Kaj ne, gospod župnik, da naju povabite?“
 Stari župnik na to ničesar ni znal odgovoriti. Vidobče ni že več prav vedel, kje da je. Osvojili sta si njegovo hišo z naskokom, bili sta katoličanki, prinesli sta mu dva tisoč frankov, obljubili sta mu tisoč frankov na mesec in zdaj celo hočeta pri njem obedovati! To je že zadnje! Mrzel pot ga je ob-
 lil, ko si je mislil, da bode moral streči s svojo koštrunovo pečenko in s svojim jajčnikom tema neznanško bogatima Američankama, ki sta bili vender gotovo navajeni le nenavadnih fantastičnih rečij. Samo mrmral je:

„Jesti... Jesti hočete tukaj?“
 Ivan je še jeden pot moral poseči vmes in dejal je:

„Moj kum bode zelo srečen, ako se hočeta poslužiti pri njem. A jaz vem, kaj ga vznemirja... Pripravil se je samo zame in zato ne smeta pričakovati slavnostnega obeda, dami moji. Morata biti torej prizanesljivi.“

„Vsakako, zelo prizanesljivi,“ odgovori Betina ter se potem obrne k svojej sestri:

„Ne bodi huda, Suzanka, ker sem malo . . . Saj veš, da sem zmirom malo . . . Ostaneva torej, jelite? To nama bode jako dobro delo, prav v miru tukaj pomuditi se jedno uro. Cel dan sva prebili na železnici in v vozu, v prahu in soparici . . . In kako strašen je bil danes zjutraj zajutrek v groznem hotelu, v katerem bodeva ob sedmih zopet morali jesti, ako hočeva še porabiti v Pariz idoči vlak . . . Tukaj obedovati, bi bilo v istini zelo ugočno! . . . Kaj ne, da ti nemaš nič zoper to? . . . Ah, kako si dobra, Suzanka!“

Poljubila je svojo sestro zelo nežno ter rekla župniku:

„Ko bi Vi vedeli, kako je ona dobra, gospod župnik!“

„Betina! Betina!“

„Urno, Pavlina,“ pravi zdaj Ivan. „Še za dva pogrni! Jaz ti pomagam!“

„Jaz tudi, jaz tudi,“ dé Betina, „jaz Vam bom tudi pomagala. Prosim, prosim, tako sem vesela tega! A morate mi dovoliti, da si napravim malo bolj priležno, gospod župnik!“

Hitro odloži svoj plašč in Ivan je zdaj mogel čuditi se njenej prekrasnej, vitkej in ob enem polnej postavi.

Zdaj miss Percivalova tudi klobuk sname. Pri tem pa je bila malo prehitra; cela reka njenih zlatih las se razvozla ter jej v širocih masah pade po plečih. Betina je stala ravno pri oknu, skozi katero so se vsipali solnčni žarki in zlata luč padala je z vsem svojim svitom na zlate lase ter sijajnej krasoti mlade deklice dajala še posebno dražest. Zmešana in zarudevši se morala je Betina svojo sestro poklicati na pomoč in gospo Scottovo stalo je dokaj truda, da je zmešnjavo nekoliko uredila.

Ko je bila mala nezgoda naposled zopet popravljena, Betina ni več mirovala. Takoj je planila čez ploščeko, nože in vilice.

„Jaz znam jako dobro pogrinjati mize,“ pravi Ivanu. „Le mojo sestro vprašajte . . . Kaj ne, Suzanka, da sem kot mala deklica v New-Yorku jako dobro znala pogrinjati mize?“

„Res je, zelo dobro,“ odvrne gospa Scottova.

Zdaj tudi ona odloži klobuk in plašč, pri župniku opravičujejoč se zaradi Betinine brezozirnosti.

Ivan pa je še jedenkrat užival pogled prekrasne postavice in čarobnih las. Obžaloval pa je, da se ti nikakor neso hoteli razvozlati.

Nekaj minut pozneje sedeli so gospa Scottova, miss Percivalova, župnik in Ivan pri malej mizi župnikovej. Nenadnost originalnega sestanka, pred vsem pa dobrovoljnost in malo razposajena nprav Betine, učinila je, da je zabava prav kmalu kaj veselo in zaupljivo tekla.

„Zdaj boste videli, gospod župnik,“ pravi Betina, „če sem se zlagala in če nesem res od glada skoro umrla. Grozna sla me ima in še nikdar se nesem s tolikim veseljem usedla k mizi. Ta obed tako lepo zaključuje naš dan. Oh, moja sestra in jaz se tako zelo veseliva gradu, pristavi in gozdov!“

„Sosebno pa,“ pristavi gospa Scottova, „ker smo vse to dobili na tako nenavaden, nepričakovan način. Tega smo ravno toliko pričakovali...“

„Le kar brez skrbi reci, da tega kar nič nismo mogli pričakovati, Suzanka. Včeraj je bil namreč rojstni dan moje sestre, gospod župnik. A najprej... oprostite, gospod... Gospod Ivan, kaj ne da?“

„Da, gospodična, Ivan.“

„Najprej, gospod Ivan, dajte mi torej, prosim, še malo te izvrstne juhe.“

Abbé Konstantin se je zdaj polagoma jel zavedati. A vendar je bil še zmirom tako vzburjen, da bi svojim dolžnostim kot gospodar ne bil mogel povsem biti kos. Ivan je torej prevzel njegovo čast ter napolnil krožnik dražestnej Američanki, ki ga je s svojimi velikimi očmi, iz katerih sta odsevali prostodušnost in veselost, naravnost in odkrito gledala in Ivanove oči jej neso ostale dolžne odgovora. Ni bilo še jedno uro od tega, kar sta mlada Američanka in mladi častnik prvič govorila v župnikovem vrtu in že sta čutila, oba, da sta drug za drugega, in postala sta že skoro prijatelja.

„Povedala sem Vam že, gospod župnik, da je bil včeraj rojstni dan moje sestre. Teden poprej moral je moj svak odpotovati v Ameriko in o slovesu dejal je mojej sestri: ‚V dan tvojega rojstva me ne bo pri tebi, a boš že zvedela o meni.‘ No, včeraj so prihajala darila in cvetice od vseh strani, od mojega svaka pa do petih popoludne ni prišlo

nič, čisto nič. Pojezdili sva v gozd Boulogneški, à propos ježa . . .“

Preneha ter radovedno pogleda na oprrašene visoke škornje svojega soseda. Potem pa vzklikne:

„Vi nosite ostroge, gospod Ivan.“

„Seveda, gospodična.“

„Vi ste torej kavalerist?“

„Jaz sem pri artileriji in to je tudi kavalerija.“

„In kje je Vaš polk v posadki?“

„Čisto blizu.“

„Potem boste pa z nama jahali?“

„Z največjim veseljem.“

„Dobro. A kje sem se že ustavila?“

„Saj še sama ne veš, kaj govoriš, Betina, ter gospodoma pripoveduješ stvari, ki jih kar nič ne morejo zanimati.“

„Oprostite, milostiva gospa,“ veli župnik. „Ta čas v vsem kraji govore le o prodaji Igradu. Pripovedovanje Vaše gospodične sestre nas torej vrlo zanimlje.“

„Vidiš, Suzanka, moje pripovedovanje vrlo zanimlje gospoda župnika . . . Torej dalje. Zasedli sva konja in ko sva se vrnila ob sedmih, še zmirom

ničesa ni bilo . . . Obedovali sva in ravno sva ustali od mize, ko pride depeša iz Amerike, obsezajoča samo dve vrsti: ‚Danes sem zate in v tvojem imenu dal kupiti posestvo Longueval, pri Souvignyi ob severnej železnici.‘ In zdaj sva se obe pričeli silno smijati, misleč si . . .“

„Ne, Betina, tako ni bilo, ti obema delaš krivico. Pred vsem sva obe čutili najbolj odkritosrčno veselje in hvaležnost. Midve zelo ljubiva življenje na kmetih in moj dobri mož je vedel, da si želiva na Francoskem imeti posestvo na kmetih. Šest mesecev je poizvedoval, a nič primernega ni našel. Slednjič je naletel, pa nama nič ni povedal, na ta grad, ki se je imel baš prodati v dan mojega rojstva. To je bila zelo nežna paznost.“

„Da, Suzanka, prav imaš, a po prvej iznenađenosti sva se vendar morali tudi silno smijati.“

„To je res. Ko sva jeli preišljevati, da sva obe — kajti kar ima jedna, ima tudi druga — tako nenadoma postali graščakinji, ne vedoč, kje ta grad stoji, kakšen je in koliko stane, se ve, da se nama je vse zdelo čudno . . .“

„Da sva se pet minut morali smijati iz vsega sveta. Potem sva privlekli zemljevid Francije ter slednjič na njem, ne brez truda, našli Souvigny. Za atlasom zamislili sva se v železniško knjigo in danes zjutraj ob desetih prišli sva v Souvigny.“

„Celi dan sva ogledovali grad, hleve in pristave. Vsega še nesva videli, ker je vse tako prostrano. A vse, kar sva videli, naji je iznenadejalo. Samo nekaj bi še rada znala, gospod župnik. Vem, da je bila lastnija včeraj javno prodana, celo pot videla sem tiste velike razglase. Oskrbnikov in zakupnikov, ki so me spremljevali na mojej poti, pa se nesem upala vprašati, koliko je prav za prav vse veljalo, ker bi se jim bila zdela preneumna. V svojej depeši pozabil je moj mož povedati to. Zdaj, ko sem vesela te pridobitve, je res to prav za prav odveč, a vender bi rada zvedela. Povejte mi ceno, gospod župnik, ako jo veste.“

„Cena je ogromna, ker na Longueval bilo je obrnenih mnogo želja in nadej.“

„Ogromna cena? Vi mi delate skrbi, koliko pa je bilo.“

„Tri milijone.“

„Saj to nič ni,“ vzklikne Betina. „Mična rečica sama, ki teče skozi park, je toliko vredna.“

„Ravnokar ste rekli, gospod župnik,“ vpraša gospa Scottova, „da je bilo več oseb, ki so nam hotele odvzeti grad in posestva?“

„Vsakako.“

„Se je li po prodaji moje ime imenovalo pred temi ljudmi?“

„Vsakako.“

„Ali je kdo vedel za moje ime, ter govoril o meni? . . . Da . . . da . . . Vaš molk mi dovolj pove. Govorilo se je o meni. No, gospod župnik, zdaj sem resnobna, zelo resnobna. . . Prosim Vas nujno, ponovite mi, kar se je govorilo o meni.“

„Pač, milostiva gospa,“ odvrne ubogi župnik, ki je sedel kakor na žarečem oglji, „govorilo se je o velikem imenji Vašem . . .“

„O tem se je smelo govoriti, brez dvojbe so me smeli zvati zelo bogato. In ni trajalo dolgo, da so me zvali tudi povišanko, jelite? Dobro, a to še ni vse, govorilo se je še nekaj družega.“

„O ne, jaz nešem čul ničesar . . .“

„Gospod župnik, zdaj-le ste zakrivili pobožno laž, in jaz Vas delam s tem jako nesrečnega, ker Vas je sama odkritosrčnost. A če prav Vam je težko, jaz se tako zelo zanimljem za tisto, kar se je govorilo o meni, da . . .“

„Prav imate, milostiva gospa,“ seže Ivan v razgovor, „govorilo se je še nekaj drugega in moj kum je preplab, da bi to ponovil. Ker pa hočete na vsak način zvedeti, naj bo. Reklo se je, da ste Vi jedna najelegantnejših, najsijajnejših in . . .“

„ . . . In najlepših žensk v Parizu? Z nekotkim izpregledom bi se tudi to lahko reklo. A tudi to še ni vse. Še nekaj je . . .“

„Kaj neki?“

„Da, še nekaj je. Jaz bi o tem rada takoj zdaj z Vami na kratko, a odkrito govorila. Ne vem, a zdi se mi, da imam danes srečen dan — morebiti to malo prekmalu pravim, a zdi se mi, da sta mi oba že malo prijatelja, in da mi bosta kmalu do dobrega. Ako bodo torej o mojej osebi jeli krožiti napačne vesti, se li smem v istini zanašati, da mi bosta pomagala izpodbiti jih?“

„Da, milostiva gospa,“ pravi Ivan živahno, „na to se smete zanašati.“

„Dobro, gospod moj, obračam se do Vas. Vi ste vojak in poklic Vam veva kazati pogum. Mi li obljubite, da boste pogumni, mi li obljubite to?“

„Kaj mislite s tem, milostiva gospa?“

„Mi li obljubite brez razjasnenja, brez pogojev?“

„Obljubim.“

„Na vsa vprašanja, ki Vam jih bodem stavila, odgovorili mi boste torej odkritosrčno z ‚da‘ ali ‚ne‘?“

„Da, odgovoril bom.“

„Ali se Vam je reklo, da sem po New-Yorških ulicah prosjačila?“

„Da, milostiva gospa, reklo se je.“

„In da sem bila umetna jezdarica v potujočem cirku?“

„Tudi to se je reklo.“

„Tako je prav! No, najprvo vedite, da na vsem tem ni nič, čisto nič, kar bi bilo treba pobijati. Ali če to ni istina, nemam li pravice reči, da ni istina. V kratkih besedah povedala Vam bom

prigodbe svojega življenja; in ako Vam to takoj prvi dan povem, delam to zato, da boste tako dobri in povedali jih vsem, ki bodo z Vami govorili o meni . . . Preskočiti hočem čas, ki sem ga prebila v ti deželi, ker želim, da bi zvedeli, od kod prihajam in kdo sem. Začenjam tedaj. Uboga sem bila, zelo uboga, to je res. Temu bode že kakih osem let. Umrli mi je oče, malo poprej pa sem bila izgubila mater. Jaz sem imela takrat osemnajst let, Betina devet. Ostali sva sami na svetu z velikimi dolgovi in veliko pravdo. Poslednje besede mojega očeta so bile te: „Kar se tiče pravde, Suzanka, ne pogajaj se nikdar, nikdar! Milijone bosta dobila, otroka moja, milijone!“ Poljubil naju je, Betino in mene. Pričel se je tresti in izdihnil je z besedami: „Milijone!“ Drugi dan je prišel k meni neki agent ter se ponudil, da poplača ves naš dolg, ter nam vrhu tega da deset tisoč dollarjev, ako mu odstopim vsa prava do pravde. Šlo je za posest zelo velikih zemljišč v Coloradu . . . Odpravila sem ga in takrat sva bili nekaj mesecev zelo revni.“

„Baš takrat sem se naučila pogrinjati,“ pravi Betina.

„Letala sem od jednega odvetnika New-Yorškega do drugega, a nikdo se ni hotel potegniti zame. Povsod sem dobila isti odgovor: ‚Vaša pravda je vrlo dvomljiva, imate bogate in mogočne protivnike; treba je novcev, sila novcev, da bi se dokončala pravda, a Vi nimate nič. Zdaj se Vam ponuja poplačanje Vaših dolgov in deset tisoč dolarjev. Privolite in prodajte svojo pravdo.‘ Meni pa so še zmirom poslednje besede očetove zvene po ušesih in nesem hotela. Mej tem me je že jela stiskati beda in nekega dne sem še jedenkrat hotela poskusiti prijatelja očeta svojega, New-Yorškega bankirja Williana Scotta. Ni bil sam; neki mlad mož sedel je v njegovej pisarni zraven pisalne mize njegove. ‚Le govorite,‘ dejal mi je, to je moj sin, Richard Scott.‘ Pogledala sem mladeniča, on je mene pogledal, in spoznala sva se. ‚Suzanka!‘ — ‚Richard!‘ Podal mi je roko. On je bil triindvajset let star, jaz pa osemnajst, kakor sem rekla. Ko sva bila še otroka, sva se prav mnogokrat skupaj igrala. Bila sva takrat velika prijateljca. Pred sedmimi ali osmimi leti pa je odpotoval na Francosko in na Angleško, dokončat svoje vzgo-

jevanje. Njegov oče mi velí sestí ter me vpraša, kaj me je privedlo k njemu. Povem mu, poslušá me ter na to odgovori: ‚Trebá Vam je dvajset do trideset tisoč dollarjev. Nikdo Vam ne posodi take svote na gotovo kob zapletene Vaše pravde. To bi bila blaznost. Ako ste v nadlogah in potrebujete podpore . . .‘ — ‚Tega ne prosi miss Percivalova, oče,‘ seže mu zdaj Richard živahno v besedo. — ‚Vem to dobro, a kar ona zahteva, je nemogoče . . .‘ Vstal je, da bi me spremil ven . . . Tu me je obšla nekaka slabost, v prvič od očetove smrti. Dolej sem se držala dovolj trdno, a zdaj sem čutila, da mi gine pogum. Pričela sem krčevito jokati. Slednjič sem se ojačila in odšla. Čez jedno uro prišel je Rihard Scott k meni. ‚Suzanka,‘ dejal mi je, ‚obljubite mi, da vzprejmete, kar Vam hočem ponuditi; obljubite mi!‘ Obljubila sem mu. ‚No,‘ dejal je, ‚pod tem jedinim pogojem, da moj oče ničesar ne zve o tem, dam Vam na razpolaganje svoto, katere potrebujete.‘ — ‚Poprej pa je treba, da se seznanite z mojo pravdo, da boste vedeli, kakšna je, kako stoji.‘ — ‚Jaz ne vem niti besedice o Vašej pravdi in tudi nič nočem slišati o njej. Kje bi

bila potem zasluga do Vas, ako bi natanko vedel, da svoje novce dobim nazaj? Obljubili ste, da vzprejmete, dovolj besedij o tem!" Ta ponudba bila je storjena tako prosto in tako dobrodušno, da sem jo vsprejela. Tri mesece pozneje bila je moja pravda dobljena; za zemljišča, ki so zdaj neovržno pripadala nama sestrama, ponujali so nama pet milijonov. Šla sem Richarda vprašat za svèt. „Odbijte ponudbo in čakajte,“ rekel mi je; „ako se Vam ponuja tolika svota, je zemljišče gotovo še jedenkrat toliko vredno.“ — „Tisto veliko svoto, ki sem Vam jo dolžna, Vam pa vender moram precej plačati.“ — „O, kar se tega tiče, pozneje, saj se ne mudi. Zdaj sem popolnem upokojen, moje posojilo zdaj ni več v nevarnosti.“ — „A jaz bi Vam takoj rada plačala, sovražim dolgove! . . . Morda bi bil vender-le še jeden pripomoček, ne da bi prodala svoja posestva na kmetih . . . Richard, hočete li biti moj mož? . . .“ Da, gospod župnik,“ dejala je gospa Scottova s smehom, „v istini sem se vrgla na vrat svojemu možu. Jaz sem snubila njega. To lahko poveste vsakemu in povedali boste golo resnico. Tisti čas sem bila prisiljena tako ravnati. On bi

nikdar ne bil sam govoril, o tem sem tako prepričana, kakor o življenji svojem. Bila sem mu zdaj preimovita. Ker je ljubil mene, a ne mojih novcev, navdajalo ga je to z groznim strahom. To je povest moje možitve. Kar zadeva povest o našem bogastvu, more se povedati z malo besedami. V tleh Coloradskih so res tičali milijoni. Pokazali so se tam jako izdatni sreberni rudniki, iz katerih zdaj dobivamo v istini neverjetne dohodke. A moj mož, moja sestra in jaz smo v tem jedne misli, da tudi revežem v obilnej meri dati udeleževati se teh dohodkov. Boste videli, gospod župnik, uprav zaradi tega, ker sva tudi midve imeli jako hude dni in ker se je Bettina v našem petem nadstropji v New-Yorku zgodaj naučila mize pogrinjati, uprav zaradi tega bomo vedno pripravljeni pomagati onim, kateri so, kakor sva bili medve sami, postavljeni v bedo in jad življenja . . . Zdaj pa, gospod Ivan, odpustite mi dolgi moj govor in dajte mi malo izbornega jajčnika, katerega je spekla Pavlina.“

In mej tem, ko je Ivan stregel gospe Scottovej nadaljevala je ona :

„Nekaj še nesem povedala. Zvedeti morate

tudi, kako so nastale one pustolovne pripovedke. Ko smo se nekako pred jednim letom preselili v Pariz, mislili smo, da moramo kakovo svoto podariti mestnim revežem. Kdo je govoril o tem, jaz ne vem, a to je prišlo v časopise in tudi svota se je razglasila. Takoj sta prišla k nam dva mlada reporterja, da bi kaj natančnejega poizvedela o preteklosti gospoda Scotta. Hotela sta feuilletone pisati v časopise o nas. Gospod Scott pa je časih malo živ. Po naključji je bil tudi to pot in zato je malo robato gospoda spremil do vrat, ne da bi jima bil le besedico povedal. Ker pa prave naše zgodovine nesta izvedela, iznašla sta si v živej domišlji svojeje drugo. Prvi je pripovedoval, da sem v New-Yorku v snegu prosjačila, a drugi je hotel naslednji dan razglasiti še bolj senzacionalen članek in dal mi je celo v Philadelphiji skakati skozi papirnate obročje v cirku.“

Pet minut je že Pavlina župniku delala razna znamenja, katera je pa ta tako malo uvaževal, da je ubogo deklo naposled ves svoj pogum zbrala in rekla:

„Gospod župnik, jedno četrť na osem je že.“

„Jedno četrť na osem! Potem mi morate pa že oprostiti, dami moji, nocoj imam še molitve.“

„Takoj zdaj-le?“

„Seveda, takoj.“

„Kdaj pa odide nocoj naš vlak v Pariz?“

„O polu desetih,“ odvrne Ivan; „z vozom ste v petnajstih do dvajsetih minutah na kolodvoru.“

„Potem greva pa še lahko v cerkev, Suzanka.“

„V cerkev torej,“ veli gospa Scottova; „predno pa se ločimo, moram Vas še nečesa prositi, gospod župnik. Rada bi videla, da bi Vi prvi obedovali pri meni na Longuevalu, mi štirje čisto sami, kakor danes. Ne odbijte mi tega povabila, prihaja iz srca.“

„In tako je tudi vzprejmeva, milostiva gospa,“ odvrne Ivan.

„Dan Vam bom še pisala, gledala bom, da bode prej ko mogoče.“

Mej tem sta se Pavlina in miss Percivalova umaknili v kot ter tam jako živahno šepetali. Slišati je bilo samo poslednje besede njijinega razgovora:

„Vi boste torej tam?“ dejala je Betina.

„Da, jaz bom tam.“

„In povedali mi boste, kdaj naj pričnem?“

„Da, povem Vam . . . a pazite, gospod župnik ne sme prej ničesa vedeti o tem.“

Sestri, župnik in Ivan stopijo iz hiše. V cerkev so morali iti čez pokopališče. Večer je bil prijeten. Počasi in molče stopali so vsi štirje v žarkih zahajajočega solnca po drevoredu.

Na tej poti stal je spomenik doktorja Reynauda. Če prav je bil preprost, se je vendar po svojej visokosti ločil od družih spominskih kamenov. Gospa Scottova in Betina se ustavita ter čitata napis na kamenu:

„Tukaj počiva doktor Marcel Reynaud, zdravnik mobilnih gard Souvignyjskih, padel dne 8. januarja leta 1871. v bitki pri Villersexelu. Molite zanj.“

Ko sta prečitali, pokaže župnik Ivana ter veli:

„Bil je njegov oče.“

Dami stopita h grobu in stojita nekaj časa s povešeno glavo gineni in zamišljeni. Potem obe, kakor nagibani od jedne misli, mlademu častniku dasta roko ter gresta dalje proti cerkvi. Očetu

Ivanovemu veljala je prva njijina molitev v Longuevalu.

Župnik se gre oblačit v koretelj in štolo, Ivan pa pelje gospo Scottovo v ono klop, ki je bila že dve stoletji ohranjena lastnikom Longuevalom. Pavlina je bila šla naprej ter je v stebrovej senci čakala miss Percivalove. Po strmih in ozkih stopnicah gre potem z Betino na kor, ter jo pelje h harmoniju.

Spremljan od dveh služečih mu dečkov stopi zdaj župnik iz zakristije in baš tisti hip, ko je pokleknil na stopnjico pred altarjem, gori na koru zašepeče Pavlina, kateri je srce tolklo od nestrpljivosti: „Zdaj le, gospodična; kako se bode veselil stari mož!“

Ko je abbé Konstantin zaslišal glas orgelj, ki se je pričel kakor tiho šepetanje ter lahno plaval po cerkvi, obšla ga je tolika ginenost in veselje, da so mu solze zalile oči. Od onega dne, ko mu je Ivan rekel, da hoče vso svojo last deliti z materjo in sestro tistih, ki so na strani njegovega očeta padli pod sovražnimi krogli, od takrat je bilo zdaj prvič, da se je župnik zopet jokal.

In da so sivemu duhovniku solze stopile v oči, morala je priti mala Američanka sem čez morje in v cerkvi Longuevalskej igrati Chopinovo sanjarijo!

Četrto poglavje.

Drugi dan o polu šestih zjutraj zadonelo je v vojašnici na dvorišči znamenje k zajahanju. Ivan je zasedel konja ter stopil na čelo svoje čet. Proti koncu maja so vsi novinci že toliko izvežbani, da se morejo vaditi skupaj z drugimi. Ivan je ljubil svoj poklic in navadno je z veliko natančnostjo pazil na opravljanje konj, na obleko in kretanje svojih ljudij. Danes zjutraj pa se je le malo zmenil za te male posameznosti svoje službe. Jedno samo vprašanje dalo mu je opraviti, mučilo ga ter ga delalo neodločnega in to vprašanje ni spadalo mej one, katere se uče v tehniki reševati. Ivan nimogel najti dobrega odgovora na vprašanje: Katera je lepša?

Pri vajah dela najprej vsaka baterija zase pod poveljništvom svojega stotnika. Često pa ta prepušča to kakemu svojemu poročniku, da ga privadi nadzorovanju šestih topov. Danes je takoj v začetku vaj poveljništvo prešlo na Ivana. V veliko

strmenje stotniku, ki je imel prvega poročnika svojega za prav izbornega, zmožnega in spretnega častnika, pa je šlo ta pot vse navskriž. Ivan je parkrat velel napačno kreniti in se ni znal prav držati distancij. Stotnik je moral sam poseči vmes ter je Ivana na lahko pokaral in končal z besedami:

„Tega res ne umejem! Kaj pa Vam je danes? Prvič Vas vidim takšnega.“

In res je bilo v prvič, da je Ivan na dvoru Souvignyjske vojašnice videl kaj družega kot topove in vozove za strelivo, kaj družega kot voznike in pomočno moštvo. V prašnih oblakih, ki so se dvigali izpod koles in konjskih kopit, Ivan kratko in malo ni videl druge baterije devetega topničarskega polka, marveč razločno podobo Američank s črnimi očmi pod zlatimi lasmi. Baš tisti hip, ko se je spoštljivo uklonil pravičnej graji svojega stotnika, zjedini se je sam s seboj: „Gospa Scottova je pa vender-le lepša!“

Vaje so se vsako jutro prenehale za deset minut počitka in častniki so pogovarjaje se stopili skupaj. Ivan pa danes ni prišel blizu, ves utopljen v svoje spomine na včerajšnji dan. Zoper njegovo

voljo so mu misli vedno zopet uhajale v župnikovo hišo v Longuevalu . . . Da, da, gospa Scottova je bila brdkejša. Miss Percivalova bila je še otrok. In zopet je videl gospo Scottovo sedečo pri župnikovej mizi, zopet je slišal, kako je odkrito in prostodušno pripovedovala povest življenja svojega. Tuji naglas njenega čudno prikupljivega glasu je še vedno očarujoče bil na njegovo uho. Bil je zopet v cerkvi in videl jo je klečečo v svojej klopi lepo glavo skrivajočo z malima rokama. Potem so zapele orglje in v senci je ugledal Ivan negotove črte Betinine nežne in elegantne postave.

Otrok! Ali je bila samo otrok? Kar zazvenetrobente, vaje se nadaljujejo, a ta pot Ivanu vsaj ni trebalo ukazovati, bil je rešen sleherne odgovornosti. Vse štiri baterije vadile so se zdaj skupno. Sem in tja obračala se je kolosalna masa ljudij, konj in voz, zdaj razpuščena v dolgo bojno linijo, zdaj idoč v sklenjenem vlaku. Za jedna, kakor bi sunil ustavila se je cela linija. Pomočno moštvo skočilo je s svojih konj, odklenilo sprednje vozove ter topove s čudovito hitrico pripravilo za strel. Potem so se uprege zopet vrnile, vozniki so jih zopet priklenili,

vrgli so v sedlo in v dolgem diru šel je ves polk čez vadbeni prostor.

Lahno in tiho izpodrinila je Betina v Ivanovih mislih gospo Scottovo. Smehljaje se in zarudela stala je pred njim, zlati solnčni sij igral se je po razvozlanih valovih njenih las. Gospod Ivan, zvala ga je gospoda Ivana in nikdar se mu njegovo ime še ni zdelo tako lepo. In kako ga je naposled stisnila za roko pri odhodu, ko sta že stopali na voz! —

Miss Percivalova je malo krepkeje stisnila nego li gospa Scottova . . . prav gotovo malo krepkeje. Pri sviranji na orgljah odložila je bila svoje rokovice in on je še vedno čutil stisk te male, gole roke, ki je bila sveža in nežna skoro izginila v velikej topničarskeji roki njegovej.

„Zdaj mi je jasno“, dejal je Ivan, „miss Percivalova je lepša!“

Vaj je bilo konec. Baterije so se v združenem vlaku postavile druga za drugo, vsi topovi so bili natanko urejeni, in mej gromečin hrumom in v gostih oblakih prahu pričel se je zdaj mimohod. Ko je Ivan s sabljo v roki jezdil mimo polkovnika, sta

se bili podobi sester v njegovej domišljiji že tako zelo izlili druga v drugo in se tako zmešali, da je bila le še jedna podoba in jedna oseba. Vsako primerjanje postalo je nemožno, in to je učinila ta čudna zmes predmetov primerjanja.

Tako sta gospa Scottova in miss Percivalova v njegovih mislih ostali nerazdružljivo združeni do tistega dné, ko jih je Ivan imel zopet videti. Utis tega nenadejanega združenja ni izginil, marveč je ostal tako živ in prijeten, da je Ivan skoro postal nemiren.

„Ali sem bil v istini tako neumen,“ dejal je sam pri sebi, „da sem se takoj v prvem pogledu tako zatelebal? Ne, ne, v jedno žensko se človek pač lahko zaljubi, v dve ob enem pa vender ne.“

To ga je pomirilo. Veliki štiriindvajsetletni človek je bil vender-le še premlad. Nikdar še ni ljubezen, prosto in naravnost prodrla v njegovo srce. Poznal jo je samo iz romanov, a čital je tako malo romanov. Vkljub temu pa vender-le ni bil angelj. Male šivilje Souvignyjske zdele so se mu kaj mične in brdke. Ako so mu dovolile, to povedati, storil je vrlo rad. Na ljubezen pa pri vseh

teh priložnostih, ki so mu le lahko in mimogrede gibale srce, komaj da je mislil.

Pavel pl. Lavardens pa je ravno nasprotno vedno našel kakovo čudovito priložnost, oduševiti se za kakšen ideal. V njegovem srci so imele zmirom tri ali štiri velike strasti za jedna prostora ter kar nič neso motile druga druge. Pavel je imel talent za to, da je v tem malem mestu s pet tisoč prebivalcev našel celo množico brdkih deklic, ki so se mu vse zdele obožavanja vredne. Vedno je mislil, da bo Ameriko odkril, a jo je vselej samo zopet našel.

V družbi se je Ivan še malo gibal. Res da se je bil dal parkrat od Pavla peljati na večerne zabave in plese na okolnih gradeh, a vselej je s sabo domov prinesel le utis togega dolzega časa. Iz tega je bil sklenil, da ni sposoben za takove zabave. Njegova nagnenja bila so ozbiljna in prosta. Ljubil je samoto, delo, dolge izprehode, konje in knjige. Bil je malo podivjan in nekoliko kmet. Ljubil je svojo vas in vse tiste svedoke svojih otročjih let, ki so mu pripovedovali povesti iz minolosti. Četvorka v salonu naudajala ga je z nepremagljivi-

vim strahom. Na požinkah v Longuevalu pa je vsako leto jako vesel plesal z dekleti in zakupnicami iz okolice.

Ako bi bil gospo Scottovo in miss Percivalovo videl v njijinej hiši v Parizu, v vsej njijinej sijajnej in elegantnej gizdi, gotovo bi ji bil le od daleč radovedno občudoval, kakor dva lepa umotvora. In domov vrnivši se, spal bi bil brez dvojbe tako lahko in mirno, kakor po navadi.

A to se ni zgodilo, in zato je bil tako osupel in zmešan. Po jako čudnem naključji sešel se je bil s tema dvema ženskama prvič v kraji, ki mu je bil domač ter je baš zaradi tega bil jima zelo v prid. Takoj prvi dan pokazali sta se prosti in ljubeznivi, ravnodušni in pristrčni. Vrh pa sta bili še tako ljubki in brdki, kar nikoli nič ne škodi. To je Ivana takoj očaralo in še zmirom ga je oklepal ta čar.

Tisti trenutek, ko je on — bilo je ob devetih zjutraj — na dvorišči v vojašnici stopil s konja, dospel je bil abbé Konstantin vesel na polje. Od prejšnjega dne bila je ubogemu duhovniku glava vroča kot ogenj. Ivan je spal malo, stari duhovnik pa kar nič.

Zgodaj zjutraj je že vstal in sam s Pavlino je pri zaprtih vratih vedno iz nova prešteval svoje novce, tistih sto zlatov pokladajoč po mizi in všečno jih spuščaje skozi prste kakor kakšen skopuh. Vse to je bilo njegovo! Njemu, to je toliko pomenilo kakor: revežem.

„Ne hitete preveč, gospod župnik,“ dejala je Pavlina. „Bodite varčni. Jaz mislim, ako bi danes razdelili sto frankov . . .“

„To ni dovolj, Pavlina, to ni dovolj. Saj bom imel samo jeden tak dan v svojem življenji, imel ga bom pa vender! Veste li, koliko hočem razdeliti, Pavlina?“

„Koliko, gospod župnik?“

„Tisoč frankov!“

„Tisoč frankov?!“

„Da, zdaj smo milijonarji. Vsi zakladi Amerike so naši in jaz naj mislim na varčnost? Danes prav gotovo ne, nemam pravice za to.“

Prebravši mašo, šel je ob devetih od doma. Na njegovej poti je bilo, kakor da je zlato deževalo. Vsi so dobili svoj delež, sramožljivi reveži ravno tako kakor oni, kateri se neso bali pripo-

znati bede svoje. Vsak milodar združil je z istim malim ogovorom:

„To“ je prišlo od novih lastnic Longuevala, od Američank gospé Scottove in mis Percivalove. Dobro si zapomnite njih imeni in molite nocoj zanj. “

Ne da bi počakal, da bi se mu zahvalili, hitel je dalje, čez polje in gozde, od vasice do vasice, od kočé do kočé je šel, vedno dalje in dalje . . . Nekakšna pijanost hodila mu je v glavo. Povsod na njegovej poti glasili so se klici veselega čudenja. Kakor po čudeži padali so vsi ti cekini v te uboge roke, ki so bile navajene vzprejemati samo majhne bele sreberne novce. Župnik je celo marsikako nemumno napravil. Bil je ves v ognji, sam ni vedel kaj počne. Dajal je celo onim, ki ničesar neso zahtevali.

Tako je naletel na Claude-a Rigala, starega podčastnika, ki je pri Sebastopolu izgubil roko. Njegovi lasje so bili zdaj že čisto beli. Čas hiti in vojaki krimske vojske bodo kmalu starci.

„Čujte,“ dejal je župnik, „tu imate dvajset frankov.“

„Dvajset frankov? Čemu neki? Jaz jih ne rabim, saj imam svojo penzijo.“

„Penzijo! . . . Sedemsto frankov! No,“ pravi župnik, „pa si smodk kupite zanje, a dobro si zapomnite, denar je prišel iz Amerike . . .“

In zopet je pričel svojo malo povest v novih lastnikih Longuevalskih.

Ustopil je pri nekej vrlejši ženi, katerej je bil pretekli mesec sin odšel v Tunis.

„Kako se kaj godi Vašemu sinu?“

„Ne ravno slabo, včeraj sem dobila pismo od njega. Dobro se počuti ter se čez nobeno reč ne pritoži; samo tabaka revež nema. Jeden mesec že hranim zanj. Mislim, da mu bodem kmalu mogla poslati deset frankov.“

„Trideset mu jih boste poslali . . . Náte.“

„Dvajset frankov, gospod župnik! Dvajset frankov mi daste?“

„Da, le vzemite.“

„Za mojega sina?“

„Za Vašega sina . . . A pazite, vedeti morate tudi, odkod je ta denar prišel. Tudi sinu morate povedati, ko mu boste pisali.“

In dvajseti pot je župnik pričel slaviti gospo Scottovo in miss Percivalovo. Ob šestih zvečer

prišel je domov, ves onemogel od utrujenosti, a vselega srca.

„Vse sem razdelil,“ vzklikne zagledavši Pavlino, vse je razdeljeno, Pavlina, vse!“

Jedel je in potem je šel še večernice opravljat. A ko je stopil pred oltar, je harmonij molčal. Miss Percivalove ni bilo več tu.

Mala organistka od včeraj bila je ta čas v precejšnjeji zadregi. Na divanih v njenej toaletnej sobi ležali sta dve opravi, bela in modra. Betina se je povpraševala, katero oblačilo bi nocoj oblekla za opero. Obe sta se jej zdeli zelo lepi, a za nobeno se ni mogla odločiti. A vendar je morala izvoliti, kajti obleči je mogla samo jedno. Po dolgem omahovanji odloči se za belo obleko.

O polu desetih šli sta sestri gôr po velikih stolbah v operi. Ko sta vstopili v svojo ložo, se je zastor ravno dvigal za drugo spremembo drugega dejanja „Aïde, baletnega prizora in marša.“

Dva mlada človeka, Roger pl. Puymartin in Ludovik pl. Martillet, sedela sta v prvi vrsti jedne proscenijskih lož parketovih. Ker dame od baleta še neso nastopile, imela sta ta dva gospoda še do-

volj časa, ozirati se po dvorani. Pojav miss Percivalove napravil je na oba jako živ utis.

„Ah, mala zlatarka je tukaj,“ pravi Puymartin. In oba naravnata svoja stekla v Betino.

„Mala zlatarka je nocoj prekrasna,“ meni Martillet. „Le glej, ta črta v tilniku . . . začetek rok . . . Mlada deklica je še, a vender-le že žena.“

Da, prekrasna je . . . razen tega pa še prav dobro stoji.“

„Petnajst milijonov ima ona sama, in sreberni rudaik še vedno ni izcrpan.“

„Berulle mi je pravil o petindvajsetih milijonih . . . On je jako dobro poučen v amerikanskih odnošajih.“

„Petindvajset milijonov? Lepa dota za Romanellija.“

„Kaj za Romanellija?“

„Pravijo, da jo bo vzел, poroka je neki že določena.“

„Mogoče, a z Montessanom, ne z Romanelijem . . . Na, napósled se vender prične balet!“

Oba obmolknetá. Balet v „Aídi“ traja samo pet minut in oba sta bila prišla samo zbog teh pet

minut. To se je moralo uživati spoštljivo in zbrano. Večina stalnih gostov v operi ima namreč navado klepetati kakor srake, ko bi morali molčati in poslušati, kadar bi pa mej gledanjem lahko mirno govorili, pa pobožno molčé. Trobente „Aïdine“ so zadnjič zatrobile na čast Rhadami. Pred velikimi sfinjami, pod zelenim listjem palm prikazale so se sijajne postave plesalk ter napolnile oder.

„Gospa Scotova je sledila baletu s pazljivim veseljem. Betina pa je najedenkrat postala zamišljena, ugledavši v nasprotnej loži velikega, črnolasega mladega moža. Dejala je sama pri sebi.

„Kaj naj storim? Ali naj vzamem brdkega, velikega moža, ki iz lože tam na onej strani z opernim kukalom gleda sem k meni? . . . Vem, da le po meni gleda in mej aktom bode prišel k meni in samo reči mi je treba: ‚Tu imate mojo roko, postati hočem Vaša žena!‘ — in vsega bi bilo konec. Kneginja bi postala! Kneginja Romanelli! Kneginja Betina! Betina Romanelli! To bi bilo krasno in kako dobro se sliši: ‚Gospa kneginja, prirejeno je‘ . . . Ali boste, gospa kneginja, jutri zjutraj kam jezdili? . . . Ali bi me to kaj veselilo, kneginja

biti? . . . Da in ne . . . Mej vsemi mladiči, ki v Parizu jedno leto sem dirjajo za mojimi novci, je knez Romanelli še najboljši . . . Pa se moram v istini kmalu odločiti, se bom li omožila ali ne . . . Mislim, da me ljubi? . . . Da, ali pa tudi jaz njega ljubim? . . . Ne, ne verjamem . . . a vendar bi tako rada ljubila, tako rada!“ . . .

Prav tisti hip, ko so te misli Betini preletavale Betini mično glavico, sedel je Ivan sam v svojej delalnici pri pisalni mizi pred debelo knjigo pod svetilnico, pokrito s senčnikom. Čital je zgodovino Turennesovih vojsk in pri tem si je tu pa tam kaj zapomnil. Naročeno mu je bilo, naj pouči malo v tem nižje častnike in iz previdnosti se je že nocoj pripravljaj za jutrajšnje poučevanje.

A sredi teh notic, Nördlingen 1695, Mühlhausen in Dürkheim 1674 in 1675 je najedenkrat ugledal narisano podobo . . . Ivan ni slabo risal. Kakor sama od sebe, nastala je ženska podoba pod njegovim peresom. Kaj ima opraviti ta mična gospa tukaj, sredi zmag Turennesovih? In katera je to? Gospa Scottova ali gospodična Percivalova? . . . Kdo bi to vedel? . . . Saj sta si tudi tako po-

dobni! . . . In pridno ter marljivo se je Ivan zopet vrnil k svojej zgodovini Turennesovih vojsk?

In baš tisti čas klečal je abbé Konstantin pred svojim ležiščem in iz vse svoje duše prosil je iz neba blagoslova na ženski, ki sta mu bili napravili tako lep in tako srečen dan. Molil je k Bogu, naj bi bila gospa Scottova srečna v svojih otrocih in da bi gospodičina Percivalova našla so-proga po svojih mislih.

Peto poglavje.

Svoje dni je bil Pariz še Parižanov in ta „svoje dni“ ni še tako daleč za nami; k večjemu trideset do štirideset let. Takrat so bili še Parižani lastniki Pariza, kakor so Angleži lastniki Londona, Španci Madrida in Rusi St. Peterburga. Ti časi so minili. Druge dežele imajo še svoje meje, a Francija jih nema več. Pariz je postal velikansk stolp babilonski, mejnarodno in kozmopolitično mesto. Tujci ne dohajajo k nam samo na obisk, marveč, da žive pri nas.

Zdaj imamo v Parizu rusko nasebino, špansko, orientalsko, amerikansko. Te nasebine imajo lastne

cerkve, lastne bankirje, lastne zdravnike, lastne časnike, lastne propovednike, lastne pape in lastne zobne zdravnike. Tujci so nam že odvzeli večji del elysejskega polja (Champs-Élysées) in boulevarda Malesherbes in vedno še dalje prodirajo. Mi pa se umikamo pred tem zasedanjem ter ustanovljamo zdaj pariške naselbine na ravninah okolo Passy-ja in Monceau-a, v bivališčih, katerih poprej k Parizu niti prištevali neso in ki ne spadajo popolnem k njemu.

Mej vsemi temi tujimi naselbinami je ameriška najmnogobrojnejša, najsijajnejša in najimovitejša. Amerikanca vedno doleti kak hip, ko se čuti dovolj bogatega, a Francoza nikdar. Amerikanec potem preneha, da si odpočije, in če prav se ne loti svojega kapitala, vendar ne dela skopo s svojimi dohodki. On zna razdavati svoje novce; nasproti pa zna Francoz samo štediti.

Amerikance jako močno vleče v Pariz, kajti na svetu ga ni mesta, kjer je možno svoje novce razdavati tako prijetno in zložno. Prav posebno pa je ta privlačnost uplivala na gospo Scottovo in gospodično Percivalovo.

Najbolj francoska naših naselbin je Kanada, dasiravno ni več naša. Spomin na nekdanjo domovino je izseljencem v Quebecu in Montrealu še močan in drag. Suzanka Percivalova bila je od svoje matere popolnem francoski vzgojena, in ona je svojo sestro navdajala z isto ljubeznijo do naše dežele. Sestri sta se čutili Francozinji, da, še več Parižanki.

Ko so se milijoni bili usuli na nji, obšla je obe ista želja: V Parizu živeti. Hrepeneli sta po Franciji, kakor človek hrepeni po domovini svojej. Gospod Scott je marsikatero dejal temu nasproti.

„Ako mene ne bode več tukaj,“ dejal je „in se vsako leto le za dva ali tri mesece vrnem semkaj v Ameriko, da zastopam vajine interese, zmanjšali se bodo vajini dohodki.“

„Kaj to dé?“ odgovorila je Suzanka. „Mi smo bogati, celo prebogati . . . Potujmo, prosim te . . . Kako bomo srečni, kako zadovoljni!“

Gospod Scott dal se je pogovoriti in prve dni januarja 1880. leta mogla je Suzanka naslednje pismo pisati svojej prijateljici Katinki Nortonovej, ki je že več let bivala v Parizi:

„Zmaga je dobljena, Rihard je privolil. V aprilu pridem ter iz nova postanem Francozinja. Ponudili ste se mi, da vse pripravite za našo domačijo v Parizi, in jaz sem tako neskromna, da uporabljam to ponudbo.“

Kadar se moja noga prvič dotakne Pariških tal, rada bi, da bi takoj mogla Pariz uživati, ne da bi cel prvi mesec zapravila pri tapecirarjih, vozarjih in prodajalcih konj. Takoj ko stopim iz železnice, rada bi našla na kolodvoru svoj voz, svojega voznika, svoje konje. Takoj prvi dan bi rada z vami obedovala v svojej hiši. Najemite ali kupite kakšen hotel, umestite mi posle in izberite mi voz. Popolnem se zanašam na vas., Samo da bodo livreje modre. To sosebno Betina želi, ki mi baš zdaj gleda čez ramo, kaj vam pišem.

S sabo bomo pripeljali samo sedem oseb: Rihard svojega strežnika, Betina in jaz najine hišne, guvernanti, otroke in slednjič dva hlapca, Tobyja in Bobyja, ki nas spremljata na naših izprehodih. Vrlo sedita na konjih in sta v obče dva brdka dečaka; oba imata isto postavo, isto vedenje, celo povsem isti obraz. Boljših konjarjev v celem Parizi ni možno najti.

Vse drugo, stvari in ljudi, pustimo v Novem Yorku. Ne, vsega vendar ne, kmalu bi bila pozabila štirih malih konjičev, to so vam štiri mične živalice, vsi črni kakor črnilo in vsi štirje z belimi lisami na vseh štirih nogah. Mi se nič več ne moremo ločiti od njih. Betina in jaz se jako dobro voziva s štirimi. Kaj ne, da se ženske lahko v logu vozijo s štirimi, ne da bi preveč vzbujalo pozornost? Saj prav zgodaj zjutraj? Tukaj to delamo brez skrbi.

Posebno pa, ljuba Katinka, ne bodite skopi z novci. Le prav na debelo gosposinji z njimi . . . Tako, to je vse, česar sem te imela prositi.“

Tisti dan, ko je gospa Nortonova dobila to pismo, razglasil se je bankrot nekega bogatega spekulanta, z imenom Garneville, kateri ni imel čisto pravega vremena. Čutil je padanje kurzov, dočim so šli na viš. Ta Garneville se je bil šest tednov pred tem udomačil v čisto novem hotelu, ki je bil samo malo preveč s pretirano gizdavostjo opravljen.

Gospa Nortonova podpisala je najemno pogodbo — sto tisoč frankov na leto — z opombo,

da bode hotel s pohištvom vred po preteku prvega leta kupila za dva milijona frankov. Jeden prvih tapecirarjev dobil je nalogo, preveliko gizdavost pohištva zmanjšati in urediti.

Ko je bilo to storjeno, posrečilo se je prijateljici gospe Scottove po naključji umestiti tudi dve v svojej stroki odlični osebi, brez katerih je visoko hiševanje povsem nemogoče. Prvi je bil domači učitelj, ki je bil baš moral ostaviti jedno najstarih hiš predmestja Saint-Germainskega; to mu je bilo zelo žal, kajti imel je v istini aristokratska nagnenja. Težko ga je stalo, zdaj stopiti v službo pri meščanski inozemskej obitelji.

„Nikdar,“ dejal je gospe Nortonovej, „ne bil bi stopil iz službe pri gospe baronovki, ako bi bila mogla svoje hiševanje obdržati na tako visokej stopinji . . . A milostiva gospa baronovka ima štiri otroke, dva sina, ki počneta marsikaj lahkomišenega, in dve hčeri, ki sta že za možitev in jima torej mora skrbeti za doto. In vsled tega je bila gospa baronovka prisiljena, malo omejiti se, in njena hiša nema zame več dovoljnega delokroga.“

Ta natančni praktik stavil je svoje zelo zahtevne pogoje, v katere je gospa Nortonova brez ovinkov privolila, vedoč, s kakim zaslužnim možem ima opraviti. Vendar je prosil, predno se je stalno odločil, da bi smel telegrafično povprašati v Novem Yorku. Odgovor je bil ugoden in tako je vsprejel novo službo.

Druga znamenita osoba bil je hlevar redkih zmožnostij. Bil se je že z lepim premoženjem umaknil v zasebno življenje, vendar je bil pripravljen, sestaviti hlev gospe Scottovej, a le pod tem pogojem da se mu popolnem prepusti izbiranje konj, da mu ne bode treba nositi livreje, da sam izbira kočijaže, konjarje in hlevske hlapce, da nikdar ne bode menj ko petnajst konj stalo v hlevu, da bode pri vseh obravnavah tudi on zraven z izdelovalcem voz in sedlarjem in da mu bode le zjutraj in sicer v navadnej opravi treba sesti na sedalo, kadar bode, kolikor treba, dame in otroke poučeval v vožnji.

Tako sta ti dve osebi nastopili svojo službo. drugo je bilo samo še denarstveno vprašanje. Gospa Nortonova se je, kar to zadeva, svoje oblasti kolikor možno izdatno posluževala, strogo držeč se vspre-

jetih naročil. Na ta način so se v kratkih dveh mesecih dovršili pravi čudeži in pohišje Scottovih je bilo popolnem in brez napake urejeno.

Ko so torej gospod Scott, Suzanka in Betina v dan 15. aprila l. 1880., popoldne ob polu petih na kolodvoru Saint-Lazare stopili iz brzovlaka, prišedšega iz Havre-a, vzprejela jih je gospa Nortonova z naslednjimi besežami:

„Vaš voz vas čaka pred kolodvorom in zraven voziček za otroke in omnibus za služabništvo. Vsi trije vozovi imajo vaše znamenje, vozijo jih vaši kočijaži in v nje so vpreženi vaši konji. Vaše stanovanje je Rue Murillo št. 24 in tu imate jedilni list prvega vašega obeda. Pred dvema mesecema povabili ste me k njemu, prišla bom in se drznila še petnajst družih oseb priversti s sabo. Skrbela sem namreč za vse, celo za goste . . . Sicer pa bodite mirni, vse poznate, vsi spadajo mej naše skupne znance . . . Nocoj bodemo torej takoj mogli poskusiti izbornost vaše kuhinje.“

Gospa Nortonova izročila je po tem ogovoru gospé Scottovej majhno z zlatom obrobljeno karto, na katerej je bilo tiskano: „Jedilni list obeda dne

15. aprila l. 1880“ in spodaj: „Consommé à la parisienne, Saumonées à la russe“ itd.

Prvi Parižan, ki je imel čast in veselje pokloniti se krasoti sester, bil je majhen, petnajstleten kuhinjski pomagač. V svojej belej opravi, s košaro na roki, je baš takrat dirjal mimo, ko si je kočijaž gospe Scottove skozi zmešnjavo vozov skušal napraviti gaz z dvorišča. Kuhinjski pomagač se je ustavil na tlaku, debelo pogledal sestri ter jima naravnost v obraz zagnal začuden „saperment!“

Ko je gospa Recamier videla, da jej lasje postajejo beli in da se jej prve brazde kažejo na obličji, dejala je nekej prijateljici:

„Zdaj si nič več ne smem domišljevati. Odl tistega dne, ko se dimnikarski dečki več ne ustavljajo po ulicah, ter ne gledajo za mano, vedela sem, da je zame vsega konec.“

Mnenje kuharčkov v takih slučajih baš toliko velja kot mnenje dimnikarčkov . . . Za Suzanko in Betino torej še ni bilo vsega konec. Baš nasprotno: njima se je vse še le začejalo.

Pet minut pozneje peljal se je voz gospe Scottove s svojimi krasnimi konji v počasnem diru

po boulevardu Hausmann. Pariz je imel dve Parižanki več.

Uspeh, ki sta ga priborili gospa Scottova in miss Percivalova, bil je nenaden, odločilen, premagujoč. Saj pariške krasotice neso tako natanko urejene in razvrščene, kakor londonske „beauties“. One svojih podob niti ne dajo razglašati po ilustrovanih časnikih, niti prodajati pri fotografih, a vendar je vedno nekova izborna družba kakih dvajsetih dam, v katerih je posebljena pariška gracia, eleganca in lepota, dame, katere, kakor starajoči se generali, po deset do dvanajstletni službi stopijo v rezervno.

Suzanka in Betina bili sta takoj vsprejeti v to družbo in sicer že čez štiriindvajset ur. Da, niti tako dolgo ni trajalo, kajti vse to se je vršilo tisti dan po njenem dohodu od osme ure zjutraj pa do polnoči.

Mislite si majhno čarobno igro v treh dejanjih, koje uspeh je od podobe do podobe večji:

Prva podoba: Zjutraj ob desetih ježa na izprehod v Bois de Boulogne, v spremstvu tistih dveh mičnih iz Amerike pripeljanih konjarčkov.

Druga podoba: Ob šestih popoldne izprehod po javorjevem drevoredu.

Tretja podoba: Zvečer ob desetih obisk opere v loži gospe Nortonove.

Novodošli dami je tistih trideset ali štirideset oseb, katere so kot nekakšno skrivnostno sodišče v imenu celega Pariza oddajale svojo nepreklicljivo razsodbo, takoj opazilo ter po zasluženji ocenilo. Teh trideset ali štirideset oseb ima zdaj pa zdaj svojo trmo, da kakšno nedvomno grdo damo razglasi za „krasno“ in to je dovolj, kajti od tiste ure se grda dama res zdi „krasna“. Lepoto sester so soglasno pripoznali. Zjutraj občudovali so njiju milobo in odlično elegantnost. Popoldne so soglasno pripoznali, da stopata krepko in ozbiljno, kakor dve boginji, in zvečer se je vse na jeden glas čudilo idealni krasoti njiju pleč. Partija je bila dobljena. Ves Pariz je zdaj sestri gledal z očmi tistega kuhinjskega pomagača z Amsterdamske ceste; ves Pariz je za njima klical „saperment!“ seveda z varijacijami in opisi, katere predpisujejo društveni običaji.

Salon gospe Scottove je bil takoj v modi . . . Prijatelji treh ali štirih amerikanskih družin so takoj v trumah obiskali Scottove, tako, da so ti prvo sredo že tristo oseb videli zbranih v svojih salonih. Ta krog je jako hitro rasel in kmalu je bilo mej obiskovalci do malega vse zastopano. Videl si tam Amerikance, Špance, Italijane, Ogre, Ruse, da celo nekaj Parižanov.

Ko je gospa Scottova abbéu Konstantinu pripovedovala svojo povest, mu pa vendar ni vsega povedala . . . Saj človek nikoli vsega ne pove. Vedela je, da je lepa, dobro se jej je zdelo, ako so ljudje to opažali in ni zamerila, ako jej je kdo to povedal . . . z jedno besedo, bila je koketna. Bi li bila sicer Parižanka? Gospod Scott je svojej soprogi povsem zaupal in puščal jej je popolno prostost. Bilo ga je malo videti . . . Bil je pazen soprog, katerega pa je veliko imenje njegove žene malo motilo. Ker se je tudi njegovo nagnenje bolj nagibalo k opraviilu, posvetil se je vsega gospodovanju čez obe ogromno imenji, kateri sta mu bili izročeni. Prizadeval si je, neprestano povečevati ji in veselil se je, da je svojej soprogi in svakinji slehernno leto mogel reči:

„Zdaj sta še bogatejši, nego lansko leto . . .“

A ni še bil zadovoljen s tem, da je razborito in spretno v Ameriki zastopal njiju napredek, tudi na Francoskem udeleževal se je znatnih podjetij, in sreča mu je ostala zvesta v Parizu kakor v Novem Yorku. Da človek dobi denarja, za to mu je samo jedne reči treba: Ne sme ga neobhodno rabiti.

Dvorilo se je gospe Scottovej, da, dvorilo se jej je zelo močno. Dvorilo se jej je v francoskem, angleškem, italijanskem in španskem jeziku, kajti ona je znala vse te štiri jezike. Tudi to je prednost, katero imajo tujke pred ubogimi Parižankami ki znajo navadno samo svoj materin jezik ter so zategadelj od mejnarodnih strastij do malega izključene.

Gospa Scottova ni ravno rabila palice, da bi izganjala ljudi. Imela je za jedna celo deset, dvajset, celo trideset čestilcev. A nobeden se ni mogel bahati s kakeršno koli naklonjenostjo, vsem je stavila iste ljubeznjive, prijazne in smijoče se zapreke. Sigurno jo je to veselilo in partije nikdar ni vzela z resne plati. Igrala je za zabavo, zaradi ljubavi do umetnosti. Gospod Scott se nikdar niti trohice ni

vznemirjal in imel je popolnem prav, da je bil mi-
ren. Celo veselil se je vspehov žene svoje, bil je
srečen videti jo srečno. Ljubil jo je iskreno, še
bolj, nego je ona njega ljubila. Bila mu je dobra, in
mej tem in mej ljubeznijo je vendar le malo razločka.

Za Betino se je stoprav vnelo pravo never-
jetno tekanje za stavo, pravi pravcati peklenski
vrišč! Tako bogata in tako lepa! V dan 15. aprila
došla je miss Percivalova v Pariz in komaj je pre-
teklo štirinajst dni, že so ženitovanjske ponudbe
kakor dež pričele padati nanjo. V teku prvega leta
— Betina je to vse natanko vknjiževala — bila bi
se lahko štiriintridesetkrat omožila, da je hotela.
In kolikanj raznoliki bili so snubci!

Prosili so njene roke za mladega pregnanca,
ki bi utegnil nekega dné zasesti prestol. To je bil
sicer prav majhen prestol, a prestol je bil vender-le.

Prosili so njene roke za mladega vojvodo, ki
bi pri dvoru sigurno igral veliko ulogo, ako bi
Francija, saj drugače pač ne bo, spoznala svojo
zmoto ter svoje zakonite vladarje poklicala nazaj.

Prosili so njene roke za mladega kneza, ka-
teri bi moral biti jeden prvih pri dvoru, ako Fran-

ciji, saj drugače pač ne bo, pridejo na misel nekdanji njeni napoleonski spomini.

Prosili so njene roke za mladega republikanskega poslanca, kateri je imel v zbornici pred kratkim duhovit prvi govor in katerega je sigurno čakala sijajna bodočnost, ker je republika zdaj napósled krepke in nerazrušljive korenine pognala v Franciji.

Prosili so njene roke za mladega Španca najboljšega plemstva, po strani rekši, da se bode zakonska pogodba podpisala v palači kraljice, stanujoče ne daleč od slavoloka. Naslov te kraljice pa se najde v naslovnej knjigi, kajti dan denašnji res že živé kraljice, ki v naslovnej knjigi čisto mirnodóbe svoj prostor mej notarjem in lekarjem. Kralji francoski ne bivajo več na Francoskem.

Prosili so njene roke za sina nekega angleškega peera in za sina nekega uda gosposke zbornice na Dunaji, za sina nekega pariškega bankirja. in za mlajšega nekega ruskega poslanca, za ogrskega grofa in italijanskéga kneza . . . in razven tega za celo vrsto vrlih mladih ljudij, ki neso imeli kar nič, niti imena, niti imetja. Betina je namreč

Kedaj kje ž njimi plesala valcer, in to jih je storilo ponosne, da so upali, da so si osvojili njeno srce.

To malo srce pa dosihdob še ni hitreje bilo in vsi so dobili isti odgovor:

„Ne, ne, še jedenkrat ne in vedno ne!“

Nekaj dnij po tistej predstavi „Aïde“ sta se sestri precëj dolgo razgovarjali o važnem in vedno iz nova pojavljajočem se zakonskem vprašanji. Gospa Scottova imenovala je bila neko gotovo ime, ter s tem miss Percivalovo napravila, da je na kratko in jako odločno odrekla.

In smejé se dejala je Suzanka svojej sestri:

„Slednjič pa se bodeš vender-le morala omožiti, Betina!“

„Prav gotovo, a jaz bi bila nesrečna, ako bi se morala omožiti brez ljubezni! Predno bi se mogla za kaj takega odločiti, morala bi mi opasnost, umreti kot stara devica, že viseti nad glavo . . . a tako daleč še nesem!“

„Ne, še ne.“

„Potem je pa še čas!“

„Čas je še! . . . A mej vsemi tistimi češtilci, katere si jedno leto sëm navezala nase, je vender

dovolj vrlih in ljubeznjivih ljudij Res je čudno, da niti jeden izmed njih . . .“

„Nobeden, Suzanka, prav nobeden! Zakaj bi ti ne povedala po pravici? So li oni krivi? So bili li okorni? Ali bi bili drugače boljše našli pot k mojemu srcu? Ali pa sem jaz kriva? Je li morebiti pot k mojemu srcu po naključji strma, grapava, nedostopna pot, po katerej nihče ne more iti? Sem li res malovredna, mrzla, suhoparna oseba, ki sploh ne more ljubiti?“

„Jaz tega ne verjamem . . .“

„Jaz še posebno ne, a čula si mojo povest do tega trenutka. Doslej nesem še občutila ničesar ljubezni podobnega . . . Ti se smeješ. Vem, zakaj se smeješ. Misliš si: ‚Le glej človek to malo deklico, ki misli, da že tako dobro vé, kaj je ljubezen.‘ Prav imaš, tega ne vem, a zdi se mi vender-le malo. Ljubiti, Suzanka, to se pač pravi, jedno samo bitje rajši imeti od vsega družega, ni li res?“

„Da, sevéda je res.“

„Pravi se, nikoli utruditi se, gledati to jedino bitje ter je poslušati? Nič več ne živeti, ako je daleč in stoprav, ko se vrne, zopet oživeti?“

„O, o, to je pa velika strast!“

„To je ljubezen, o katerej jaz sanjam . . .“

„In ljubezen, ki še zmirom noče priti?“

„Vsaj do zdaj še ne. A vender živi to bitje, katero imam rajši od vseh drugih. Je li poznaš?“

„Ne, ne poznam je, a zdi se mi . . .“

„Da, ti si, draga moja, in morebiti me baš ti delaš tako brezčutno in grozovito, ti hudobna sestra. Preveč te ljubim, tako vsa sem tvoja, da za koga družega ni več prostora v meni. Da bi koga rajši imela od tebe? Koga družega bolj ljubila od tebe? Tega bi ne mogla nikdar! . . .“

„O, pač!“

„Ne, ne! . . . Še koga družega ljubiti . . . mogoče. A bolj ljubiti? Ne! Tega naj gospod, katerega čakam in kateri noče priti, le nikar ne misli!“

„Bodi brez skrbi, Betty! V tvojem srci bode že dovolj prostora za vse, katere moraš ljubiti, za tvojega soproga in za otroke tvoje, ne da bi morala stara sestra tvoja trpeti pri tem. Tako majhno je to srce, a vender tako veliko!“

Betina nežno poljubi svojo sestro, potem pa poredno glavico svojo nasloni ob Suzankino ramo ter pravi:

„Ako bi ti pa utegnila postajati nadležna, ako se me hočeš iznebiti, veš li, kaj bi potem storila? Potem bi imena vseh tistih gospodov vrgla v košarico ter vlekla. Dva sta mej njimi, ki bi mi za silo ne bila baš neprijetna.“

„Katera sta ta dva?“

„Ugani . . .“

„Knez Romanelli . . .“

„To je prvi . . . A drugi?“

„Gospod pl. Montessan?“

„Da, on! . . . Ta dva bi za silo vzela, a več ne . . . in to še ni dovolj!“

Tako je prišlo, da je Betina s skrajno nestrpljivostjo pričakovala dneva odhoda in preselitve na Longueval. Čutila se je utrujeno od vseh tistih zabav, zmag in ženitovanjskih prošenj. Vrtinec pariškega življenja pograbil jo je bil takoj o njenem dohodu ter je ni več izpustil. Nobene ure ni našla razvedrenja in miru . . . Čutila je potrebo, biti sama zase, vsaj nekaj dnij v velikem miru in osamelosti

življenja na kmetih posvetovati se sama s sabo, biti sama svoja . . . In tako je bila Betina res izredno čila in radostna, ko je opoludne 14. junija stopila v vlak, kateri jo je imel peljati v Longueval. Ko je s svojo sestro sama sedela v kupeji, vzkliknila je:

„Ah, kako sem zadovoljna, da se morem malo oddahniti! Deset dnij čisto sama s tabo, kajti Nortonovi in Turnerjevi pridejo stoprav petindvajsetega, jeli?“

„Da, petindvajsetega.“

„Jezdili bomo in vozili se, po gozdih in po polji! Deset prostih dnij! In teh deset dnij ni mi treba nobenega čestilca več videti! Ali so me res ljubili vsi ti čestilci? Mene ali moj denar? To je tista nedoumna skrivnost!“

Stroj zazvižga, vlak se jame gibati. Razposajena ideja prešine Betini glavo, nasloni se skozi vrata in z rokama namigujoč zakliče:

„Adieu, moji gospodje ljubimci, adieu, adieu!“

Potem se urno zgrudi v jeden kot kupeja ter se smeje kakor zblaznela.

„Oh, Suzanka, Suzanka!“

„Kaj pa ti je?“

„Mož z rudečo zastavico v roki me je videl . . . Slišal me je . . . tako začuden obraz je naredil . . .“

„Ti si nespametna!“

„Res je, da tako kričim skozi vrata . . . A jaz sem presrečna, ako pomislim, da bodeva zdaj živeli čisto sami, kakor dva samca!“

„Sami! . . . Sami! . . . Ne popolnem! Saj imava takoj nocoj dva gosta za večerjo.“

„Res, a ta dva že rada vidim. Starega župnika bi rada zopet videla, prav posebno pa mladega častnika . . .“

„Zakaj pa prav posebno?“

„Gotovo . . . saj je vender tako ginljivo, kar nama je takrat notar pripovedoval v Souvignyi. Ta veliki artilerist je tako vrlo napravil, ko je bil še majhen, tako vrlo in blago, da moram nocoj najti priložnost, povedati mu, kako mislim o njem . . . in gotovo jo najdem!“

Potem krene Betina nenadno v razgovoru čisto na drugo pot:

„Se je li brzojavilo včeraj Edvardovim zastran ponyjev?“

„Da, še pred obedom.“

„Dovoli, da jaz popeljem do gradu; tako zelo se veselim peljati skozi mesto in potem lepo ustaviti na dvoru pred zavozom. Smem li?“

„Seveda, ti boš peljala s konjiči.“

„Kako si dobra, Suzanka!“

Edvard je bil za konjarja. Že tri dni je bil v gradu, nadzorjuoč urejevanje hlevov in posameznih poslov. Zdaj je celo prav sam pojavil se pred gospo Scottovo in gospodično Percivalovo ter sam vodil štiri ponyje. Na kolodvoru je čakal v mnogobrojnej družbi. Lahko bi se reklo, da je bil ves Souvignytu. Vožnja s konjiči skozi mesto napravila je senzacijo. Ljudje so drli iz hiš ter radovedno povpraševali:

„Kaj pa je? Kaj pomeni to?“

Nekateri so kar mislili, da utegne biti potujoč cirkus, a temu se je od vseh strani ugovarjalo:

„Menite, da nesem videl, kako se je vse lesketalo? In pa ta voz! Oprava se je svetila kakor

zlato . . . Pa ta dva konjiča z belimi rožicami na sencih!“

Tolpa se je bila naposled nabrala pred kolo-dvorom in tam so zvedeli radovedneži, da bodo imeli čast biti prisotnim pri vsprejemu graščakinj Longuevalskih.

Vse je bilo nekako iznenadejano, ko sta se prikazali sestri v svojej sicer ličneji, a jako pri-prosti potnej obleki. Ti ljudje so pričakovali kaj takega, kakor pojav dveh kraljičin v pravljici, ki korakata mimo v svili in brokatu, bliščeč od rubinov in demantov. A debelo so gledali, videč zdaj, kako Betina počasi hodi od jednega ponyja do drugega, vsakega lahko gladeč z roko in s pazljivimi pogledi motreč opravo. Priznati nam je, da je bilo Betini jako všeč, da tej množici osupelih meščanov toli imponuje.

Potem je Betina, ne baš preveč naglo, svoje dolge švedske rokovice vzela z rok ter jih nadomestila z debelimi iz jelenovega usnja, vzemši jih iz skrinjice v vozu. Nato je sedla na Edvardovo mesto na sedalu ter tako urno vsprejela vajete in bič, da nemirni konji te premene niti opazili neso.

Gospa Scottova sedla je poleg svoje sestre, ponyji so plesali, kopali in se vzpenjali.

„Milostiva gospodična, paziti boste morali,“ dejal je Edvard, „ponyji so danes jako iskri.“

„Nič se ne bojte,“ odgovorila je Betina, „poznam jih.“

Miss Percivalova imela je roko, ki je bila ob jednem trdna in lahka. Še nekaj hipov je ponyje držala nazaj ter jih silila, da so stali na miru. Potem pa je sprednja konja pognala z bičem, mala njih uprega sunila je in tako je odpeljala s kolo-dvora; dolgo je še za njo donelo osupelo in občudujoče mrmranje.

Podkve četvorice ponyjev odmevale so na majhnih ostrih kamenih Souvignyjskega tlaka. Do konca mesta se je Betina še malo vzdrževala, ko pa je zdaj videla pred sabo dva kilometra dolgo ravno pot brez klanca, dala je konjičem prostost in neznano so jo udrli.

„Kako sem srečna, Suzanka,“ vzkliknila je Betina. „Na teh cestah bodemo zdaj čisto sami smeli dirjati in jezdit . . . Hočeš li ti peljati? . . . Kako je to lepo, če jih človek more pustiti, da

leté! Kako so urni in pametni! Na, vzemi va-
jete!“

„Le imej jih; meni je že dovolj, da gledam,
kako se ti veseliš.“

„Oh, kako se veselim! Tako rada se vozim štiri-
uprežno na prostej cesti. V Parizu se niti zjutraj
nesem upala . . . preveč so me opazovali tam in to me
je jezilo . . . tu pa ni nikogar! Nikogar! Nikogar!“

Ta hip, ko je Betina že malo pijana svežega,
prostega zraka, svoj trikratni „nikogar“ zaklicala,
pokazal se je nedaleč jezdec, prihajajoč proti vozu.

Bil je Pavel pl. Lavardens, ki je tukaj že jedno
uro stal na straži, da bi imel veselje, Američanki
videti mimo peljajoči se.

„Ti se motiš,“ pravi Suzanka Betini, „tu je
pa vendar-le jeden.“

„Kakov kmet . . . kmetov ne uštevam, ti mi
ne gledajo na prste.“

„A to nikakor ni kmet. Le poglej ga.“

Jezdec mimo voza, dvignil je Pavel Lavardens
klobuk s tako pravilnim pozdravom, da je bilo ta
hip videti Parižana. A konjiči tekli so tako brzo,
da je bilo srečanje hitro kakor blisk. Betina vzklikne:

„Kdo pa je ta gospod, ki naju je ravnokar pozdravil?“

„Toliko, da sem ga videla, a mislim, da ga poznam.“

„Poznaš ga?“

„Da, stavila bi, da sem ga to zimo videla pri meni.“

„Moj Bog, menda vendar ne bo kateri izmed štiriintridesetorice? Ali se bode že zopet pričelo?“

Šesto poglavje.

O polu osmih zvečer tega dne prišel je Ivan po župnika na dom in odpravila sta se na pot v grad.

Zadnji mesec je bila cela vojska delavcev prišla na Longueval. Krčme in pivnice imele so dobre dneve. Ogromni vozovi pripeljali so bili iz Pariza cela skladišča meblov in raznovrstnih tkanin. Osem-inštirideset ur pred dohodom gospe Scottove sta se gospa Marbeau, poštarica, in gospa Lormier, mērova žena, utihotapili v grad in sta zdaj o njem vedeli povedati čuda, s katerimi sta vsem mešali pamet. Stara oprava je bila izginila, pregnana je bila pod streho.

Človeku je bilo hoditi mej samimi čudeži. Ti hlevi in kolarnice! Cel izreden vlak je bil pod nadzorstvom Edvardovim deset ekvipaž — in kakšnih ekvipaž — iz Pariza pripeljal semkaj. Dvajset konj! In kakšnih konj! — Abbé Konstantin je mislil, da vendar ve, kaj je gizda. Jedenkrat na leto obedoval je pri svojem vladiki monseigneurji Pontertu, ki je bil ljubeznjiv in bogat prelat, imajoč jako lepo hišo in hiševanje. Župnik je menil doslej, da nič na svetu ne more biti krasnejše nego je vladičina palača v Souvignyi in pa grad Lavardenski in Longuevalski. Zdaj, ko je bil čul o novih čudežih Longuevalskih, jel je razumevati, da dan denašnji gizda odličnih stanovanj resnobno in strogo sijajnost nekdanjih hiš daleč presega.

Ko sta bila župnik in Ivan nekaj korakov storila v drevoredu, držečem h gradu, dejal je župnik:

„Le poglej, Ivan, kaka izprememba se je zgodila tukaj. Prej je bil ta del parka popolnem zanemarjen in kako lepo je zdaj oskrbljevan in poravnan! Nič več mi tukaj ne bode tako priležno, kakor prejšnje dni. Zame je vse to prelepo. Tudi

starega stola, v katerem me je tolikrat po jedi spanec posilil, ne bodem več našel. In kaj še le, ako nocoj zopet zadremļjem. — Paziti moraš, Ivan; kadar pričnem po malem prikimovati, moraš me potegniti za roko. Ali slišiš?

„Gotovo, boter, gotovo storim tako.“

Ivan je le malo pazil na župnikove besede. Komaj je čakal, da zopet vidi gospo Scottovo in miss Percivalovo. A s to nestrpljivostjo združena je bila živa nemirnost. Ali ji bode v velikem salonu Longuevalskem še videl taki, kakor v mali jedilnici na župnikovem domu? — Mogoče, da namestu tako priprostih in blagodušnih žensk, ki sta se tolikanj veselili malega, v hitrici prirejenega kosila, ki sta takoj prvi dan vzprejeli ga z mično ljubeznjivostjo, najde dve brdki in elegantni, a tudi hladni in vzdržljivi modni dami. Ali bi se prvi njegov utis izbrisal in izginil, ali bi se nasprotno še lepše in globoče ukoreninil v njegovem srci?

Prestopila sta šest stopnic do glavnih vrat in v stolbišči vzprejela sta ju dva jako dostojna služabnika.

To stolbišče bilo je svoje dni velik prostor, ki je s svojimi golimi kamenitimi stenami delal jako mrzel utis. Danes bili so ti zidovi pokriti s čudovitimi tapetami, na katerih so bili predstavljeni prizori iz bajeslovja. Župnik je bil te tapete jedva pogledal, a vendar je bil opazil, da so se boginje šetajoče se tukaj mej zelenimi senčnicami, odlikovale z jako pomanjkljivimi kostumi.

Jeden služabnik odpre vrata v veliki salon. Tamkaj je navadno bivala stara markiza. Sedevala je na desnej strani visoke leve in na levici stal je stari stol župnikov. Stol je bil izginil in stara oprava iz časov cesarskih bila je nadomeščena z drugo, prekrasno vezeno, v zlogu prejšnjega stoletja. Razen tega je bilo mnogo majhnih stolov in kraseče oprave v vseh barvah in oblikah, na videz neredno, a vendar jako umetalno razkropljene tu in tam.

Ko je gospa Scottova ugledala ustopivšega župnika in Ivana, vstala je, ter jima šla nasproti.

„Kako ste ljubeznjivi, gospod župnik,“ dejala je, „da ste prišli.“

„In tudi Vi, gospod! Kako se veselim, da baš Vas, jedinega prijatelja svojega, prvega vidim v tem kraji.“

Ivan se oddahne. Vender je bila ista ženska.

„Dovolite mi,“ nadaljuje gospa Scottova, „da Vam predstavim svoje otroke. Harry, Beila! Pojdita sem! —“

Harry je bil zal dečko šestih let in Bella še bolj zala petletna deklica. Oba sta imela velike črne oči, kakor njiju mati, in iste zlato-plave lase.

Župnik poljubi otroka. Harry občudujoč uniformo Ivanovo, pravi svojej materi.

„Ali moram vojaka tudi poljubiti, mama?“

„Ako hočeš,“ odgovori gospa Scottova; „in pa, ako on dovoli.“

Jedno minuto pozneje sedela sta otroka na Ivanovih kolenih ter ga obsipala z vprašanji.

„Vi ste častnik?“ —

„Da, jaz sem častnik.“

„Kakšen častnik?“ —

„Pri topničarstvu.“ —

„Topničarji so tisti, ki s topovi streljajo. Oh, kako lepo je poslušati, ako prav blizu streljajo s

topovi. — Kaj ne da nas jedenkrat vzamete s sabo, kadar boste streljali?“

Gospa Scottova kramoljala je mej tem z župnikom in Ivan je imel, odgovarjajoč na otročja vprašanja, vendar še dosti časa, opazovati gospo Scottovo. Imela je belo obleko iz muselina, a tkanino je popolnem zakrivala množica zobcev. Stas je bil spređaj precej globoko štirioglato izrezan. Njene roke so bile do komolcev gole, na prsih nosila je šopek rudečih cvetic in v laseh jedno samo rudečo rožo, ki je bila pritrjena z demantno bodico. To je bilo vse njeno lepotičje. Najedenkrat opazi gospa Scottova, da otroka Ivana kar oblegata.

„Oh, pardon, gospod,“ pravi. „Harry! Bella!“

„Prosim, milostiva gospa, pustite vendar otroka.“

„Tudi mi je žal, da morate tako čakati večerje, a moja sestra še vedno ni prišla. Ah — tukaj je.“

Betina je nosila isto belo obleko iz muselina, z istimi zobci in istimi rudečimi cvetkami. Bila je uprav tako mila, lepa, ljubezniva in prijazna.

„Vam na službo, gospod župnik ste mi li odpustili mojo grozno neskromnost od zadnjič?“

Potem se obrne k Ivanu ter mu poda roko.

„Dober dan! — — — zdaj sem pa zopet pozabila Vaše ime in vender sva že tako dobra prijatelja, mslim, gospod — — ? —“

„Ivan Reynaud!“

„Prav! Dober dan, gospod Reynaud. A prav odkrito Vam povem, kadar se še bolj sprijazniva — v kakih osmih dneh — imenovala Vas bodem samo gospoda Ivana! Ivan je tako lepo ime . . .“

Služabniki naznaníjo, da je pripravljeno. Guvernanti pridete po otroka. Gospa Scottova vzame župnikovo roko, Betino pa vêde Ivan.

Do tistega hipa, ko je Betina ustopila, pravi, si je Ivan da je gospa Scottova najlepša, a ko je malo roko Betinino čutil na svojej rami, in ko je svoje zalo obličje obrnila proti njemu, dejal si je: „Najlepša je pa vender-le miss Percivalova.“ Ko pa je zopet sedel sredi sestra, obšli so ga iz nova stari dvomi. Ako je pogledal na desno, bal se je, da bi se ne zaljubil, in ako je pogledal na levo, bil je v istej nevarnosti.

Razgovor je bil lehak, živ in domač. Sestri sta bili sila prijazni. Poprej že sta bili napravili izprehod v park in naslednji dan sta hoteli jezdit v gozd. Ježa je bila njiju veselje, njiju strast, a tudi Ivan je tako rad jahal, da sta ga že čez jedno četrt ure silili, naj se udeleži jutrnje ježe. Z veseljem je vzprejel povabilo. Nikdo vse okolice ni boljše poznal nego on. Saj je bilo tu domovje njegovo in ves srečen bode, da bode vodil dami, kateri žoč jima množico majhnih mičnih prostorčkov, katerih bi brez njega nikdar ne mogli najti.

„Ali Vi vsak dan jezdite?“ vpraša ga Betina.

„Vsak dan in večjidel celo po dvakrat. Zjutraj v službi, zvečer pa za kratek čas.“

„Zjutraj jako zgodno, kaj ne da?“

„O polu šestih.“

„Vsako jutro o polu šestih?“

„Vsekako samo ob nedeljah ne.“

„Kdaj pa vstajate?“

„O polu petih.“

„Je li takrat že dan.“

„O, ta letni čas je že jasen dan.“

„No, tako zgodaj vstajati, to je res pravi čudež. Naš dan se prav često stoprav konča, ko se Vaš prične. Kaj pa, ali ljubite svoj poklic?“

„Silno, gospodična. Tako lepo je, ako človek vidi svojo pot tako naravnost označeno, ako ima svoje stalne dolžnosti.“

„Toda,“ meni gospa Scottova, „nikdar ne biti svoj gospod, vedno samo ubogati?“

„Baš to mi je morda najprijetnejše. Nič ni lagljega nego ubogati. Sicer pa se človek tudi samo ubogajoč nauči ukazovati.“

„Kako je to res, kar pravite.“

„Istina,“ pristavi župnik. „A tega Vam ni povedal, da je najvrlejši častnik svojega polka, da — — —“

„Prosim Vas, boter — — —“

Kljubu ugovarjanju Ivanovemu se župnik ni dal motiti v svojem slavospevu nanj, kar Betina poseže v besedo:

„Odveč je, gospod župnik, nič več Vam ni treba dalje praviti. Vse, kar bi nam mogli napovedati, že vemo. Bili sva tako nediskretni, da sva poizvedovali o gospodu. Oprostite! — Morala bi

reči, o gospodu Reynaudu. No, in zvedeli sva vse najboljše.“

„Res, radoveden sem, kaj sta zvedeli,“ veli Ivan.

„Ne, tega ne zveste, nočem Vas spraviti v rudečico.“ — Potem se obrne k župniku:

„A tudi o Vas, gospod župnik, sva povpraševali. Kakor kaže, ste pravi pravcati svetnik.“

„To je res,“ zakliče Ivan.

Ta pot pa župnik naglo pretrga besedo Ivanu.

Večerja se je bližala svojemu koncu ter za župnika ni bila brez večkratnih zadreg. Po vrsti so devali predenj tako čudne in nedoumne jedi, da se jih je le s tresočo roko upal dotakniti, boječ se, da se vse podere na kup. Ti gradovi iz gelée, te piramide iz gomoljik, te trdnjave iz kreme, ti napisi iz konfekta, te skaline iz ledu.

Sicer pa je abbé Konstantin jedel z veliko slastjo, ter se tudi dveh treh kozarcev šampanjca ni ustrašil. On dobrega življenja nikakor ni sovražil.

Taka je, da nič popolnega ni na tem svetu. Ako bi bilo smrtni greh, biti sladkosnedež, koliko župnikov bi se potem moralo peči v peklu!

Kava se je servirala na terasi pred gradom. Iz daljave čul se je tenki glas stare mestne ure, bijoče devet. Travniki in gozdi so že spali. O parku bilo je videti le še nedoločne pretrgane črte. Počasi se je dvigala luna, razlivajoča svojo svetlobo čez vrhe velikih dreves.

Betina vzame z mize skrinjico smodk. „Kadite li?“ vpraša Ivana.

„Da, gospodična.“

„Vzemite torej, gospod Ivan. — — Prosim, jaz želim tako. A ne, prej me poslušajte!“ Še vedno ponujajoča mu smodke, pravi poluglasno: „Zdaj je temno, zdaj lahko zarudite, kolikor le hočete. Povedati Vam hočem, česar Vam prej pri večerji nesem hotela povedati. Neki star notar iz Souvignyja, bivši Vaš skrbnik, prišel je zastran prodaje gradu k mojej sestri v Pariz. Pripovedoval nama je, kaj ste storili po smrti svojega očeta. Zelo sva bili gineni.“

„Da, gospod Ivan,“ pristavi gospa Scottova, „zato sva Vas danes vsprejeli s tolikim veseljem Vsakemu bi ne bili pripravili takega vsprejema, v tem bodite uverjeni. Tako, zdaj si pa vzemite smodko, sestra čaka.“

Ivan ničesar ni vedel odvrniti. Pred njim je stala Betina s skrinjico za smodke, prostodušno gledaje ga s svojimi velikimi očmi. Čutila je živo veselje, ki se da nekako s temi besedami opisati: „To mora pa res biti vrl mladenič, ki sedi tu pred mano“.

„Zdaj pa,“ pravi gospa Scottova, „sedimo in uživajmo krasni večer. Pijte kavo, kadite. — —“

„Ti pa nikar ne govori, Suzanka. Ta veliki molk po mestnem vrišči je kaj posebnega. Tiho bomo in glejmo na nebo, na luno in zvezdo. — —“

Vsi štirje z veseljem izvedo mali program. Suzanka in Betina sedeli sta tiho in zadovoljno, kakor da sta popolnem ločeni od prejšnjega življenja svojega. Že zdaj sta ljubili to pokrajino, v katerej jima bode odsihdob bivati. Ivan ni bil tako miren. Besede miss Percivalove so ga bile globoko ganile in srce mu še ni pričelo zopet po navadi býti. —

Najsrečnejši izmej vseh bil je abbé Konstantin. Srčno se je veselil malega pripetljeja, ki je tako trdo, a ob jednom tako sladko izkušal Ivanovo skromnost. Abbé gojil je tako gorko nagnenje

za svojega krščevanca v svojem srci; najnežnejši oče svojega najdražjega otroka ne mora pristrčnejše ljubiti. Često je dejal stari župnik sam v sebi, pogledavši mladega častuika.

„Nebo me je bogato oblagodarilo; naredilo me je za duhovnika, a vender mi je dalo sina!“

Tako se je abbé utapal v prijetne sanjarije. Bilo mu je, kakor doma, celo malo preveč doma, kajti misli so se mu polagamo zlile druga v drugo ter se zmešale. Iz prva je sanjal, potem je jel po malem kimati in zdaj je spal. Nesreča se ni dala več popraviti. Župnik je spal, in pa trdno je spal. Izborna večerja in pa dva trije kozarci šampanjca so seveda po svoje pripomogli k temu.

Ívan ni bil ničesar opazil o tem, nič več ni mislil na obljubo, katero je bil storil svojemu botru. In zakaj je to pozabil? Ker sta bili gospa Scottova in miss Percivalova svoje noge položili na dva vrtna stola ter se potem zložno in malomarno naslonili nazaj v svojih z blazinami pokritih spletenih stolih. Njiju muselinasti krili sta se bili o tem malo, prav prav malo premaknili ter dali gledati na dan štirim majhnim nogicam, kojih nežne črte so se sijajno

ločile od belih, od lune obsevanih zobčastih valov. Ivan je motril te male nogice ter vprašal:

„Katere so neki manjše?“

Še je skušal rešiti to zastavico, ko mu hipoma Betina tiho zakliče:

„Gospod Ivan! Gospod Ivan!“

„Gospodična?“

„Poglejte vender gospoda župnika, spi.“

„Istina! Tega sem jaz kriv!“

„Kaj, Vi krivi?“ vpraša gospa Scottova, baš tako z zadrževanim glasom.

„Da, moj boter ima navado, zjutraj zelo zgozdaj ustajati, zvečer pa hodi kmalu spat. Izrečno me je prosil, naj ga ne pustim, da bi zaspal. Pri gospe Longuevalski je često po obedu malo zadremal. Vi ste ga tako dobrotno vzprejeli, da je tudi pri Vas ostal zvest starej navadi svoje.“

„Prav je imel,“ veli Betina. „Le prav tiho bodimo in nikar ga ne vzbudimo.“

„Vi ste preljubeznjivi, gospodična, a večer je malo hladan.“

„Prav imate, utegnil bi se prehladiti. Čakajte, grem mu po plašč.“

„Menim, gospodična, da je bolje, ako ga prejško mogoče vzbudimo, da ne opazi, da smo ga videli spečega.“

„To bomo že naredili,“ pravi Betina. „Suzanka, zapeli bodeva kako pesen, od začetka prav tiho, potem pa čedalje glasneje.“

„Le . . . a kaj naj pojeva?“

„Zapojva: Something childish . . . Besede se tu izvrstno prikladajo.“

In Suzanka pa Betina zapojeta:

If I had two little wings
And were a little feathery bird, etc.

Abbé se ni dal motiti.

„Kako spi!“ pravi Suzanka. „Greh bi bilo, vzbuditi ga.“

„Mora biti, Suzanka, torej še glasneje.“

Zdaj sestri čisto na glas izpustita svoja glasova:

Sleep stays not, though a monarch bids;
So I love to wake ere break of day; etc.

Tu se župnik burno vzdrami. Nemirno zre jeden hip okolu sebe, potem pa se oddahne . . . Go-

tovo nobeden ni opazil, da je spal. Počasi in previdno se vzkloni . . . Bil je rešen.

Četrť ure pozneje spremili sta sestri župnika in Ivana do malih vrtnih vrat, držečih proti vasi, od katerih je bilo do župnikovega doma le par sto korakov. Na potu pravi Betina iznenada Ivanu:

„Ah, gospod Ivan, že tri ure mi je neko vprašanje na jeziku. Ko smo davi došli, srečal nas je na cesti majhen mlad mož s plavimi brkami. Jahal je vranca ter naju pozdravil.“

„Bil je Pavel Lavardens, jeden mojih prijateljev. Imel je že čast, biti Vam predstavljen, a le jako površno. Zelo rad bi obnovil znanje z Vami.“

„Upeljite ga vender pri nas jednega prihodnjih dnij,“ reče gospa Scottova.

„Ne pred petindvajsetim,“ ugovarja Betina, „prej ne! Dotlej nočemo nobenega družega videti pri nas, kakor Vas, gospod Ivan . . . To je čudno, Vi nama že tako ugajate, kakor nihče drugi. Poklon, ki sem ga Vam napravila, je morda malo šepav, a ne zmatrajte ga napačno, poklon je vender le . . . Tako govoreča, hočem biti zelo ljubezniva do Vas.“

„In to ste tudi, gospodična.“

„Veseli me, da ste me umeli . . . Na svidenje, gospod Ivan, do jutri.“

Gospa Scottova in miss Pecivalova sta počasi stopali nazaj proti gradu “

„Zdaj me le do dobrega okregaj, Suzanka,“ pravi Betina. Druzega ne pričakujem, zaslužila sem.“

„Zakaj naj bi te okregala?“

„Gotovo mi bodeš očitala, da sem z mladim možem občevala preveč zaupljivo.“

„Ne, nikakor ne . . . Mladi mož je takoj prvi dan name napravil najugodnejši utis, jaz mu povsem zaupam.“

„Jaz tudi.“

„Uverjena sem, da je za naju obe dobro, ako si ga napraviva prijatelja.“

„Govorila si iz moje duše, tem bolj, Suzanka, ker sem sicer že mnogo mladih gospodov spoznala, odkar živimo na Francoskem, v istini jako mnogo, a izmej vseh je on jedini, kateremu nesem takoj iz očij čitala besed: ‚Bogme, jaz bi bil vrlo zadovoljen, ako bi mogel vzeti v zakon milijone te male deklice.‘ To je bilo vsem drugim brati iz očij, a

njemu ne . . . A saj sva že doma . . . Lahko noč, Suzanka, do jutri.“

Gospa Scottova šla je k svojima otrokoma ter še jeden pot poljubila spavajoča. Betina pa je še dolgo stala naslonjena na držaj svojega balkona.

„Menim,“ dejala je, „da bodem rada tukaj.“

Sedmo poglavje.

Drugo jutro čakal je Pavel Lavardens v vojašnici na dvoru, dokler je Ivan prišel od vaj. Komaj mu je pustil časa, da je razjahal in ko sta bila sama, dejal je:

„Zdaj pripoveduj o sinočnji večerji. Jaz sem ji videl že včeraj zjutraj, mala je tako lično vodila svoje štiri konjiče! Pozdravil sem ji . . . si li govoril tudi o meni? Ali sta me zopet spoznali? Kdaj pa me vzameš s sabo na Longueval? . . . Odgovori vender!“

„Odgovori! . . . Na katero vprašanje najprej?“

„Na zadnje.“

„Kdaj te na Longuevalu uvedem?“

„Da.“

„No da, v desetih dneh. Prej nikogar nočeta videti pri sebi.“

„Potem pa tudi ti teh deset dnij ne pojdeš na Longueval.“

„O, to je kaj družega, jaz grem že danes ob štirih tja. A mene kar nič pri tem ni uštevati. Jaz sem Ivan Reynaud in župnik je moj boter! . . . Samo zaradi tega sem se tako naglo seznanil s tema mičnima ženskama. Pod varstvom in obrambo cerkve uvel sem se pri njih . . . Potem sta pa tudi gotovo izprevideli, da jima morem biti v marsičem na službo . . . Jaz poznam okolico . . . Rabili me bosta kot vodnika. S kratka, jaz sem prazen nič, a ti, grof Pavel pl. Lavardens si v resnici nekaj. Bodi torej brez skrbi; tvoj čas bode na veselicah in plesih, ko bodeš mogel sijajno nastopiti in plesati. Potem bodeš veljal za odličnjaka, jaz pa se bom zopet umaknil v svoj skromni mrak.“

„Delaj se norca iz mene, kolikor hočeš . . . Teh deset dnij pa me bodeš vendar tako prehitel, da . . .“

„Kaj prehitel?“

„Glej ga, Ivana! Me li hočeš res prepričati, da nesi zaljubljen v jedno ali drugo? O takej lepoti in takem bogastvu! . . . Ah, bogastvo je še bolj

uspešno, nego li lepota! Tako bogastvo me zmeša in omami. O četvorici črnih konjičev z belimi rožami namesto kokard se mi je tisto noč celo sanjalo. In pa ta mala . . . Betina jej je ime, je li?"

„Da, Betina.“

„Betina! . . . Grofinja Betina pl. Lavardens! Kako se to lepo sliši! In kako izbornega moža bi imela v meni! Jaz sem za to poklican, postati mož brezmejno bogate ženske. Tako lahko, kakor ti meniš, pa to vender le ni. Da je človek bogat, treba mu je talenta, in jaz nesem brez njega. O tem sem se že izkazal; použil sem že celo imetje, in ako bi me ne bila mati ustavila . . . Pripravljen sem, takoj zopet pričeti . . . Oh, kako srečna bi bila pri meni! Imel bi jo, kakor pravljisko kraljčino. Ves sijaj, obdajajoč jo, bi ukus in umetniški čut soprogov še polepšal. Glavna naloga mojega življenja bi bila, lepotičiti jo in krasiti ter v slovesnem izprevodu voditi jo skozi družbo. Proučaval bi njeno lepoto, da bi jo popolnem osvetlil, tako, da bi morala reči: „Ako bi njega ne imela, bila bi menj lepa . . .“ A ne hotel bi je samo ljubiti, ampak tudi zabavati, in tako bi za svoj denar imela ljubezen in kratek

čas . . . Izkaži se vrlega dečaka, Ivan, še danes me upelji pri Scottovih.“

„Res, ne morem.“

„No, potem pa v desetih dneh. A že naprej ti povem, da potem niti koraka več ne storim iz Longuevala. Pred vsem je to mamici všeč. Sicer je zdaj Američankama še malo gorka, zatrjujoč, da kratko ni malo noče občevati z njima. A jaz poznam mamico! Ako kakšen večer stopim pred njo ter velim: „Mama, pridobil sem si srce dražestne male osebe, ki razpolaga z glavnico kakih dvajset milijonov, imejoč dva do tri milijone letnih dohodkov, — ljudje malo pretiravajo, govoreč o njenih sto milijonih; jaz vem za prave številke in to mi je dovolj — ta večer bode mama vzradoščena, kajti prav za prav od mene vender družega ne želi, kar vse dobre mamice žele svojim sinovom, sosebno, ako so budalosti uganjali: bogato ženitev ali pa diskretno zvezo s kakovo damo iz družbe. Na Longuevalu imam na izbor, rad se uklonim temu ali onemu. Samo tako prijazen bodi in povej mi čez deset dnij, katero meni prepuščaš, gospo Scottovo ali miss Percivalovo . . .“

„Ti si zblaznel. Jaz ne mislim na to in tudi nočem misliti . . .“

„Čuj, Ivan, tebe je sicer sama modrost in preudarnost, a reci in počni, kar hočeš, pravim ti: ‚Ivan, ti se bodeš v tej hiši zaljubil.‘ Zapomni si to!“

„Jaz tega ne verjamem,“ odvrne Ivan smeje se.

„Jaz pa to za gotovo vem! . . . Na svidenje!“

Tisto jutro je bil Ivan v istini povsem odkritosrčno govoril. Prejšnjo noč je izvrstno spal; drugosrečanje s sestrama je kakor s čaranjem razpodilo malo blodujo, ki se je bila lotila njegove duše poprvem sestanku. Srečno se je veselil, da ji zopet vidi, a ni se čutil nemirnega pri tej misli! V tej hiši je bilo le preveč denarja, da bi se smel tak siromak kakor on spodobno zaljubiti.

Drugače pa je bilo s prijateljstvom. Iz vsega srca je želel, in z vso silo se je hotel potegovati za to, da bi si priboril čislanje in prijateljstvo od njijine strani. Hotel je poskusiti, da bi ne pazil preveč na lepoto Suzanke in Betine. Hotel je poskusiti, da bi se, kakor prejšnji dan, ne utopil več tako globoko v občudovanje četvorice malih nožic

na dveh vrtnih stoleh. Prostodušno in pristrčno sta mu bili dejali: „Postati nama morate prijatelj!“ On ni zahteval več, nego da bi jima bil prijatelj, in to je hotel biti.

Naslednjih deset dnij se je vse združilo, da bi dalo temu poskusu po sreči iziti se. Suzanka, Betina, župnik in Ivan živeli so, pristrčno in zaupljivo občevaje mej seboj. Zjutraj sta se sestri z župnikom daleč vozili na izprehod, popoldne pa sta jahali z Ivanom po okolici.

Ivan ni skušal svojim čuvstvom priti do dna; ni se več povpraševal, naj bi se li obrnil na desno ali na levo. Do obeh čutil je isto neomejeno naklonjenost; bil je popolnem srečen in popolnem miren. Potemtakem ni mogel biti zaljubljen, kajti ljubezen in mir ne moreta nič kaj zložno v istem srci skupaj živeti.

Toda Ivan je vendar malo nemiren in žalosten opazoval, kako se približuje dan, ki prinese s sabo Turnerjeve, Nortonove in celo reko amerikalanskih naseljencev. Ta dan je jako hitro prišel.

V petek, 24. junija, prišel je Ivan ob štirih popoldne v grad. Betina ga je vsprejela jako pobita.

„Kolika škoda,“ dejala, je, „mojej sestri ni dobro. Malo glava jo boli, družega nič, a vender bode stoprav jutri mogla ostaviti svojo sobo. Da bi pa čisto sama z Vami šla na izprehod, tega se pa ne upam. V Ameriki bi to že storila, a tu vender ne gre.“

„Prav res, da ne,“ odvrne Ivan.

„Poslati Vas moram proč, in to mi je tako žal.“

„Meni tudi, meni je zelo žal, da moram iti in ta poslednji dan, katerega sem upal preživeti z Vami, tako povsem izgubiti . . . A mora biti! Jutri zopet pridem vprašat, kako se počuti Vaša gospa sestra.“

„Jutri Vam bode sigurno že ona sama mogla odgovoriti, ker ponavljam Vam, da ni kar nič hudega. A tako naglo ne smete od tod. Mi li hočete dati jedno četrť urice? Govoriti imam z Vami. Sedite . . . tako . . . zdaj pa poslušajte. Moja sestra in jaz sva ukrenili, lotiti se Vas nocoj po večerji v kakem kotu v salonu in moja sestra Vam je hotela povedati, kar bodem zdaj jaz poskusila Vam povedati v najinem imenu . . . Res, da sem malo vzne-

mirjena . . . a ne smejte se, stvar je jako ozbiljna. Hoteli sva se Vam zahvaliti, da ste bili od naju prihoda sem tako prijazni, tako ljubeznjivi, tako uslužljivi proti nama . . .“

„Ali, prosim Vas, gospodična, meni gre . . .“

„Ne sezajte mi v besedo, sicer pridem iz teka in potem bi se le prav težko mogla zopet nazaj vrniti. Torej jaz ostanem pri tem, da se Vam morava zahvaliti. Tuji sva prišli semkaj in takoj sva bili tako srečni, da sva našli dva prijatelja . . . da, dva prijatelja. Vi ste naju prijeli za roko ter naju vedli k našim zakupnikom in uradnikom, dočim naju je Vaš boter vodil okolo svojih siromakov. Povsod so Vas tako radi imeli, da so ljudje, zaupajoči v Vas, tudi naju takoj jeli malo ljubiti . . . Tukaj Vas kar obožavajo, jelite?“

„Jaz sem tu rojen . . . Dobri ljudje me vsi poznajo še od mojih mladih nog in hvaležni so mi za tisto, kar sta moj ded in oče moj storila za nje, tudi jaz sem kmet. Moj praded živel je kot kmet v Bargecourtu, v vasi dve milji od tod.“

„In Vi ste ponosni na to?“

„Na to nesem ponosen, niti se sramujem.“

„Pač, kakor ponos zasijalo Vam je v očeh. No, tudi jaz Vam povem, da je bil moj praded po materi zakupnik v Bretagni. O konci prejšnjega stoletja šel je v Kanado, ki je takrat pripadala še Franciji . . . Vi jako ljubite svojo domovino, kaj ne da.“

„Zelo jo ljubim! A vendar jo bodem morebiti moral prav kmalu ostaviti.“

„Zakaj pa?“

„Ako bodem povišan v službi, predstavili me bodo v drug polk in tako bodem potoval iz jedne posadke v drugo . . . A jedno je gotovo: ako svoje dni kot star major ali polkovnik vzamem slovo od vojaštva, potem hočem zopet tukaj, v hišici svojega očeta živeti in umreti.“

„In vedno sami?“

„Zakaj sam? Baš nasprotno upam . . .“

„Vi se torej hočete oženiti?“

„Gotovo!“

„In si prizadevate, oženiti se?“

„Ne, pač se sme misliti na ženitev, a iskati je se ne sme.“

„A vender je dovolj ljudi, ki jo neprestano iščejo . . . Vem celo, da so Vas že večkrat hoteli oženiti.“

„Od kod veste to?“

„Vaše razmere so mi dobro znane. Vi ste nekaj takega, kar ljudje zovejo „dobro partijo“ in zato so Vas hoteli spraviti v zakon.“

„Kdo Vam je to povedal?“

„Gospod župnik.“

„Tega ni prav storil,“ pravi Ivan živo.

„Ne, ne, čisto prav je storil. K večjemu mene zadeva krivda, in samo zaradi sočutja, ne zaradi radovednosti, to Vam prisegam. Opazila sem, da je bil Vaš boter najbolj srečen, kadar se je o Vas govorilo. Zjutraj, ko sva bila sama na najinih izprehodih, govorila sem torej vedno o Vas, da bi mu delala veselje; in on mi je povedal Vašo zgodovino. Vi ste premožni, da, celo bogati. Od vlade dobivate vsak mesec dve sto in trinajst frankov in nekaj centimov plače. Ni li tako?“

„Res je,“ odgovori Ivan, ki je zdaj moral molčati na nezamolčljivosti župnikove.

„Razven tega imate osem tisoč frankov letnih dohodkov.“

„Skoro, toliko ravno ne.“

„K temu pride še Vaša hiša, ki je kakih trideset tisoč frankov vredna. Skratka, Vi živite v izbornih razmerah in prosili so že za Vašo roko.“

„Za mojo roko prosili? . . . Ne, ne!“

„Pač, pač, dvakrat! In vi ste odbili dve lepi partiji, ali če rajši vidite, dvakrat lepo doto. Saj je do malega vse to jedno in isto! Jedenkrat je bilo dvesto tisoč, a drugič tristo tisoč frankov. Kakor kaže, je to tukaj velik denar, in Vi ste se mu odrekli. Zakaj pa? Ah, ko bi Vi vedeli, kako rada bi to znala!“

„Čujte torej! Šlo je za dve zali mladi deklici . . .“

„Seveda, tako se zmirom govori.“

„A jaz sem ji jedva poznal. Vkljub mojemu upiranju prisilili so me preteklo zimo, da sem bil dva tri večere ž njima skupaj.“

„In potem?“

„Potem . . . Ne vem prav, kako bi se izrazil . . . Kar ničesar nesem čutil, nikakega nepokoja, nikakega vzburjenja, nikake zbežanosti . . .“

„Skratka,“ pravi Betina energično, „kar nič neste bili zaljubljeni.“

„Res, kar nič . . . in tako sem se zopet pametno umaknil v svoje malo samsko stanovanje, kajti jaz mislim, da je boljše, da se človek sploh ne oženi, nego da bi se oženil brez ljubezni. To je moje mnenje.“

„Moje tudi.“

On je pogledal njo in ona njega. In najedenkrat si nesta vedela nečesar več povedati, prav ničesar več, in to ja je zelo osupnilo.

K sreči baš to trenutje Harry in Bella veselo kriče priletita v salon.

„Gospod Ivan, gospod Ivan je tu! Pojdite, gremo k našim konjičkom!“

„Da,“ pravi Betina malo z nejakim glasom, „Edwards se je ravnokar vrnil iz Pariza ter je otrokoma pripeljal s sabo štiri sila mičkene ponyje. Jih gremo li gledat?“

In šli so h konjičem, ki so bili v istini vredni, da bi stali v hlevu kralja Liliputancev.

Osmo poglavje.

Trije tedni so pretekli. Jutri ima Ivan s svojim polkom oditi k strelskim vajam. Zopet ima povsem živeti kot vojak, štiri dni hoda na poti tja in nazaj in deset dnij prenočevanja pod milim nebom na poljanah Cercottskih v gozdu Orleanskem. Polk se 10. avgusta vrne nazaj v Souvigny.

Ivan ni bil več miren, Ivan ni bil več srečen. Nepotrpežljivo in ob jednom strahoma gledal je, kako se približuje trenutje odhoda. Nepotrpežljivo . . . kajti res je trpel najstrašnejše muke in hotel jim je ubežati čim prej tem bolje; strahoma, kajti tistih dvajset dnij je ne bode videl, ne bode govoril ž njo. Kaj bode iz njega brez nje? Ona, ona je bila, Betina, in on jo je obožaval!

Odklej? Od prvega dne, od tistega prvega sestanka na župnikovem vrtu, ko je bilo še v majniku! To je bila resnica, a Ivan se je še boril in protivil tej resnici. Mislil je, da ljubi Betino stoprav od tistega dne, ko sta v malem salonu tako

veselo in tako prijateljsko kramoljala. Ona je sedela na modrem divanu pri oknu, mej kramoljanjem urejajoča toaleta mlade princese, Belline punčike. Ležala je na stolu in Betina jo je mehanično vzela v roke.

Zakaj je gospodični Percivalovej baš to prišlo na um, da je govorila o dvojici mladih deklet, kateri bi bil Ivan imel vzeti? Seveda ga to vprašanje nikakor ni pripravilo v zadrego. Odvrnil je, da mu takrat ženitev še ni dišala, da ga sestanek s tistima deklicama niti za spoznanje ni vznepokojil. Smeje se dejal je to, a nekaj trenutkov pozneje se ni več smijal, kajti iznenada je občutil baš tisti nemir in tisto vzburjenje, katerega je tam pogrešal. Ivan se ni udajal nobenej omami več, čutil je globoko rano, dobljeno v sredo srca.

A vkljub temu je Ivan ostal zbranega duha. Še tisti dan, dejal je odhajaje sam v sebi: „To je vsakako slabo, zelo slabo, a se bodem že zopet oporavil.“ Iskal je opravičevanja za nespametnost svojo in našel jo je v odnošajih. Teh deset dnij je mična deklica preveč bila njega samega! Kako bi se mogel ustavljati takej skušnjavi? Do dobra se

je bil opil njene čarobnosti, njene miline, njene lepote. A že z jutrišnjim dnevom pričelo bode v grad prihajati kakih dvajset oseb in s tem je konec te nevarne zaupljivosti. Moral je imeti pogum oddaljiti se, izgubiti se v množici, redkeje sniti se z Betino . . . Da bi je nič več ne videl, tega si ni mogel misliti! Hotel je ostati Betini prijatelj, ko jej vender ni smel biti več. Kaj drugega Ivan sploh ni mislil, kajti tisto se mu je činilo naravnost strašansko. Ivan je bil najpoštenjši človek na svetu in groza ga je bilo Betininega denarja.

In s 25. junijem počenši še v istini cela reka pohajalcev izlila čez Longueval. Gospa Nortonova je prišla s svojim sinom Danielom Nortonom in gospa Turnerjeva s svojim sinom Filipom Turnerjem. Mladi Daniel in mladi Filip sta oba pripadala čudnej družbi štiriintridesetih. Betina jima je bila sicer iz starega prijateljstva razložila, da svoj čas povsem zapravljata, a to onadva ni ostrašilo in bila sta središče malega dvora, ki je okroževal Betino.

Pavel Lavardens se je bil tudi pojavil na sliki in v kratkem je bil z vso družbo jako domač. Uži-

val je sijajno in vsestransko vzgojevanje mladih lahkoživcev. Kadarkoli je šlo za kakšno zabavo, kakor za jahanje, croquet, lawn-tennis, ples ali domače gledališče, bil je za vse pripravljen in povsod se je odlikoval. Izkazal se je vsem ravnega in na občno željo je postal vodja in aranžer vseh veselice na Longuevalu. Betina niti za hipec ni dvojila o njem. Jedva je bil Ivan predstavil jej Pavla Lavardensa, jedva jej je prvič bil se poklonil, že se je obrnila k Suzanki ter jej šepnila v uho: „Petintrideseti!“

Vender je Pavla zelo prijazno vsprejela in ta je bil nekaj dnij dovolj slab, da je njeno prijaznost pripisoval lastnej ljubeznjivosti. A to je bila velika pomota. Ivan ga jej je predstavil, Ivanov prijatelj je bil, to je bila vsa zasluga njegova v Bettininih očeh.

Hiša gospe Scottove bila je odprta hiša. Pri njej človek ni bil povabljen za jeden večer, temveč za vse večere in zategadelj je Pavel prihajal večer za večerom. Njegov sen se je bil uresničil: našel je bil Pariz v Longuevalu.

A Pavel ni bil niti nečimern, niti aboten. Brez dvojbe ga je miss Percivalova odlikovala s prav posebno pozornostjo in z raznimi dokazi naklonjenosti; rada je imela, ako je dolgo kramoljala ž njim, prav dolgo in čisto sama ž njim . . . a kaj je bil vedno vračajoči se, neizogibljivi predmet njiju razgovorov? Ivan, še jedenkrat Ivan in zopet Ivan!

Pavel je bil lahkomiseln in površen, a postal je zelo ozbiljen, kadar je zadevalo Ivana, kajti ljubil ga je in spoštoval. Nič mu ni bilo prijetneje, nič mu ni bilo laglje, nego o prijatelji iz mladih let govoriti vse, kar je dobrega mislil o njem. In ker je Pavel videl, da ga Betina rada posluša, svojim besedam ni stavil meje.

Vender je Pavel nekega večera hotel žeti plačilo za viteško vedenje svoje — in prav je imel. Zopet je jedno četrto ure prebil v razgovoru z Betino; potem gre k Ivanu, stoječemu v oddaljenem kotu salona, ter mu veli:

„Prepuštil si mi polje prosto . . . in brez ovin-kov sem si izvolil gospodično Percivalovo.“

„Pač nemaš uzroka, da bi bil nezadovoljen s svojim izborom. Saj sta si najboljša prijatelja.“

„Vsakako . . . že gre . . . že gre, a vendar ne gre! Ni je ljubeznjivejše in mičnejše stvari nego je miss Percivalova, a, naložila mi je silno nevhvaležno in smešno ulogo, ulogo, ki se kar nič ne prilega mojim letom. Dovolj sem še mlad za ljubimca, a ne dovolj star za zaupnika.“

„Za zaupnika?“

„Da, mili moj, za zaupnika! To je moja služba v tej hiši. Saj si naju ravnokar opazoval. Oh, prosim, jaz imam oči na pravem mestu . . . Opazoval si naju . . . Veš li, o čem sva govorila? O tebi, dragi moj, samo o tebi! In tako je slehern večer. Obsipa me z vprašanji: ‚Bili ste torej z njim skupno vzgojevani?‘ — ‚Oba vaju je poučeval abbé Konstantin?‘ — ‚Gotovo kmalu postane stotnik? In potem?‘ — ‚Major!‘ — ‚In potem?‘ — ‚Polkovnik‘ itd. itd. . . .‘ Ivan, Ivan, ako bi ti hotel!“

Ivan se vznepokoji in skoro razsrđi. Pavel se je zelo čudil tej nenadni vzburjenosti.

„Kaj pa ti je? Saj nesem ničesar rekel . . .“

„Odpusti, nesem imel prav! A zakaj pa tudi misliš na tako nemožne reči.“

„Nemožne? . . . Kar razumeti ne morem . . . saj sem vendar tudi sam zase mislil na to nemožnost?“

„Seveda, ti . . .“

„Kaj, jaz? . . . Ako jaz na to mislim, tudi ti lahko . . . Ti si več nego jaz.“

„Pavel, prosim te!“

Ivanu je bilo videti, da mu je zelo neugodno.

„Dobro, dobro, ne govoriva več o tem. A kaj sem že hotel reči? Miss Percivalovej zdim se zelo ličen in ljubeznjiv, a mala osebnica nikdar ne bode resno mislila name . . . Zdaj bodem poskusil pri gospe Scottovej; a nemam ga več pravega zaupanja . . . Zabaval se bodem že v tej hiši, Ivan, a česar želim, ne najdem tukaj.“

Pavel se je tedaj zdaj obrnil h gospe Scottovej a že drugi dan sešel se je na svojem poti z Ivanom. Ta se je v istini čisto redno pridruževal gospe Scottove malemu krogu, kajti ta je imela, povsem kakor Betina, pravo dvorjanstvo okolo sebe. A Ivan je tam iskal samo varstva in zavetja.

Tisti dan pomembnega razgovora o ženitvi brez ljubezni čutila je tudi Betina v svojem srci

prvi pot tisto potrebo ljubezni, katera v vseh dekliških srcih ne spava preveč globoko. Ivan in Betina sta zajedno čutila, kako ja je obhajal isti čut. On se je preplašen takoj umaknil, dočim se je ona v čistej, nedolžnej naivnosti svojeje nasprotno radovoljno prepustila teku nežnega nepokoja svojega.

Čakala je ljubezni . . . in če je zdaj to ljubezen! Če je Ivan tisti mož, kateri ina odslej napolnovati vse njeno bitje in žitje! Zakaj ne? Poznala ga je bolje nego vse druge, ki so se jedno leto sem drevili za njenim imetjem, in nobena stvar, katero je vedela o njem, ni mogla oplašiti zaupanje in ljubezen poštenega dekleta. Uprav nasprotno!

S kratka, oba sta se ravnala po pravem čuvstvu svoje dolžnosti; ona s tem, da se je udajala, a on s tem, da se je vzdržaval; ona s tem, da niti za hip ni mislila o Ivanovej revščini, on s tem, da se je zgrozil tega hriba milijonov, kakor bi se bil zgrozil zločina; ona s tem, da si je bila v svesti da le ljubezen more odločiti, on pa uklanjajoč se častnim zahtevam.

Čim nežnejša je torej Betina postajala in čim prosteje se je prepuščala svojej ljubezni, tem osornejši in plašnejši je bil Ivan. Zdaj se ni bal samo ljubiti, marveč tudi ljubljen biti. Prav za prav bi bil moral ostati doma in nikoli več ne priti . . . Poskusil je, a mogel ni . . . Skušnjava je bila močnejša od njega, ter ga je potegnila za sabo . . . In tako je zopet prišel. Z iztegnenima rokama, s srečnim nasmehom na ustnicah in s pogledom, vse njeno srce razodevajočim, prišla mu je takoj nasproti. Vse je govorilo iz nje: „Poskusiti hočeva ljubiti se, in ako moreva, hočeva biti srečna v najinej ljubezni!“ Tu se njega polasti strah. Jedva se upa dotakniti se rok, iščočih njegove; hoče se izogniti nje pogleda, tako nežno in prijazno, nemirno in radovedno hotečega se srečati z njegovim. Tresoč se misli na potrebo, govoriti z Betino in poslušati jo. Tu se zateče h gospe Scottovej in ta je dobivala na uho zmešane in vznurjene besede, katere neso merile na njo, a jih je vendar vsprejemala kot take.

A saj je Suzanka morala napačno umevati. Betina jej še ničesa ni bila povedala o raztresajo-

čem čuvstvu, ki jo je preletavalo, kajti tajnost vzbujajoče se ljubezni svoje čuvala je v sebi, kakor skopuh prve zlatnike zakladove strahoma čuva . . . Stoprav, kadar bi jasno čitala v srci, kadar bi bila uverjena o svojej ljubezni, potem je hotela govoriti in kako srečna bi bila potem, da more Suzanki vse izpovedati.

Gospe Scottovej pa je ustala misel, da gre na njen rovaš otožnost častnikova, katera je bila od dne do dne bolj očitna. To se jej je zdelo laskavo — kajti ženska nikoli ne zameri, ako meni, da je ljubljena — a tudi užaljena je bila zbog tega. Ivana je visoko čislala in imela ga je jako rada; bolelo jo je, da bi moral zovoljo nje biti žalosten in nesrečen.

Z druge strani pa se je Suzanka čutila popolnem nedolžno. Z drugimi moškimi je bila časih koketna, zelo koketna. Je li to velika pregreha, ako jih malo trpinči? Saj drugi neso imeli kar nobenega družega opravka in tudi neso bili za nobeno drugo rabo. Na ta način so imeli vsaj ta opravek, da so Suzanko kratkočasili, in obe stranki sta se na takšen način prijetno zabavali . . . A proti

Ivanu Suzanka nikdar ni bila koketna. Bila si je v svesti, da jej je kos; imel je pri njej večjo veljavo od onih. On je bil mož, kateri je ozbiljno mogel čutiti bridkost in tega gospa Scottova ni hotela. Tako mu je že parkrat hotela lahko in ljubeznjivo prigovarjati, a prišlo jej je na um, da mora Ivan za dvajset dnij odpotovati. Zategadelj mu je hotela, ako bi potem še trebalo, po njegovej vrnitvi na srce govoriti ter se mu tako delati, da se njiju prijateljstvo z nespametno ljubeznijo zgodaj ne konča.

Ivan je imel torej naslednjega dne odpotovati . . . Betina je na vso moč silila, naj ta zadnji dan še prebije na Longuevalu ter tudi ž njimi obeduje. Ivan je odrekel, izgovarjaje se, da mora pripravljati za pot. Stoprav zvečer o polu najstih je peš došel. Mej potjo se je večkrat hotel zopet obrniti, misleč si:

„Ako bi bil dovolj pogumen, ne videl bi je več. Jutri odpotujem ter se več ne vrnem v Souvigny, dokler bodè ona tu . . . To je moj dobro pre-mišljeni sklep.“

A kljubu temu je šel dalje, hoteč jo še jedenkrat videti . . . zadnjikrat.

Jedva je stopil v salon, kar mu Betina prihití nasproti:

„Nazadnje ste vender prišli! . . . A tako pozno?“

„Imel sem mnogo opraviti.“

„Jutri torej odpotujete?“

„Da, jutri.“

„Zgodaj?“

„Ob petih zjutraj.“

„Šli boste mimo parka, po poti, držečej skozi vas?“

„Da, po tej cesti pojdemo.“

„Zakaj vender tako zgodaj odidete? Rada bi Vas bila še jedenkrat videla ter Vam s terase zaklicala ‚z Bogom‘.“

Betina je pri tem vedno častnika držala za roko, vročo kakor ogenj. Slednjič se Ivan z bolestinim naporom osvobodi.

„Pozdraviti moram Vašo gospo sestro,“ pravi.

„Že zdaj? . . . Saj Vas še niti videla ni . . . toliko ljudi stoji okolo nje . . . Sedite še malo sem k meni.“

Moral je sestri poleg nje.

„Mi bomo tudi odpotovali,“ dejala je.

„Tako?“

„Da, pred jedno uro dobili smo od mojega svaka telegram, ki nas je vrle oveselil. Prav za prav se je hotel stoprav v jednom meseci vrniti, zdaj pa pride že v dvanajstih dneh. Pojutrnjem ukrca se v Novem Yorku na ‚Labrador‘ in mi ga v Havru vsprejmemo . . . Pojutrnjem odpotujemo ter otroka vzamemo s sabo. Deset dni pri morji jima bode dobro delo . . . Kako se bode moj svak veselil, spoznati Vas . . . Pač saj Vas že pozna! V najinih pismih sva mu mnogo napovedali o Vas, in uverjena sem, da bosta izborno drug za drugega. On je vrl človek . . . Koliko časa pa boste od doma?“

„Dvajset dnij.“

„Dvajset dnij . . . vedno v taboru?“

„Da, gospodična, v taboru pri Cercottu.“

„Sredi gozda Orleanskega. To mi je že davi Vaš boter pravil. Seveda se zelo veselim, zopet videti svojega svaka, a vendar grem nerada od tod. Sicer bi vsako jutro šla k Vašemu botru, in on bi mi vedno lahko kaj novega povedal o Vas. Hočete

li čez deset dni mojej sestri pisati majhen listič, samo par vrstic — toliko časa boste pač imeli — in povedati nam, kako Vam gre in če nas še neste pozabili?“

„Vas pozabiti! Vašo milobo, Vašo dobroto pozabiti! Nikoli, gospodična Betina, nikoli!“

Glas se mu je tresel; bal se je lastne vzburjenosti svoje. Vstal je.

„Zdaj moram pa pozdraviti Vašo gospo sestro. Videla me je in bi se čudila . . .“

Šel je preko salona in Betina mu je sledila z očmi. Gospa Nortonova sedla je bila h klavirji, hoče mladim ljudem nekaj za ples zaigrati. Pavel Lavardens stopi h gospodični Percivalovej:

„Smem li drzniti se, gospodična?“

„Moj Bog, meni se zdi, da sem že gospodu Ivanu obljubila,“ odgovori Betina.

„Ako temu ni tako, potem vsakako upam . . .“

„Gotovo.“

„Betina odide k Ivanu, ki je bil prisedel h gospe Scottovej.“

„Ravnokar sem se zlagala,“ pravi. „Gospod Lavardens me je povabil na ples, a jaz sem mu od-

govorila, da sem ta valček že Vam obljubila. Kaj ne, da hočete?"

Držati jo v svojih rokah, dihati vonjavo nje las. To je presegalo Ivanove moči . . ."

„Prav žal mi je, gospodična, a ne morem . . . nocoj mi je zelo slabo . . . Prišel sem samo zato, da brez slovesa ne odidem, a plesati, ne, tega ne morem.“

Gospa Nortonova prične uvod k valčku.

„No,“ pravi Pavel, ves osrečen prihitejši, „je li on, ali sem jaz?“

„Vi ste,“ veli Betina žalostno, očesa ne obrnivši od Ivana.

Bila je vsa zmešana in odgovarjala je, ne vedoč, kaj govori. Takoj jej je bilo žal, da je uslišala Pavlu prošnjo. Morala bi ostati pri njem . . . A bilo je prepozno. Že jo je Pavel prijel za roko ter jo vlekkel s seboj.

Ivan je vstal ter opazoval Betino in Pavla. Stemnilo se mu je pred očmi, neznano je trpel.

„Še jedno mi preostaje,“ pravi sam v sebi. „Porabiti moram ta valček ter izginiti . . . Jutri se s par vrsticami opravičim pri gospe Scottovej.“

Šel je proti vratom. Betine ni več videl. Da jo je videl, ostal bi bil.

A Betina ga je uzrla in na enkrat je rekla Pavlu:
 „Lepa hvala, gospod Lavardens, malo trudna sem . . . Nehati hočeva . . . Saj mi odpustite, jelite?“

Pavel jej ponudi roko.

„Ne, hvala Vam,“ pravi ona.

Vrata so se bila že zaprla, Ivan je izginil. Betina steče preko salona in Pavel strmeč gleda za njo. Kar se je godilo, bilo mu je nedoumno.

Ivan je bil že na stolbi, ko začuje za saboj klic:
 „Gospod Ivan! Gospod Ivan!“

Ustavi se ter se ozre. Ona je stala tik njega.

„Vi odhajate . . . niti ‚z Bogom‘ mi ne rečete?“

„Prosim, oprostite, bil sem tako truden . . .“

„Potem pa vendar ne pojdete peš? Vreme slabo kaže.“

Iztegnila je roko skozi okno.

„Glejte, že dežuje.“

„Prav malo.“

„Popijte še čašo čaja z mano v malem salonu, potem pa Vas dam domov peljati. Takoj se mora pripraviti voz“, zakliče jednemu služabniku.

„Prosim Vas, nikar, gospodična! Sveži zrak mi bode dobro del . . . treba mi je premikanja . . . Pustite me, naj grem.“

„Idite torej . . . A plašča nimate . . . Vzemite jeden mojih ogrinjal.“

„Mene ne zebe, dočim Vi . . . v tej lahnej obleki! . . . Grem, da Vas prisilim, da se ne izpostavljate še dalje hladnemu vzduhu.“

Ne da bi jej bil podal roko, reši se v begu ter naglo zleti po stopnicah.

„Ako se dotaknem nje roke,“ dejal si je, „sem izgubljen; ne bodem mogel več prikrivati skrivnosti svoje.“

Skrivnosti svoje! On ni vedel, da je Betina brala v njegovem srci kakor v knjigi, široko odprtej.

Prispevši v dno stopnic, oprezoval je Ivan jeden hip. Sililo mu je na ustni: „Ljubim jo, obožavam jo! In samo zaradi tega je nočem več videti!“

A te besede ostale so neizgovorjene, korakal je dalje ter kmalu izginil v nočnej temoti.

Betina je ostala na stopnicah, v svetlem okviru vrat. Debele deževne kaplje padale so jej

na gola pleča ter jo pretresovale. A ona ni pazila na to; razločno je čula udarce svojega srca.

„Dobro sem vedela, da me ljubi,“ dejala je, „zdaj pa vem, da i jaz njega ljubim, da . . . tudi jaz . . .“

Najedenkrat uzre za velikimi stekli v vratih senci dveh slug, nepremično stoječih znotraj v stolbišči. Betina stori par korakov proti salonu . . . sliši glasen smeh in glasove valčka, še zmirom ne končanega. Ustavi se. Sama hoče biti, čisto sama, zategadelj pravi jednemu od služabnikov:

„Povejte mojej sestri, da sem trudna in da sem šla v svojo sobo.“

Njena hišna Anica je bedech sedela na stolu. Betina jo pošlje proč, češ, da se hoče sama sleči . . . Vrže se na sofo in sladka omahlost jo obide.

Kar se odpro vrata nje sobe. Bila je gospa Scottova.

„Ti si bolna, Betina?“

„Ah, Suzanka, ti si, Suzanka moja! Kako si ljubezniva, da si prišla! . . . Sedi k meni, prav tik mene.“

Kakor dete stisne se sestri v naročje, ter glavo nasloni ob Suzankina gola pleča. Potem se nenadoma prične ihteti, tako silno, da jej je vse telo vztrepetavalo.

„Betina, ljubica moja, kaj pa ti je?“

„Nič, nič . . . samo moji živci . . . veselje . . .“

„Veselje?“

„Da . . . da . . . čakaj, pusti me še malo jokajočo; tako dobro mi deje. Le brez skrbi bodi . . . brez skrbi.“

Pod sestrinimi poljubi se Betina polagoma upokoji.

„Tako, zdaj je minilo, zdaj ti vse povem . . . Vse se vrti o Ivanu.“

„Ivan! Ti ga zoveš Ivana?“

„Da, zovem ga Ivana . . . Ali se ti ni že nekaj časa sem čudno zdelo, da je tako žalosten in nesrečen videti?“

„Da, vsakako!“

„Prišedši, sedel je k tebi ter ostal tam molčeč in na ves svet zabeč, tako, da sem se nekaj dnij — odpusti mi mojo odkritosrčnost, a saj veš, da ne morem drugače — celo povpraševala, ni li

morebiti v tebe zaljubljen, Suzanka. Ti si tako dražestna, da bi bilo to popolnem naravno. A temu ni tako, on ne ljubi tebe, ampak mene!“

„Tebe?“

„Da, mene, le poslušaj . . . Jedva se je upal pogledati me, izogibal se me je, bežal pred menoj . . . da, očitno je, da se me je bal. Zdaj pa pošteno povej, ali sem v resnici tako strašna?“

„Ne, nikakor ne.“

„Potemtakem se ni bal mene, marveč mojega grdega denarja! Ta denar, ki vse druge vleče nase ter jih mika, njemu dela strah, njega oplahuje, kajti on ni, kakor so drugi, on . . .“

„Pazi, dete moje, mogoče, da se varaš . . .“

„Ne, ne, ne varam se. Baš odhajajoč izpregovoril je na stolbi par besed z mano. Besede neso bile nič, a ti bi bila morala videti njegovo zmešanost, če prav se je z vso silo skušal vzdrževati. Suzanka, moja Suzanka, pri mojej ljubezni zate — Bog sam vé, kako prisrčna je ta ljubezen — moje trdno, neomajljivo prepričanje je: Da sem bila ravno kar mesto gospodičine Percivalove ubogo malo dekcle, Ivan bi me bil takoj prijel za roko ter mi rekel,

da me ljubi. In če bi bil on tako govoril, veš li, kaj bi mu bila jaz dala v odgovor?“

„Da ga i ti ljubiš.“

„Da, zato sem tako srečna. Utepla sem si v glavo, da hočem moža, ki bode moj soprog, obožavati . . . Ne rečem, da zdaj že obožavam Ivana, a pričinja se vender le. Ah, Suzanka, in pričinja se tako sladko.“

„Betina, to me vznemirja, da te vidim tako vzburjeno. Na vso moč želim, da bi te gospod Reynaud uprav tako srčno častil . . .“

„Ah, več nego to, več nego to!“

„Da bi te torej uprav tako srčno ljubil, ako že hočeš. Da, prav imaš, on te ljubi . . . in ti si tudi vredna najbolj plameneče ljubezni, dete moje. Kar zadeva Ivana — kakor vidiš, ga tudi jaz že zovem Ivana — znano ti je, kaj jaz mislim o njem. Jeden mesec sem sva imeli dostikrat priložnost, o tem govoriti. Visoko ga čislam, ali pa je tudi on mož, ki tebi pristoji?“

„Ako ga ljubim, da . . .“

„Jaz hočem pametno govoriti s tabo, a ti mi vedno govoriš o . . . Jaz imam več skušnje, Betina,

nego je ti moreš imeti . . . Razumi me prav . . . Od naju dohoda v Pariz živeli sva v sijajnej, velearistokratskeji družbi . . . Da si hotela, zdaj bi bila že markiza ali kneginja . . .“

„A jaz nesem hotela.“

„Ali ti bode vse jedno, ako te bodo zvali samo gospo Reynaudovo?“

„Popolnem vse jedno, ako ga ljubim . . .“

„Vedno se zopet vračaš k temu . . .“

„To je pa tudi poglavitno . . . vse drugo je neznatno . . . ako že hočeš, da pametno govoriva. Priznavam, da to glavno vprašanje še ni do cela rešeno in da sem si morebiti prezgodaj kaj ubila v glavo. Zdaj vidiš, kako sem pametna. Ivan jutri odpotuje in stoprav čez dvajset dnij ga bodem zopet videla. Teh dvajset dnij imam dovolj časa posvetovati se sama s seboj in sama sebi pojasniti se. Zdaj vidiš, da vkljub svojemu vihravemu bitju morem biti jako resna in preudarna, ni li res?“

„To vidim.“

„Obračam se torej do tebe s prošnjo, s kakeršno bi se obrnila do matere svoje, ako bi bila še živa. Ako ti čez dvajset dni rečem: ‚Suzanka,

prepričana sem, da ga ljubim!“ ali mi bodeš potem dovolila, da pojdem sama k njemu ter ga vprašam, me li hoče za ženo? Tako si ti storila z Rihardom . . . Povej, Suzanka, ali mi bodeš to dovolila?“

„Da, dovolim ti.“

Betina poljubi svojo sestro ter jej dve besedi šepne v uho:

„Hvala, mamica!“

„Mamica! Mamica! Tako si me nazivala, ko si bila še otrok in sva bili še obe čisto osamljeni na svetu, kadar sem te zvečer v Novem Yorku v naju revnej sobi slačila, kadar sem te nosila na rokah ter te potem položila v tvojo posteljico, skušajoč te lahko uspavati s petjem.“ Od tistih dob, Betina, bila mi je jedina želja, videti te srečno. In samo zaradi tega te prosim, dobro si premisli. Ne odgovarjaj mi, zdaj ne govoriva več o tem. Pusti te hočem popolnem v miru. Poslala si Anico ven . . . Hočeš li, naj bodem nocoj zopet jedenkrat tvoja mamica, da te slečem ter te spravim v posteljo, kakor nekdaj?“

„Da, da, prav rada.“

„Ali mi tudi obljubiš, da bodeš prav pametna, ležeč v postelji?“

„Pametna, kakor kakšna podoba.“

„Da si bodeš prizadevala zaspiti?“

„Na vso moč . . .“

„Prav pošteno, brez krivih mislij?“

„Prav pošteno, brez krivih mislij.“

„Tako je prav.“

Deset minut pozneje je dražestna glavica Betine rahlo počivala v blazinah, z zobci obšitimi. Suzanka pravi svojej sestri:

„Zdaj hočem zopet poiskati družbo, ki me nocoj v resnici dolgočasi. Predno pojdem spat, pridem še jedenkrat k tebi, da pogledam, če spiš. Ne govori . . . spij!“

Odšla je in Betina je ostala sama. Bila je zelo pridna, pošteno prizadevaje si, da bi zaspala. A posrečilo se jej je le na pol. Objel jo je poluspanec, gugajoč jo mej sanjami in resnico. Obljubila je bila, da na nič ne bo mislila, a vender je mislila nanj, vedno nanj, a nejasno in zmešano. Koliko časa je tako ležala, tega bi ne bila mogla povedati. Najedenkrat se jej zazdi, da je nekdo šel skozi njeno

sobo, pogleda skozi poluodprte trepalnice ter spozna svojo sestro. Prav z zaspanim glasom pravi jej:

„Veš li, da ga ljubim?“

„Pst! . . . Spij, spij!“

„Saj spim . . . spim!“

In zdaj je zaspala do dobra, a vender le ne tako trdno, kakor sicer, kajti okolo štirih zjutraj vzdramil jo je šum, katerega bi jeden dan prej niti v spanji ne bila opazila. Dež je lil v potokih ter udarjal ob dve veliki okni Betinine sobe.

„Oh, ta dež,“ pravi sama pri sebi, „kako bode premočen!“

To je bila prva nje misel. Vstane, gre golih nog skozi sobo ter odpre zatvore v oknih. Jutro je bilo sivo in oblačno, nebo kakor poplavljeno. Vihar je tulil, v silovitih pojenjujočih vrtincih dež po-deč s sabo.

Betina ni šla več v posteljo. Čutila je, da jej je nemogoče zopet zaspati. Obleče spalno suknjo ter obstoji pri oknu, gledajoča ven v lijoči dež. Ker je že moral iti, bila bi vsaj želela, da bi prvo svojo etapo napravil o lepem vremenu, v jasnej solnčnej svetlobi.

Ko je Betina pred jednim mesecem prišla na Longueval, ni vedela še, kaj je etapa. Danes jej je to znano. Etapa pri topničarstvu je trideset do štirideset kilometrov poti, z jednournim počitkom za zajutrekovanje. Abbé Konstantin jej je to povedal. Kadar zjutraj skupno obiskujejo svoje reveže, Betina vedno župnika obsipa z vprašanji o vojaških rečeh, sosebno pa o topničarskeji službi.

Pet ali šest milj v tej plohi! Ubogi Ivan! Betina misli na malega Turnerja, na malega Nortona, na Pavla de Lavardensa, kateri vsi še prav mirno polegajo do desetih v svojih posteljah, dočim mora Ivan ven v ta potop.

Pavel de Lavardens! To ime vzbuja v njenej duši bolesten spomin, spomin na tisti valček sinoči . . . Ona je tako plesala, a Ivan je bil tako žalosten! V Betininih mislih je to do malega že strahovita pregreha, katero je storila.

In pa, ni li bila v zadnjem razgovoru z Ivanom premalo pogumna in odkritosrčna? On ni mogel, ni se upal govoriti; a ona bi bila morala kazati več nežnočutnosti, več udajanja. Žalostnemu in trpečemu, kakeršen je bil, ne smela bi pustiti peš iti domov.

Morala bi ga na vsak način zadržati . . . Domišljija Betini čedalje burneje dcluje. Na Ivana je gotovo napravila utis, kakor da je povsem zlobno malo bitje, brez srca in brez sočutja.

V pol ure mora odpotovati, odpotovati za dvajset dnij . . . Da bi le našla kakovo sredstvo! . . . A ni ga takega sredstva . . . Polk pojde pod teraso za parkovim zidom. Kar obide Betino drzna želja, da bi videla Ivana mimo idočega. Ako jo tam uzre to uro, izprevideti mora na vsak način, da ga hoče prositi odpuščanja za včerajšnjo grozovitost svojo . . . Da, tja pojde . . . Toda, saj je vendar Suzanki obljubila, da bode pametna, kakor podoba; to pa, kar zdaj namerava storiti, je li v resnici pametno? Nu, vrnivši se, Suzanki vse pripozna in Suzanka jej že odpusti.

Šla bode! Šla bode! A kaj naj obleče? Tu ima samo plesno opravo, muselinasto spalno suknjo, par brezpetnikov in par plesnih čevljev iz modre svile. Da bi vzbudila hišno . . . tega se nikakor ne upa . . . Potem pa, zadnji čas je, samo jedne četrti še manjka do petih, ob petih pa polk odide.

Pomagati si mora z muselinasto spalno suknjo in svilenimi čevlji. V predhišji bode že našla kak

klobuk, kakor tudi svoje male cokljice za vrt in veliki škotski plašč, katerega zmirom obleče v deževnem vremu. Sila oprezno tiho odpre sobina vrata; v gradu še vse spi, splazi se skozi hodnike ter prestopi stolbo.

Da bi bile le male cokljice na svojem mestu; ta misel jo živo vznemirja. Da, so že tu! Obleče jih čez svoje plesne čevlje ter se zavije v veliki plašč. Čuje, kako dež zunaj s podvojeno silo lije. Tu najde velik dežnik, kakeršne rabijo služabniki na sedalu. Vzame ga, dobra je! . . . A hoteča zdaj iti ven najde, da so hišua vrata zaprta z močnim železnim zapahom. Skuša ga umakniti, a železni zapah se ne gane in velika ura na steni v stolbišči se počasi oglasi s petimi udarci. Zdaj-le odide!

A hoče ga videti! Mora ga videti! Volja jej raste z zaprekami vred. Še jedenkrat se siloma upré . . . zapah se uda . . . A Betina se je pri tem malo oprášnila na roko in pokazalo se je nekaj kapljic krvi. Betina ovije svoj žepni robec okolo roke, trdneje poprime velik dežnik, zasuče ključ ter odpre vrata. Naposled je zunaj!

Vreme je grozno! Veter in dež dvigata drug čez drugega. Pet, šest minut potrebuje do terase ob cesti. Betina prodira dalje z upogneno glavo, do cela skrita za velikanskim dežnikom svojim. Že je storila kakih petnajst korakov, kar jo poprime zloben, besneč vrtinec, trga jo za plašč, dvigne jo skoro od tal ter jej s silo dežnik preobrne. A to še ni vse . . . uničenje je popolno! Betina je izgubila jedno svojih malih cokelj . . . kajti to sploh neso bile prave coklje, marveč lepe, male stvarice, samo za lepo vreme napravljene.“

In baš ta hip, ko se Betina obupno bori z viharjem ter se s svojim modrim plesnim čevljem pogrezuje v razmehčanem pesku, prinese veter iz daljave glas trobente Zdaj polk odhaja! Betina stori junašk sklep: pustivši dežnik na miru, pobere svojo cokljo, obuže si jo, kakor se dá, ter hiti dalje, mej tem ko potop lije nanjo.

Slednjič je pod drevesi, ki jej dajo malo varstva. In zopeč zasliši glas trobente, ta pot že bliže. Betini se zdi, da čuje drdranje voz. S poslednjim naporom sili dalje . . . tu je terasa . . . na mestu je . . . Bil je zadnji čas! Dvajset korakov pred sabo

opazi že belce trobentačev in na cesti vidi v dežji topove in municijske voze, v dolgej vrsti bližajoče se. Ustopi se pod varujočo streho jedne izmej starih lip na robu terase. Gleda, čaka. V tej zmešanej množici jezdecev je on! Ali ga bode spoznala? Ali jo on bode videl? Morebiti po naključji baš v to stran obrne glavo.

Betina ve, da je poročnik pri drugej bateriji svojega polka, in ve, da vsako baterijo čini šest topov in šest municijskih vozov. Prvo baterijo mora torej pustiti mimo, to je šest topov in šest municijskih vozov odšteti, in potem on pride . . .

In res, evo ga prihajajočega; zaviti je v velik plašč, ugleda jo ter spozna. Nekaj trenutij prej je mislil na dolg izprehod, katerega je nekega večera v mraku ž njo napravil po tej terasi. In zdaj je dvignil svoj pogled, in na istem mestu, na katerem je še stala v njegovem spominu, našel jo je zopet.

Pozdravi jo in z razkrito glavo obrne se v lijočem dežji na svojem konji ter gleda za njo, dokler jo je mogel dozreti, in zopet pravi sam pri sebi, kar je bil že prejšnji dan rekel:

„To je zadnjikrat!“

Ona mu je z obema rokama namigovala pozdrave svoje in pri tem sta se mali roki zaporedoma toliko približali njenim ustnicam, da bi bil človek lahko mislil . . .

„Ah,“ dejala je sama v sebi, „zdaj mora pač umeti, da ga ljubim, zdaj mi mora odpustiti moj denar! . . .“

Deveto poglavje.

Deseti avgust bil je tisti dan, ki je imel Ivana privedi nazaj na Longueval.

Betina se jako zgodaj že vzbudi, vstane ter takoj hiti k oknu. Svetlo solnce že stoji na nebu ter že razpršava jutranje megle. Sinoči je bilo nebo zakrito z žugajočimi oblaki; Betina je le malo spala in celo noč si je pravila:

„Da bi le jutri zjutraj ne deževalo!“

Vreme je krasno. Betina je malo praznoverna in zato ima trdno upanje in pogum. Dan se dobro pričinja in tako se bode tudi dobro končal.

Gospod Scott se je bil pred nekaj dnevi vrnil. Betina ga je o dohodu tovrnega čolna s Suzanko

in otroki čakala na bregu v Havru. Neso mogli nehati objemati in nežno poljubovati se. Potem se je Rihard obrnil k svojej svakinji:

„No,“ dejal je smeje se, „kdaj pa bode poroka?“

„Katera poroka?“

„Z gospodom Ivanom Reynaudom.“

„Ali ti je sestra kaj pisala?“

„Suzanka? O ne . . . Suzanka mi ni razodela ni trohice . . . Ti si mi sama pisala, Betina. Dva meseca sèm je v vseh tvojih pismih le o tem mladem častniku govorjenje.“

„V vseh mojih pismih?“

„Da, da, pisala si mi češče in obširneje nego navadno. Zaradi tega se gotovo ne pritožujem, a drznem se vprašati, kdaj mi misliš predstaviti mojega svaka?“

On je govoril to v šali, a Betina mu odgovori:

„Nadejem se, da prav kmalu.“

Gospod Scott izprevidi, da je stvar ozbiljna. Ko so se peljali proti domu, zahteva Betina v železniškem vozu svoja pisma od Riharda nazaj. Pre-

čita jih še jedenkrat, in res, na vsakej strani teh listov je govorjenje o njem! Tukaj najde do pičice opisan prvi njiju sestanek; tu je slika Ivana na vrtu župnikovega domu, s tistim slamnikom in skledo za salato. In tu zopet gospod Ivan, neprestano gospod Ivan! Izprevidela je, da ga ljubi že dokaj delj, nego si je sama mislila.

Desetega avgusta je torej. Zajutrek v gradu je končan. Harry in Bella sta še nestrpljiva. Znano jima je, da mora polk o polu dveh marširati skozi vas. Obljubljeno jima je, da bosta videla vojake mimo idoče, kajti tudi za njiju je povrat topničarskega polka velik dogodek, kakor za Betino.

„Pojdi z nama, teta Betty,“ ..veli Bella.

„Da, pojdi,“ pravi Harry, „pojdi z nama. Zopet bomo videli našega prijatelja Ivana na njegovem velikem sivcu.“

Betina se krepko ustavlja vsem prošnjam, a kako velika je skušnjava! A ne, noče iti ž njima, Ivana hoče videti stoprav zvečer ob odločilnem sestanku, za katerega se že dvajset dnij pripravljala.

Otroka odideta s svojima guvernantama. Betina, Suzanka in Rihard sedejo v park, prav blizu grada in Betina povzame besedo:

„Spomniti te moram danes tvoje obljube, Suzanka. Gotovo še veš, kaj se je godilo mej nama tisti večer pred njegovim odhodom. Dogovorili sva se, ako ti bodem jaz v dan njegove vrnitve rekla: ‚Suzanka, uverjena sem, da ga ljubim!‘ — da mi ti dovoliš brez ovinkov obrniti se nanj, ter vprašati ga, me li hoče za ženo.“

„To sem ti obljubila. Toda si li popolnem prepričana . . .?“

„Popolnem. Povem ti torej, da ga nameravam semkaj pripeljati — prav sem-le,“ pristavi smeje se, „ravno na to-le klop. Tu mu bodem govorila do malega iste besede, katere si svoje dni ti Rihardu govorila . . . Tebi se je posrečilo, Suzanka . . . Postala si popolnem srečna, in to tudi jaz hočem postati! Je li Suzanka s tabo kaj govorila o gospodu Reynaudu, Rihard?“

„Da, rekla mi je, da ga ni človeka, katerega bi bolj čislala, toda . . .“

„Toda povedala ti je tudi, da bi ta čast za me utegnila biti malo pretiha, preveč meščanska . . . O, ti zlobna sestra! Je li mogoče verjeti, Rihard, da jej nikakor ne morem pregnati te bojazni? Ona ne umeje, da pred vsem hočem ljubiti in biti ljubljena. Si li moreš misliti, Rihard, da mi je pretekli teden nastavila sila grdo past? Znano ti je, da je na svetu neki knez Romanelli?“

„Da, ti bi bila lahko kneginja.“

„Res, menim, da bi me to ne stalo dosti truda. A dalje! Nekega dne sem bila tako nespametna, da sem Suzanki povedala, da bi se mi knez Romanelli, za silo, zdel še dosti dober. Misli si, kaj je ona zdaj storila? Turnerjevi so bili v Trouvillu in Suzanka je takoj skovala majhno zaroto . . . Naredili so, da sva se pri zajutreku sešla s knezom, a uspeh je bil uničujoč! . . . Dosti dober! . . . Celi dve uri, kateri sem občevala ž njim, sem se neprenehoma povpraševala, kako je to mogoče, da sem kaj takega izustila? . . . Ne, Rihard, ne, Suzanka, jaz nečem biti niti kneginja, niti grofinja, niti markiza. Samo gospa Reynaudova hočem biti,

ako je gospodu Ivanu Reynaudu po volji . . . in to še ni popolnem gotovo.“

Polk je stopil v vas, in najedenkrat je zadonela skozi vzduh fanfara tromb, bojevito in veselo vse ob jednom. Vsi trije so molče sedeli. Polk je šel mimo, in ž njim Ivan . . . Glas je pojemal v daljavi in Betina je nadaljevala:

„Ne, to nikakor še ni gotovo. A on me ljubi, ljubi me iskreno, seveda, ne da bi me že natanko poznal. Mislim, da pač zaslužim še drugo ljubezen; gotovo bi ga ne navdajala s tolikim strahom, ako bi me le natančneje poznal. Zategadelj prosim vaju dovoljenja, da smem nocoj prosto in odkrito govoriti ž njim.“

„Midva ti prav dajeva,“ odgovori Rihard. „Saj veva, da ti nesi nikdar v stani storiti kaj nelepega in neplemenitega, Betina.“

„Vsaj prizadevala se bodem.“

Otroka pritečeta nazaj. Videla sta Ivana, ves je bil bel od prahu in voščil jima je „dober dan.“

„Prijazen pa le ni bil,“ meni Bella.“ Ni se ustavil, da bi govoril z nama . . . Saj se je sicer vselej ustavil — danes se pa ni hotel.“

„Pač, hotel je, hotel,“ pristavi Harry; „najprej je naredil, kakor da hoče . . . potem pa vendar ni hotel ter je jezdil dalje.“

„Nazadnje se je pa vender ustavil. Kako lepo je govoriti z vojakom, zlasti ako je na konji!“

„Ne samo zaradi tega; midva sva prijatelja z gospodom Ivanom. Ako bi ti vedel, papa, kako je dober in kako lepo se zna z nama igrati!“

„In kako lepo zna risati! Ali še veš, Harry, kako smešen je bil tisti veliki Pulcinell s palico?“

„In pa mačka, mačka je bila tudi zraven . . .“
Otroka odideta, zmirom še govoreč o svojem prijatelji Ivanu.

„Saj je vsa hiša zaljubljena vanj,“ meni gospod Scott.

„In ti bodeš tudi, kadar ga spoznaš,“ odvrne Betina.

Polk se je bil za vasjo na širokej velikej cesti spustil v dir . . . Tu je bila terasa, na kateri je Betina stala tisto jutro, in Ivan je mislil sam pri sebi: „Ako bi bila zdaj tam!“ Dvomi in upa . . . zdaj dvigne glavo ter pogleda gori . . . Ni je tam!

Ni je zopet videl! Ne bode je zopet videl . . . vsaj za dolgo časa ne. Še danes zvečer ob šestih hoče odpotovati v Pariz. Jeden izmej ravnateljjev pri vojnem ministerstvu se zanimlje zanj. Prosim hoče, da bi ga predstavili v drug polk.

Ivan je tam v Cercottu dokaj mislil v samoti in posledek vsega premišljevanja je bil ta, da ne more, da ne sme postati Betine soprog.

Vojaki razsedejo na dvorišči v vojašnici. Ivan se poslovil od svojega polkovnika in od tovarišev. Zdaj je vsega konec. Prost je in lahko bi šel . . . A ne gre še. Okolo sebe gleda . . . Kako srečen je bil še pred tremi meseci, kadar je mej ropotanjem topov, drdrajočih po Souvignyjskem tlaku, jezdil s tega velikega dvorišča! Kako žalosten odhaja danes! Nekdaj je bil tu njegov svet . . . kje bode neki odslej?

V svoje stanovanje gre. Piše gospe Scottovej ter jej pove, da ga službene zadeve silijo, takoj odpotovati, da danes opoludne ne more več obedovati v gradu. Prosi gospo Scottovo, naj ga lepo priporoči gospodični Betini . . . Betina! . . . Ah, kako težko

ga je stalo, zapisati to ime! . . . Sklene pismo . . .
Hoče je takoj odposlati.

Pripravlja se za odpotovanje. Potem se hoče še od svojega kuma posloviti. To mu je najtežje . . . Govoriti hoče pri njem samo o kratkej odsotnosti.

Odpre jeden predal svoje pisne mize, hoteč novcev ven vzeti. Kar ga zbode najprej v oči majhen list na višnjem papirji . . . To je jedini listič, katerega je dobil od nje:

„Ali boste tako prijazni, da mi po prinesitelji tega lista pošljete knjigo, o katerej ste mi sinoči pravili? Mogoče, da bode malo pretežka zame, a vendar hočem poskusiti brati jo! Da se kmalu vidimo! Pridite prej ko mogoče!“

Podpis je bil: „Betina“. Ivan vedno vnovič čita te vrstice . . . A kmalu ni mogel več čitati. Oči so se mu pomračile.

„To je jedino, kar mi ostane od nje!“ dejal si je.

Ravno ta čas sedela sta abbé Konstantin in Pavlina drug zraven drugoga. Proračun imata. Gmotne razmere so sijajne; v blagajnici je več nego dva tisoč frankov! Želje Suzanke in Betine so se izpol-

nile: nobenega reveža ni več v okolici! Staro Pavlino časih celo malo vest peče.

„Glejte, gospod župnik,“ pravi, „morebiti pa vender malo preveč dajemo. V sosednjih krajih že ljudje tu in tam vedo, da mi tukaj s tako radodarno roko delimo miloščino. Ali veste, kaj se kaknega lepega dne utegne zgoditi? Vsak se bode hotel kot revež naseliti v Longuevalu.“

Župnik da Pavlini petdeset frankov in ta jih gre izročit možu, ki je bil padel s senenega voza ter si zlomil roko.

Abbé Konstantin sam ostane doma. Poln skrbi razmišlja svoje misli. Čakal je polk, ko je mimo šel, a Ivan se je ustavil jedva par trenutkov; bil je zelo žalosten videti. Že nekaj časa sem je abbé opazoval, da Ivan ni bil več tako vesel in živahen kot nekdej. Župnik si zaradi tega ni nič belil glave, ker je mislil na tako mimogredoče mračno razpoloženje duha, kakeršno je pač lastno mladini, o katerem pa takšen dober star duhovnik ni nič več vedel. Danes pa ga je bila pobitost Ivanova prav posebno zavzela.

„Takoј pridem, boter,“ dejal je župniku. „Govoriti mi je z Vami.“

Potem je nag'lo odjezdil. Abbé Konstantin še toliko časa ni imel, da bi bil njegovemu konju dal košček sladkorja, ali prav za prav tiste koščke sladkorja, kajti imel jih je vedno pet do šest v žepu, misleč, da je vrli konj čez deset dobrih maršev in čez dvajset noči pod milim nebom pač zaslužil to ugodljivost. Sicer pa, odkar je gospa Scottova bivala v gradu, dobil je konj pogostokrat par koščkov sladkorja. Abbé Konstantin je postal cel zapravljivec; čutil se je, kakor da je milijonar in sladkor za Ivanovega konja bil je jedna potratnih zabav. Nekega dne je konju celo hotel povedati običajni svoj govorček: „To je od nove „graščakinje Longuevalske. Moli nocoj za njo!“ —

Ob treh prišel je Ivan na župnikov dom in abbé mu je takoj šel nasproti:

„Rekel si mi, da ti je z mano govoriti. Kaj pa je?“

„Osupnilo Vas bode in užalilo, boter, in zato tudi mene žalosti. Prišel sem slovo jemati od Vas.“

„Slovo jemati? Ali pojdeš proč?“

„Da, proč pojdem.“

„Kdaj pa?“

„Še danes . . . čez dve uri.“

„Čez dve uri! Ali nocoj morava še večerjati v gradu.“

„Ravnokar sem pisal gospe Scottovej, opravičujoč se. Odpotovati moram, naj pride, kar hoče.“

„Tako?“

„Tako.“

„Kam pa?“

„V Pariz.“

„V Pariz! A zakaj si tako naglo sklenil?“

„Saj to ni prišlo tako naglo. Dolgo časa sem že mislil na to pot.“

„A ničesar mi nesi povedal o tem! . . . Ivan, to ni kar si bodi . . . ti si mož in jaz nemam več pravice, da bi te imel kot otroka. A to veš, kako te ljubim . . . Ako te kaj skrbi, ako si žalosten, zakaj se mi ne odkriješ? Morebiti ti morem svetovati in pomagati. Ivan, zakaj hočeš v Pariz?“

„Tega Vam nesem nameraval povedati, ker Vas bode užalostilo . . . A pravico imate, da

zveste . . . Zato pojdem v Pariz, da se dam upisati v drug polk.“

„V drug polk? Ti hočeš Souvigny ostaviti?“

„Da, to je, Souvigny hočem ostaviti . . . samo za nekaj časa, za malo časa . . . a ostaviti moram Souvigny, ker ga moram.“

„Na mene pa kar nič ne misliš, Ivan? . . . Za malo časa! Meni je sploh le malo časa še živeti! In te poslednje mojih dnij, za katere se mi je zahvaliti milosti božje, bila je vsa moja sreča, tebe videti v svojej bližini. Zdaj pa hočeš oditi! Vsaj malo še počakaj, Ivan, kratek čas še potrpi, saj ne bode več dolgo trajalo. Počakaj še, da me ljubi Bog pokliče k sebi, da bodem tam gori zopet združen s tvojim očetom in z materjo tvojo! . . . Ne hodi od mene, Ivan, ne hodi od mene!“

„Ako me Vi ljubite . . . Saj veste, tudi jaz Vas srčno ljubim . . .“

„Da, to vem.“

„Ljubim Vas z isto nežnostjo, s katero sem Vas ljubil, ko sem bil še čisto majhen, ko ste me vzeli za svojega ter vzgojevali me. Moje srce se

ni izpremenilo in se nikoli ne bode izpremenilo . . . Ali če me dolžnost in čast silita, naj grem proč . . .“

„Da, če gre za dolžnost in čast! . . . Ne reci mi nobene več, Ivan . . . Pred tem se vse umakne, vse, vse. Vem, da si bil zmironi dober sodnik o svojej dolžnosti in časti svojej . . . Idi, dete moje, idi! Nič več te ne vprašam, nič več nočem vedeti.“

„No, potem Vam pa hočem vse povedati,“ vsklikne Ivan, prevzet od ginenosti svoje. „Tudi bolje je, da vse izveste. Vi ostanete tu, šli boste v grad, videli jo boste zopet!“

„Koga?“

„Betino!“

„Betino!“

„Jaz jo obožavam, boter, obožavam jo!“

„Ubogo dete moje!“

„Odpustite mi, da Vam govorim o teh rečeh . . . a Vam govorim, kakor bi govoril očetu svojemu. Potem pa . . . nikdar z nikomer nesem mogel govoriti o tem . . . malo, da mi ni umorila srca . . . Polagoma se me je polastila ta blaznost, zoper mojo voljo, ker lahko si mislite . . . Mogočni Bog! Baš tukaj sem jo jel ljubiti! Saj veste, ko je

došla s svojo sestro . . . Mali zvitki zlatnikov . . .
 njeni razpuščeni lasje . . . zvečer pa v cerkvi! . . .
 Potem mi je dovolila, videti jo in zaupno govoriti
 ž njo in občevati . . . In Vi sami ste mi neprestano
 le o njej govorili, vedno hvaleči njeno krotkost, do-
 broto njeno. Kolikokrat ste mi rekli, da na sveti ni
 boljšega srca!“

„Tako sem mislil . . . in še danes tako mi-
 slim . . . nikdo od tu je ne pozna boljše od mene,
 ker sem jo jaz sam videl pri revežih. Ko bi ti ve-
 del, kako nežnočutno in pogumno se je kazala zju-
 traj na najinih potih! Niti uboštvo, niti bolezen je
 ni oplašila . . . Sicer pa nemam prav, da tebi go-
 vorim o tem . . .“

„Ne, ne, sicer je ne smem videti več, a tako
 rad slišim govoriti o njej!“

„Nikdar v svojem življenji, Ivan, ne bodeš na-
 šel blažje in velikodušneje žene. Neki dan — prišla
 je po mene v svojem, z igračami napolnenem vozu
 — peljala sva te igrače majhnej bolnici in dajoč
 jej te reči, govorila je, da bi otroka razvedrila,
 tako prisrčno in prijazno z njim, da sem takoj
 mislil na te, rekoč si: „Oj, da bi bila le uboga!“

„Da, ako bi bila uboga! A ona ni.“

„Žalibog, da ni . . . Toda, kakor hočeš, ubogo dete moje! Ako bi ti bilo bridko gledati jo, živeti v nje bližini, potem pojdi, dete moje, pojdi, kajti pred vsem trpeti ne smeš . . . In vender . . . in vender! . . .“

Stari duhovnik se zamisli, nagne glavo na svoji roki ter nekaj trenutij molče sedi. Potem vnovič povzame:

„In vender, Ivan, veš li, kaj mi je prišlo na misel? Gospodično Betino sem od njenega dohoda na Longueval čestokrat videl. In baš zdaj sem mislil . . . takrat se temu niti čudil nisem, saj se mi je tako naravno zdelo, da se zanimljejo zate . . . toda, s kratka, vedno je govorila o tebi, da, vedno, vedno.“

„O meni?“

„Da, in o tvojem očetu in o materi tvojej. Hotela je vedeti, kako živiš, prosila me je, naj jej pripovedujem o vojaškem poklici, o pravih vojaki, ki ljubijo svoj stan ter vestno vzpolnujejo dolžnosti svoje. Čudno, odkar si mi to povedal, vzbuja se mi v glavi tolpa spominov. Tisoč malih rečij mi pri-

haja na misel ter se veže . . . Predvčeraj ob treh prišla je iz Havra nazaj. Jedno uro po svojem dohodu bila je tu in precej je govorila o tebi. Vprašala me je, če si meni kaj pisal, če nesi bil nič bolan, kateri dan in katero uro se vrneš in če bode polk šel skozi vas.“

„Odveč je, boter, utapljati se v te spomine.“

„Ne, to ni odveč . . . Zdela se mi je tako zadovoljna, da celo tako srečna v svojej misli, da te bode zopet videla! Večerja nocojšna zdela se jej je, da bode veselica . . . Hotela te je predstaviti svojemu svaku, ki je došel ž njo. Nobenega gosta ne bode nocoj v gradu razven naju, nikogar neso povabili. Baš ona je silila v to, spominjam se še zadnjih besed — tam-le na pragu jê stala: ‚Samo pet nas bode,‘ dejala mi je, ‚Vi in gospod Ivan, moja sestra, moj svak in jaz‘. In smeje se je pristavila: ‚To bode pravi obiteljski obed.‘ O teh besedah je odšla, da, rekel bi, da je odletela. Pravi obiteljski obed! Veš li, kaj jaz mislim, Ivan, kaj jaz mislim?“

„Tega nihče ne sme misliti, boter, nihče ne sme . . .“

„Ivan, jaz mislim, da te ljubi!“

„Jaz tudi mislim!“

„Ti tudi!“

„Ko sem jo ostavil pred dvajsetimi dnevi, bila je tako vznepokojena, tako zmešana! Videla me je žalostnega in nesrečnega, ni me hotela izpustiti odtod. Bilo je na stolbi v gradu. Kar pobegniti sem moral . . . da, pobegniti. Hotel sem govoriti ter vse jej priznati. Storil sem bil kakih petdeset korakov. Ustavim se in ozrem. Ona me ni mogla več videti, stal sem v temi. A jaz sem njo videl. Nepremično je stala tu, z golimi pleči in rokami v takem dežji, in gledala je v tisto stran, kjer sem bil jaz izginil. Mogoče, da sem norec, da mislim, da . . . Morebiti je bilo samo sočutje. Veste li, kaj je storila naslednje jutro? Ob petih zjutraj prišla je o tistem strahovitem vremenu, da bi videla mene na cesti s polkom mimogredočega. In kako mi je namigovala v slovo! . . . Oh, boter moj, boter moj! . . .“

„Potem pa,“ pravi ubogi župnik, ves zmešan in zbežan videti, „potem pa tega res ne umejem! . . . Ako ti njo ljubiš, Ivan, in ona tebe!“

„A ravno zaradi tega moram odpotovati. Ako bi šlo samo zame! Ako bi za gotovo vedel, da ni ničesar opazila o mojej ljubezni, da se jej srce ni ganilo! Potem bi ostal . . . potem bi ostal . . . samo zaradi sreče, videti jo . . . in ljubil bi jo, brez nadeje, a vendar bi bil srečen v tej ljubezni . . . Toda ni tako . . . ona me je dobro umela . . . in mesto da bi me zavrnila . . . uprav to me sili odpotovati . . .“

„Jaz tega ne umejem. Pač vem, ubožček moj, da govoriva o rečeh, o katerih ne umejem dosti, a saj sta oba pridna, mlada in ljubezniva . . . Ti ljubiš njo . . . ona ljubi tebe . . . in ti bi ne smel? . . .“

„Kaj pa njen denar, boter, njen denar!“

„Kaj bode neki njen denar? Denar je pač denar! Ali si se morebiti zaradi njenega denarja zaljubil v njo? . . . Ali ne nasprotno temu denarju na kljubo! Tvoja vest naj bode, kar to zadeva, popolnem mirna, Ivan moj, in to je dovolj.“

„Ne, to ni dovolj. Ni dovolj, da človek sam o sebi dobro misli, tudi drugi morajo ž njim deliti to dobro misel.“

„Kdo vender, ki te pozna, Ivan, bi mogel dvo-
miti o tebi?“

„Kdo ve? . . . Potem pa je še nekaj družega
razven denarnega vprašanja, nekaj resnejšega, važ-
nejšega. Jaz kot soprog nesem za njo.“

„In kdo bi bil vrednejši od tebe?“

„Tu ne gre za vrednost mojo, marveč za
vprašanje, kdo je ona in kdo sem jaz? Tu gre za
vprašanje, kako se bode nje življenje preobrazilo in
kako bode moje . . . Nekega dne govoril sem s
Pavlom o njej. Znano Vam je, da se časih izrazi
malo brutalno, a to misel često pojasni, kakor na-
vlašč . . . Pavlu se gotovo ni nič dozdevalo, kajti on
je priden in bi sicer ne bil tako govoril. Dejal je:
,Njej je treba moža, ki bi bil ves le njen, moža,
ki bi ne imel nobene druge dolžnosti, kakor samo
njeno življenje pretvarjati v nepretrgan praznik, s
kratka, moža, kateri sebe samega dá za njen de-
nar.' Vi me poznate . . . Jaz ne morem biti tak
mož in ne smem biti. Vojak sem in vojak hočem
ostati. Ako me usoda kakšen dan trešči v kakšen
kot pod Alpe ali v kako izgubljeno vas v Algiru v
posadko, smem li od nje zahtevati, naj gre z mano?

Jo li smem obsoditi k takemu življenju vojakove soproge, ki mora skoro živeti kakor vojak sam? Mislite na življenje, katero živi danes, na vso tisto sijajnost in veselje, ki jo obdaje! . . .“

„Da,“ veli abbé, „to je v istini ozbilnejši nego li denarno vprašanje.“

„Tako ozbiljno je, da mi nič drugega ne preostaje. Teh dvajset dni sem si v samoti taborovej vse to do dobra premislil, kajti mislil nesem na nič drugega. In ker jo tako ljubim, kakor jo ljubim, mi je moja dolžnost jasno označena. Proč moram, daleč proč, kolikor možno daleč. Dosti bodem trpel . . . a ne smem je več videti. Ne smem je več videti!“

Ivan se zgrudi na stol poleg léve; tu pobit obsedi. Stari duhovnik ga opazuje:

„Da te vendar moram videti tako nesrečnega, ubožček moj! Da te je morala zadeti tolika bridkost! . . . To je grozno, to je nepravilno!“

Ta hip nekdo lahno potrka na vrata.

„Bodi brez skrbi, Ivan,“ pravi župnik, „vsakega odpravim.“

Abbé gre k vratom ter jih odpre, a kakor pred nepričakovano prikaznijo odskoči nazaj. Bila je Betina . . . Takoj je ugledala Ivana ter šla proti njemu.

„Vi tukaj?“ vskliknila je. „Ah, kako sem srečna!“

On je bil vstal . . . ona ga prime za obe roki ter se obrne k župniku:

„Prosim, oprostite, gospod župnik, da sem šla najprej k njemu . . . A Vas sem še včeraj videla . . . njega pa že dvajset dni ne, od nekega večera, ko je šel žalosten in nesrečen iz naše hiše.“

Še vedno je držala Ivana za roke. On ni imel moči, da bi se premaknil ali kako besedo zinil.

„Kaj pa, Vam je li zdaj boljše?“ nadaljuje Betina. „Ne, še ne . . . vidim, da ste še zmirom žalostni . . . Kako je to prav, da sem prišla . . . Zdelo se mi je nekaj. A malo ovira me, celo jako me ovira, da sem Vas tu dobila. Umeli me boste, ko boste čuli, česa sem hotela prositi Vašega botra.“

Izpustila je njegove roke ter se obrnila k abbéu.

„Hotela sem Vas prositi, gospod župnik, da bi me izpovedali . . . Da, izpovedali . . . A zato Vam ni treba oditi, gospod Ivan. Očitno se hočem izpovedati. Jako rada govorila bodem vpričo Vas, mislim celo, da je tako boljše. Sedli bodedo, kaj ne da?“

Čutila se je polno poguma in zaupanja. Imela je malo mrzlice, a to je bila tista mrzlica, ki vojaku na bojišči podeljujo pogum in zaničevanje smrti. Vznemirjenje zaradi katerega je zdaj Betini srce hitreje bilo nego navadno, bilo je lepo in blago. Dejala je sama v sebi: „Ljubljena hočem biti! Lju biti hočem! Srečna hočem biti ter i njega hočem osrečiti! Ker pa on ne sme imeti poguma, moram ga jaz imeti za oba, moram si jaz sama, z dvigneno glavo in z mirnim srcem, osvojiti nama naju lju-bezen in dobiti nama srečo.“

Takoj o prvih besedah je Betina abbéa in Ivana popolnem premagala. Pustila sta, da je govorila, ter jej nesta segala v besedo. Dobro sta čutila, da je prišla ura in da bode to, kar zdaj pride, odločilno in nepreklicljivo, a nobeden njiju ni mogel izprevideti . . . Tako sta udajljivo sedela tukaj

ter poslušala skoro mehanično. Čakala sta in čula . . . Mej tema dvema zmešanima moškima ostala je Betina sama hladnokrvna . . . In pričela je z razločnim in jasnim glasom:

„Najprej, gospod župnik, moram Vam, da Vam vest popolnem umirim, povedati, da sem tu z vednostjo svoje sestre in svaka svojega. Vi veste, čemu sem prišla, in vi tudi veste, kaj hočem storiti. Vi tega ne veste samo, marveč tudi odobrujete. Saj ste me menda umeli? Nu dobro, kar me je privedlo sem, je pismo, gospod Ivan, v katerem ste ravnokar poročili mojej sestri, da danes ne morete z nami obedovati in da ste prisiljeni, takoj odpotovati. Ta list razdrl je vse moje naklepe . . . kajti le priznati Vam moram, da sem Vas nocoj — vedno z dovoljenjem svoje sestre in svaka svojega — hotela po obedu peljati v park, gospod Ivan, ter tam poleg Vas sestri na klop — bila sem celo tako otročja, da sem mesto že naprej izbrala. Tam bi Vam bila govorila kratek govor, kateri sem si napravila in se ga naučila, da, skoro na pamet naučila, kajti odkar ste Vi odpotovali, samo na ta govorček mislim. Ponavljam si ga od jutra do ve-

čera. To sem torej hotela storiti, in lahko umejete, da je Vaš list . . . Bila sem v istini v zadregi . . . A po nekolikem razmišljanju dejala sem sama pri sebi, da je pač do malega jedno in isto, govorim li govor Vašemu botru ali Vam samim. Prišla sem torej sem, gospod župnik, in prosim Vas, da bi me poslušali.“

„Poslušam Vas, gospodična,“ jeclja župnik.

„Jaz sem bogata, gospod župnik, jako bogata, in da sem popolnem odkritosrčna, jaz ljubim svoj denar, da ljubim ga zelo. Njemu se mi je zahvaljevati za gizdo, obdajajočo me, in priznati Vam moram, da mi ta gizda kratko in malo ni neprijetna. V opravičevanje naj mi to, da sem jako mlada in se bode to z leti morebiti poravnalo . . . A prepričana o tem ne sem. Imam pa še drugo opravičevanje. Ako novce svoje tudi malo ljubim zaradi ugodnostij, katere mi preskrbljujejo, ljubim jih vendar še bolj, ker ž njimi lahko delam dobro. Tudi ta vzrok je, ako že hočete, samopašen, kajti na veselje mi je dajanje . . . S kratka, jaz menim, da je moje imenje pri meni v prav dobrih rokah. No, gospod župnik, kakor Vi morate skrbeti za duše,

tako, menim, da moram jaz skrbeti za denar. Vedno sem dejala: ‚Pred vsem hočem, da bode mój mož vreden to veliko imenje deliti z mano, prepričana moram biti, da ga bode dobro uporabljaj, skupaj z mano, dokler bodem tu, in za mano, ako bi jaz prva utegnila ločiti se od sveta.‘ In še nekaj sem si dejala: ‚A tudi ljubiti hočem moža, ki mi postane soprog!‘ In tu, gospod župnik, prične se prav za prav moja izpoved. Na svetu je mož, ki že dva meseca dela vedno na to, da bi mi prikril, da me ljubi . . . A vender niti za hip ne dvojim, da me ta mož ljubi . . . Kaj ne da, Ivan, da me ljubite?“

„Da,“ pravi Ivan prav tiho, oči pobešajoč kakor zločinec, „da, jaz Vas ljubim!“

„To sem dobro vedela, a slišati sem morala tudi iz Vaših ust. Zdaj pa, Ivan, ne zinite ni besedice več, rotim Vas Vsaka Vaša beseda bila bi nepotrebna, bi me samo begala in ovirala me, iti do konca in povedati Vam vse, kar Vam moram povedati, naj bode, kar hoče. Ali mi torej obljubite, da boste tam le sedeli, ne da bi se ganili ali govorili? Mi li obljubite?“

„Obljubim Vam.“

Betina zdaj ni več kazala tiste varnosti kakor prej, glas se jej je lahko tresel. Vendar nadaljuje z malo prisiljeno veselostjo:

„Moj Bog, gospod župnik, jaz gotovo na Vas ne zvrčam odgovornosti za vse, kar se je zgodilo, a malo ste vendar Vi krivi.“

„Jaz kriv!“

„Ne govorite . . . Da, to ponavljam: Vi ste krivi . . . Za gotovo vem, da ste Ivanu preveč lepega napovedali o meni, mnogo preveč. Mogoče, da bi sicer niti ne bil mislil na to . . . Ob enem pa ste meni toliko lepega povedali o njem, — ne preveč, o ne, a vendar jako mnogo! — No, vsled Vaših besed pričela sem ga malo pazljivejše opazovati in proučavati. Jela sem ga primerjati s tistimi, ki so zadnje leto prosili moje roke. In zdelo se mi je, da je on vsem v vsakem oziru kos . . . Slednjič se je zgodilo nekega dne . . . ali bolje nekega večera . . . baš pred tremi tedni, tisti dan pred Vašim odhodom, Ivan, da sem izprevidela, kako Vas ljubim . . . Da, Ivan, ljubim Vas! . . . Rotim Vas, Ivan, ne zinite nobene besede in na miru sedite . . . ne

hodite mi preblizu. Predno sem šla sem, vzela sem s sabo dosti poguma, a zdaj vidite, da me je pokoj do malega že ostavil. A vender Vam imam še mnogo povedati . . . in baš najvažnejše reči. Poslušajte me torej, Ivan. Nočem Vam v vzburjenji izvabiti odgovora. Vem, da me ljubite . . . Ako pa me vzamete za ženo, ne smete tega storiti samo iz ljubezni, marveč tudi po pametnem preudarku. Štirinajst dni pred svojim odhodom ste se tolikanj prizadevali, da bi se umikali pred mano, ter izogibali se vsakega razgovora z menoj, da Vam nesem mogla pokazati, kakšna sem prav za prav. Morebiti imam različne lastnosti, katerih Vi ne poznate . . . Ivan jaz Vas poznam, vem, kaj me čaka, ako postanem Vaša žena; ne bodem Vam samo ljubeča in nežna soproga, ampak tudi pogumna in odločna ženska. Znano mi je vse Vaše življenje, Vaš kum mi je je povedal. Vem, zakaj ste vojak, vem, kakšne dolžnosti in kakšne žrtve Vas morebiti čakajo v bodočnosti . . . Ne mislite, Ivan, da bi Vas le od jedne same teh dolžnosti, od jedne same teh žrtev hotela odvracati. Morebiti menite, da bi Vas rada imela popolnem proste in samo zase, da bi Vas prosila, da bi v

nemar pustili kariêro svojo! Nikdar! nikdar, dobro poslušajte, nikdar ne bodem zahtevala kaj takega! Neka mlada deklica, katero jaz poznam, storila je to, ko se je omožila, kako napačno je storila! . . . Ljubim Vas in Vas hočem imeti, kakeršni ste. Baš zato, ker živite drugače in boljše, nego vsi tisti, ki so me hoteli za ženo, baš zategadelj sem si Vas želela za moža . . . Menj bi Vas ljubila, mogoče, da bi Vas — če prav bi mi bilo jako težko — sploh nič več ne ljubila, ako bi hoteli pričeti tako živeti, kakor živé vsi tisti, o katerih ničesar nesem hotela vedeti . . . Ako bodem mogla, šla bodem za Vami, in kamor koli pojdete, bode moja dolžnost, in kjer koli boste, bode sreča moja. In ako pride dan, ko me ne boste mogli vzeti s sabo, ko boste sami morali oditi, potem Ivan, bodem tudi imela toliko poguma, da Vas ne bodem oropala Vašega poguma . . . In zdaj se ne obračam k njemu, ampak k Vam, gospod župnik, Vi mi odgovorite, ne on. Povejte mi . . . ako me ljubi in ako me zmatra samega sebe vredno, ali ima prav, da me pusti tako trdo in bridko pokorečo se s svojim bogastvom? . . . Povejte mi . . . ali potem ne sme postati moj soprog? ^a

„Ivan,“ pravi stari duhovnik resno, „vzemi jo . . . tvoja dolžnost je . . . in na srečo ti bode!“

Ivan stopi k Betini, potegne si jo na prsi ter pritisne prvi poljub na njeno čelo.

Betina se na lahko zopet osvobodi ter se obrne k abbéu:

„Zdaj pa, gospod župnik, bi še Vas rada nečesa prosila . . . Rada . . . rada bi . . .“

„Kaj hočete?“

„Prosim Vas, gospod župnik, poljubite me.“

Stari duhovnik jo očetovski poljubi na lici, Betina pa pravi na to:

„Tolikokrat ste mi rekli, gospod župnik, da je Ivan malo Vaš sin, kaj ne, da tudi jaz smem biti malo Vaša hči? Potem boste imeli dva otroka . . .“

Jeden mesec pozneje, okolo poludne 12. sept. šla je Betina v priprostej poročnej obleki skozi cerkev Longuevalsko, mej tem, ko je na koru godbeni zbor devetega topničarskega polka sviral vsele melodije svoje, da so odmevale od cerkvenega oboka.

Nancy Turner izprosil si je čast, pri tej slovesnej priložnosti igrati na orglje, kajti mali starinski harmonij je izginil. Orglje s svetlimi piščalkami bliščale so se zdaj v cerkvi na koru. To je bil ženitovanjski dar gospodičine Percivalove abbéu Konstantinu.

Stari župnik je bral mašo. Ivan in Betina klečala sta pred njim. Izgovoril je blagoslov nad njima in potem nekaj hipov stal z razpetima rokama, vtopljen v molitev, iz globočine srca prosil je milosti božje doli na svoja otroka.

In tisti hip zadonela je na orgljah ista sanjarija Chopinova, katero je Betina jedenkrat igrala, ko je prvič stopila v to malo selsko cerkev, v kateri je imela biti posvečena sreča življenja njenega.

In zdaj je Betina jokala.

